

ความ พอเพียง

บ่อเกิดแห่งคุณธรรม ณ ดอยพาสัม

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาปลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
(องค์การมหาชน)

ความ พอเพียง

บ่อเกิดแห่งคุณธรรม
ณ ดอยพาส้ม

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังงานพื้นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
(องค์การมหาชน)

ความพอเพียง

บ่อเกิดแห่งคุณธรรม ณ ดอยพาส้ม

ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ

ความพอเพียง บ่อเกิดแห่งคุณธรรม ณ ดอยพาส้ม.--กรุงเทพฯ :
ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๕๒
๑๗๖ หน้า.

๑. การพัฒนาชุมชน. I. ชื่อเรื่อง

๓๐๗.๑๔

ISBN : 978-974-300-621-0

สิ่งพิมพ์อันดับที่

๗/๒๕๕๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑

มิถุนายน ๒๕๕๒

จำนวน

๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
๖๙/๑๖-๑๗ อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU)
ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ : ๐-๒๖๔๔-๙๙๐๐
โทรสาร : ๐-๒๖๔๔-๔๙๐๑-๒
เว็บไซต์ : www.moralcenter.or.th
<http://dl.moralcenter.or.th>

ผู้พิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรินต์ติ้ง
๗/๔๑๔ ม.๕ ต.บางใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ๑๑๑๔๐
โทรศัพท์ : ๐-๒๙๒๗-๔๑๙๔, ๐๔-๑๔๔๙-๔๑๖๑
E-mail : chenprinting@hotmail.com

Published by Dhammaintrend

คำนิยม

“ความพอเพียง บ่อเกิดแห่งคุณธรรม ณ ดอยพาส้ม” เป็นชื่อที่มีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์พระสถูปเก่าแก่บนวัดพระบรมธาตุดอยพาส้ม หรือแม้กระทั่งภาคีอื่นทั้งภาคราชการ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชน แกนนำชาวบ้าน และผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนของวัด เพราะฉะนั้นแล้วผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัดทั้งในงานด้านการพัฒนาวัด และการพัฒนาชุมชน ไม่ได้มาเจอกันโดยบังเอิญ เพราะในทางพุทธศาสนาไม่มีความบังเอิญ มีแต่คำว่า “พอดี” เป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้กัลยาณมิตรทุกภาคีได้มาพบกัน ณ ดอยพาส้ม

ที่สำคัญข้อความที่ผู้เขียนเพียรพยายามร้อยเรียงจนกลายเป็นเนื้อในของหนังสือถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและความหมายต่อผู้มีความรู้สึกร่วมในการหาทางออกให้กับสังคมที่ไร้ทิศทางในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นหนังสือเล่มนี้จะเป็นเหมือนประตูป่องทางช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพความเชื่อมโยงของกระบวนการทำงานพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้ฯของวัดภายใต้โครงการการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างเครือข่ายคนดี และโครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งขับเคลื่อน

กิจกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการสร้าง
เครือข่ายให้มีพลัง โดยการน้อมนำเอาแนวทางพระราชดำริ “บวร” คือ
บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นภาคีหลักเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่ง
ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน
และนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนายกระดับจิตวิญญาณ
ทั้งภาคีที่เข้ามาเกี่ยวข้องและชาวบ้านในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ

สุดท้ายทางศูนย์การเรียนรู้ฯ วัดพระบรมธาตุดอยผาส้มขอขอบ
พระคุณคณะกัลยาณมิตรที่จัดทำหนังสือ “ความพอเพียง บ่อเกิดแห่ง
คุณธรรม ณ ดอยผาส้ม” ขึ้นมาเพื่อแบ่งปันองค์ความรู้ กระบวนการ
ทำงานพัฒนาชุมชนโดยอยู่บนพื้นฐานความดี ความงาม ในการดำเนิน
ชีวิตบนเส้นทางสัมมาทิฐิสู่การสร้างคุณธรรมให้ผู้คนในชุมชนท้องถิ่น
สืบไป

พระสรยุทธ ชยปญโญ
วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

คำนำ

นับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ได้ให้การสนับสนุน **โครงการการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี** และ **โครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน** ขณะเดียวกันได้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงมารับการทำงานให้สมบูรณ์ขึ้น โดยมีพระสรยุทธ ชยปญโญ และพระสังคม ธนปญโญ วัดพระบรมธาตุ ดอยผาลัม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระผู้นำการพัฒนาบริหารโครงการเป็นศูนย์รวมความเคารพศรัทธา และเป็นแกนกลางประสานเชื่อมโยงความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชน ตลอดจนองค์กรเครือข่ายในท้องถิ่นทุกภาคส่วน ให้เกิดพลังขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลดำเนินโครงการที่มีความก้าวหน้าเป็นลำดับ และบังเกิดผลเป็นที่ประจักษ์ในวันนี้ ศูนย์คุณธรรมได้เล็งเห็นความสำคัญของการถอดองค์ความรู้ เพื่อสรุปบทเรียนการทำงานไว้เป็นแนวทางพัฒนาและขยายผลต่อยอดให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ข้างเคียงและภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ นอกจากนั้นยังช่วยจุดประกายความคิดและเป็นแบบอย่างให้เห็น

ว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป ขณะเดียวกันยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการรวมพลัง เสริมสร้างคุณธรรม ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและภาคีองค์กรเครือข่าย ผ่านการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะด้วยความมุ่งมั่น เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง พร้อมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งที่นำมาปรับใช้จากภายนอก และการอนุรักษ์ ถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมในท้องถิ่น อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของทุกฝ่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมกับ โครงการ และสะท้อนถึงความสำเร็จและความยั่งยืนในการดำเนินงาน

ศูนย์คุณธรรมขอกราบนมัสการขอบพระคุณพระคุณพระสรยุทธ ชยปณฺโณ และพระสังคม ธนปณฺโณ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความร่วมมือเอื้อเพื่อ สนับสนุนข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ และ ผศ.กมลทิพย์ คำใจ แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อาจารย์วัฒนา จตุรสิทธา และอาจารย์พรวิไล ไทยโพธิ์ทอง แห่ง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มุ่งมั่นวิจัยถอดบทเรียนของโครงการในพื้นที่ เป้าหมายด้วยความวิริยะอุตสาหะ ตลอดจนขอขอบคุณประชาชนและ องค์กรเครือข่ายในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานจนบรรลุ ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โครงการเป็นที่เรียบร้อย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทเรียนและประสบการณ์ที่กลั่นกรองมา จากการทำงานในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางสร้างสรรค์ที่ประชาชนทุกหมู่ เหล่าจะได้เรียนรู้ เพื่อน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานหลัก คุณธรรม และความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดมรรคผล อย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล

องค์กร เครือข่ายทุกระดับ ทุกภาคส่วน เพื่อเป็นกำลังสำคัญของแผ่นดิน
ในการพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองอย่างมั่นคง ช่วยเหลือเกื้อกูล
และแบ่งปันในสังคมชุมชน และนำพาชาติบ้านเมืองให้เกิดความวัฒนา
ผาสุกที่ยั่งยืนสืบไป

นางสาว นราทิพย์ พุ่มทรัพย์

(นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์)

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

คำชี้แจง

บนรากฐานแห่งการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นของ ความดีงาม การมีศีลธรรมและคุณธรรม ที่ถึงพร้อมตามหลักพุทธธรรม **ได้ก่อให้เกิดรูปแบบความเชื่อมโยงระหว่างบ้านและวัด** อันเคยเป็น แสงสว่างนำทางในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมเล็กๆ ที่ดีงาม มาโดยตลอด ได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ทิศทางตรงกันข้าม เนื่องจากสภาพ สังคมในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต เน้นความเจริญ ก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้ความเชื่อมั่นของการทำความดี วัฒนธรรมและศีลธรรมที่เคยอยู่วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยแต่เดิม ได้ถูกทำลายด้วยสิ่งต่างๆ ที่ได้เข้ามากระตุ้นเพื่อการแข่งขัน เพื่อค่านิยม ทางสังคมในรูปแบบใหม่ที่เข้ามาแทนที่ โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าตามความ เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม การเสาะหาสาเหตุของความ เปลี่ยนแปลงที่สร้างเหตุแห่งทุกข์ ปัญหาของความเป็นอยู่ที่ไม่รู้จักความ พอเพียงกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวคน ครอบครัวและสังคม ด้วย การแก้ไขปัญหานั้นด้วยการพลิกพื้นฐานคิดความเชื่อตามหลักพุทธธรรม และความเชื่อต่อการดับเหตุแห่งทุกข์ ด้วยความรู้ที่ผ่านแนวทางปฏิบัติสู่ ความพอเพียงอย่างมีเหตุผล และนำไปเป็นภูมิคุ้มกันในชีวิตให้มีความ สมเหตุสมผลมากที่สุด จึงถูกถ่ายทอดจากวัดสู่บ้านอีกครั้ง ด้วยการนำ องค์ความรู้ของหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำทางไปพร้อม กับแนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม ที่จะเป็นตัวนำประทีปของ

ความสว่างสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมอีกครั้ง ด้วยวิถีการดำเนินชีวิต
ของคนในหมู่บ้านอมลอง อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นกรณี
ศึกษาของการเรียนรู้ที่มีมิติของความเชื่อมโยงตามหลัก “บวร” คือ บ้าน
วัด โรงเรียน สู่การเรียนรู้ในสังคมของคนสะเมิง ด้วยกิจกรรมศูนย์การ
เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ

หัวหน้าคณะวิจัยและจัดการความรู้

สารบัญ

	หน้า
คำนิยาม	ก
คำนำ	ค
คำชี้แจง	ฉ
สารบัญ	ช
ส่วนนำ	๑

ภาค ๑ ไม่พอดี ที่ไม่พอเพียง ๓

- การแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม จากแนวคิดสู่กิจกรรม
เชิงประจักษ์ ๑๐
- อยู่เป็น คิดเป็น รู้เป็น ๑๓

ภาค ๒ คุณธรรมพอดี ที่คอยพาข้าม ๒๕

- องค์ ๑ ทบทวนอดีต ๒๗
- จุดเริ่มต้นของธรรมสู่การพัฒนา ๒๗
- ปัญหาและการแก้ไขในอดีตที่ผ่านมา ๓๑
- กระบวนการและกลไกการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา ๓๓

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
องก์ ๒ เข้าใจปัจจุบัน	๓๙
● การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี	๓๙
● การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง	๔๕
● ปัญญาและมิติของการพัฒนา	๔๘
● กิจกรรมสี่ด้านเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	๕๑
● ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างเสริม คุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน	๕๖
องก์ ๓ สร้างสรรค์อนาคต	๖๓
● ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๖๔
● ระดับที่ ๑ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง	๖๕
● ระดับที่ ๒ การสร้างเครือข่ายให้มีพลัง	๖๘
● กิจกรรมหนุนเสริมเครือข่าย	๗๘
● พลังสู่การขับเคลื่อน	๘๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
องก์ ๔ สู่ความยั่งยืน	๙๑
● ผลการดำเนินงานในกิจกรรมของโครงการกับการสู่ความยั่งยืน	๙๒
ก. นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่	๙๖
ข. การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๐๔
ค. ประโยชน์ของโครงการในด้านอื่นๆ	๑๐๕
● ผลทางคุณธรรมจริยธรรม	๑๐๖
● การวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผลดำเนินการ กับแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	๑๐๘
● ผลการพัฒนา และผลกระทบจากโครงการ	๑๑๓
● ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และปัจจัยที่เอื้อให้ เกิดผลสำเร็จ	๑๑๖
● แนวทางการประยุกต์ใช้ และการขยายผลต่อยอดของโครงการ	๑๑๘
● ความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ	๑๒๐
● ข้อเสนอแนะ ข้อสังเกต และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อโครงการ	๑๒๓
ภาคผนวก	๑๒๕
● พระนักพัฒนาองค์ความรู้และบารมี	๑๒๗
● ความรู้สึก และความประทับใจ	๑๓๖
● โครงการหนุนเสริมเครือข่าย	๑๔๓

ส่วนนำ

“ดอยผาส้ม” เป็นเขาสูงแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุที่ได้ชื่อนี้ก็เพราะเมื่อฝนตกคราใด ก็ทำให้น้ำที่ไหลบ่าสู่ชุมชนเบื้องล่างเป็นสีแดงส้มไม่น่ามอง อีกทั้งน้ำที่ไหลบ่ามานี้ก็มีรสเปรี้ยว ภาษาทางภาคเหนือเรียกว่า “รสส้ม” ชาวบ้านไม่สามารถนำไปดื่มกินได้ เมื่อย้อนหลังถึงสาเหตุของปัญหาเหล่านี้ คือ การตัดไม้ทำลายป่าที่มีมาเป็นเวลาช้านาน ปัญหาสภาพป่าเสื่อมโทรม ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันมีแต่จะลดน้อยลง จนกระทั่งเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้มีพระรูปหนึ่งนามว่า “พระสรยุทธ ชยปญฺโณ” ได้เดินทางมาศึกษาธรรม ณ ดอยผาส้มแห่งนี้ ด้วยปัญญา บารมีอันเปี่ยมล้นของพระท่าน ทำให้ได้เล็งเห็นถึงเหตุแห่งทุกข์ของชาวบ้าน จากภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว เนื่องจากต้องการลงทุนทำการเกษตรปลูกพืชเชิงเดี่ยว ที่ใช้ต้นทุนสูงแต่ไม่ได้รับผลตอบแทนที่สูงตาม อีกทั้งความคิดที่จะส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อในเมืองที่มีความเจริญทางวัตถุนิยม ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลานที่เพิ่มสูงขึ้น แต่แล้วเมื่อเรียนจบกลับมาไม่มีงานทำ บุตรหลานไม่ได้มีความคิดที่จะสานต่ออาชีพทางการเกษตรของพ่อแม่ ไม่มีความหวังแทนในทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นวัฏจักรของทุกข์ที่มีไม่จบสิ้น

จากทุกข์ของชาวบ้านที่เกิดขึ้น พระสรยุทธ ชยปญฺโณ ผู้ซึ่งมีจิตแรงกล้าในการที่จะพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นที่จะใช้คุณธรรม (คือ การทำความดี) เป็นเครื่องมือจูงใจในการ

แก้ไขทุกข์ของชุมชนให้เหมาะสมตามทางสายกลาง (คือ ความพอเพียง ความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) ทั่วพื้นที่รอบ อาณาเขตธรรมของวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่ ด้วยการปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างให้กับชาวบ้าน ด้วยการ ทดลองปฏิบัติเดินทางสายกลาง คือ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้กับแนวทางปฏิบัติของวัด จนเห็นผลเชิงประจักษ์ต่อสายตา ของชาวบ้านในชุมชนดังกล่าว จนเกิดผลขยายการปฏิบัติคุณธรรมความ ดีเป็นที่เลื่องลือทั่วดอยผาส้ม จึงเป็นบทสรุปของการปฏิบัติธรรมของ พระท่าน ด้วยประโยคสั้นๆ แต่แฝงด้วยความหมายที่ลึกซึ้ง คือ “ความ พอเพียงและคุณธรรม ที่ดอยผาส้ม” อันมีความหมายว่า

คุณธรรม คือ ความดี

ความพอเพียง คือ การเดินทางสายกลาง ความพอเพียง ความพอ ประมาณ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ดอยผาส้ม คือ บริเวณอาณาเขตธรรม ของ วัดพระบรมธาตุ ดอยผาส้ม

แนวทางของการดำเนินงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล เริ่มจากการ ทบทวนอดีต การเข้าใจถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างสรรค์อนาคต ให้เกิดทาง ดับทุกข์อย่างยั่งยืน พระสรยุทธ ชยปณโณ มีแนวทางที่จะทำให้ชาวบ้าน ดอยผาส้มได้พ้นทุกข์ของตนเองได้อย่างยั่งยืนได้อย่างไร ได้ถูกถอดออก มาเป็นองค์ความรู้ที่ชื่อว่า “ความพอเพียง บ่อเกิดแห่งคุณธรรม ณ ดอย ผาส้ม”

โครงการสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พอ.เพียง

โครงการสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พอ.เพียง

โครงการสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พอ.เพียง

โครงการสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พอ.เพียง

ภาค

หน่วยงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน... รอต้อนรับทุกท่าน
ด้วยความยินดียิ่ง

ธนาคารต้นไม้ (Tree Bank) สาขาแม่ป๋วย
พอเพียง มีกิน มีเงิน
ฐานปฏิบัติการบ้านป่าไม้ ๐ อุทยานแห่งชาติขุนภาน
ตำบลเบ็ญจมาศ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร สาขาปศุสัตว์
จังหวัดพะเยา ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร สาขาปศุสัตว์
จังหวัดพะเยา

ไม่พอ

ที่ไม่พอเพียง

เป็นเรื่องยากที่ พระสรยุทธ ชยปณฺโณ และพระสังคม ธนปณฺโณ ผู้ซึ่งไม่ใช่คนพื้นเพโดยกำเนิดที่สะเมิงจะได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชน อาจมีคำถามที่ชุมชนตั้งถามตนเองและเพื่อนฝูงว่า เหตุใด และทำไมท่าน จึงมาที่นี่ มาอยู่ในที่ทุรกันดาร มาฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายทั้งปวงให้กับ ชาวสะเมิง ทำไมท่านถึงไม่ย่อท้อ งานที่ท่านทำไมไม่ใช่งานที่สามารถทำได้ โดยง่ายดาย แต่พระทั้งสองได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่จะช่วยพัฒนา สะเมิงด้วยความจริงใจ ท่านได้ถือว่ปัญหาของชาวสะเมิงเป็นปัญหาของท่าน และเป็นปัญหาของประเทศชาติด้วยเช่นกัน คำถามนี้ได้รับคำตอบ จากทุกคนที่มีจิตศรัทธาที่จะช่วยพลิกฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์และความสุขให้สะเมิงอีกครั้ง พระสรยุทธได้มองเห็นถึงวิธีที่จะช่วยให้ชาวบ้านได้พ้นจากทุกข์และด้วยความรู้และสติปัญญาที่ท่านมี ทำให้พระท่าน มีพลัง และแรงบันดาลใจที่จะสนับสนุนชาวบ้านให้พ้นจากวังวนแห่งทุกข์ โดยไม่รีรอ

แต่เดิมนั้นประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม อาชีพเกษตรกรรมจึงเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ทวด มีการเกษตรเป็นอยู่ข้าว อยู่น้ำ สร้างรายได้หลักให้ประเทศมาช้านาน ด้วยสภาพอากาศที่พอเหมาะพอดีไม่หนาวจัดหรือร้อนจัดจนเกินไป มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งในอดีตการคมนาคมยังไม่รวดเร็วสะดวกสบายดังเช่นปัจจุบัน ผลผลิตทางการเกษตรจึงมักทำการค้าขายในพื้นที่ใกล้เคียง แต่ในปัจจุบันการคมนาคมเจริญรุดหน้าสะดวกรวดเร็ว การขนส่งสินค้าเกษตรเป็นไปได้ง่าย มีการขยายตลาดสู่พื้นที่ห่างไกล ความต้องการในสินค้าเกษตรมีมากขึ้นและสามารถทำให้รายได้ของเกษตรกรมากขึ้นได้เช่นกัน กระแสความต้องการนี้ ได้ผลักดันให้เกษตรกรขยายการเพาะปลูก ขยายการลงทุนเพื่อความหวังที่จะได้ผลตอบแทนสูง ผลกระทบที่ตามมาคือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงและปัญหาสุขภาพจากการใช้สารเคมีในปริมาณมากและโดยไม่ถูกวิธีซึ่งก่อให้เกิดผลเสียกับทั้งตนเอง ครอบครัวและส่วนรวม

ชีวิตของชาวสะเมิงก็เช่นกัน ความช่วยเหลือกันและกันมีการเอื้อแรงช่วยเหลือทำไร่กัน ในแต่ละครัวเรือน การเพาะปลูกเพียงเพื่อพอกิน และเหลือจำหน่ายเป็นรายได้ การทำการเกษตรไม่เกินกำลังของแต่ละครัวเรือน ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะฝนแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตไม่เป็นไปตามคาดหวังก็ไม่เดือดร้อนจนถึงขั้นมีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่มีรายได้แต่ก็มีกินเพราะมีตลาดอยู่ในสวนหลังบ้าน ปลูกผักสวนครัวไว้กินได้แทบทุกบ้าน แต่สภาพการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน แทบทุกอย่างต้องใช้เงินหาซื้อเพราะชาวบ้านไม่มีเวลาที่จะมาปลูกผักสวนครัวในบ้าน เวลาหมดไปกับงานที่ลงทุนไว้สูงดังนั้นจึงต้องทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้กับงานนั้น

เงินกลายเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ เมื่อไม่มีเงิน วิธีที่ง่ายที่สุดก็คือการกู้ยืม และถ้าไม่มีรายได้มาจ่ายเงินที่กู้ยืม ดอกเบี้ยก็จะเพิ่มพูนเป็นทุกข์ที่ทับถม อยู่ไม่เว้นวัน

ด้วยทุกข์ของชาวบ้านที่เกิดจากกระแสทางเศรษฐกิจและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งไม่มีใครไม่ยอมมีชีวิตที่มั่นคง มีฐานะหรืออยู่ดีมีกิน และเมื่อเห็นช่องทางที่จะเพิ่มพูนรายได้ได้นั้นๆ ชาวบ้านจึงไม่ได้รือรอที่จะเดินตามช่องทางนั้นทันที ความอยากมีอยากได้อยู่ในใจของมนุษย์แทบทุกคน ความอยากไม่ได้เป็นความชั่วแต่ความอยากเป็นกิเลส เป็นเหมือนไฟที่ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข ดังนั้น ความพอเพียง จึงเป็นเหมือนน้ำที่จะดับไฟแห่งกิเลสนั้นได้ แล้วจิตใจจึงจะพบความสงบอันนำมาซึ่งความสุข การค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์ที่ชาวบ้านพบว่าเกิดจากการที่ชาวบ้านทำการเกษตรเชิงเดี่ยวที่ทำให้เกิดภาวะขาดทุนต่อเนื่อง การทำการเกษตรเชิงเดี่ยวหากมีกำไรก็จะมีกำไรล้นหลามและหากประสบภาวะขาดทุนก็จะขาดทุนอย่างย่อยยับเช่นกัน ปัจจัยที่เป็นตัวทำให้เกิดความเสีงมีหลายสาเหตุทั้งจากสภาวะอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความต้องการและราคาผลผลิตขึ้นลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามที่เคยเป็น ราคาผลผลิตตกต่ำจนแทบไม่มีราคา เกษตรกรประสบภาวะขาดทุนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อประสบกับการขาดทุนย่อมกระทบถึงรายได้รายจ่ายในครัวเรือน บางคนที่ลงทุนโดยการกู้ยืมเงิน ผลผลิตที่ได้คือดอกเบี้ยที่อกงามขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ว่าสภาวะอากาศจะร้อนหรือหนาวจะดีหรือร้าย ดอกเบี้ยจะงอกงามทุกวัน ดอกเบี้ยออกดอกออกผลร่วงหล่นทับต้นทุนเดิมและงอกงามเป็นต้นหนัต้นใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

ที่ตอຍผาล້ม พระสรยทุทได้นำหลักธรรมในพระพุทศาศนา หลักคุณธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่นำปฏิบัติสอนชาวบ้าน ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาต่างๆ และการแก้ไขปัญหาที่มีความต่อเนื่องเกี่ยวข้องกัน คือ เศรษฐกิจที่ฝืดเคืองจากรายได้ที่ตกต่ำเพราะการเพาะปลูกไม่ได้ผลดีนั้น เพราะน้ำและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาความเสื่อมโทรมของดินและน้ำ รวมถึงสุขภาพของคน เป็นเพราะการทำลายทรัพยากรอย่างรุนแรงโดยการใช้สารเคมีซึ่งส่งผลในระยะยาว การใช้สารเคมีเนื่องจากการต้องการเร่งผลผลิตในระยะเวลากำกัดเพื่อชำระหนี้สินที่พอกพูนมาต่อเนื่องจากปัญหาข้างต้นทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชนเปลี่ยนแปลงเป็นผลกระทบตามมา

ด้วยคำว่าพอเพียงหรือเพียงพอจึงมีความหมายว่าเท่าที่ต้องการหรือเท่าที่ควร หลอมรวมเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแนะให้ ความสำเร็จของการทำการเกษตรแบบพอเพียงก็คือการทำพอแก่ความต้องการ การปลูกพืชผสมผสานเพื่อให้พอมีพอกินพอกินพอมีจำหน่าย ไม่ใช่ทำจนเกินต้องการและทำจนเกินทุนทรัพย์และเกินกำลัง เป็นหลักง่ายๆ ที่ปรับเข้าได้กับทุกเหตุการณ์ทุกยุคทุกสมัยซึ่งผู้ปฏิบัติควรนำมาประยุกต์ใช้เป็นแบบอย่างในหลักการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพเพื่อที่จะทำให้ทั้งตนเองและครอบครัวมีความสุขไม่ทำให้ตนเองและครอบครัวอยู่ในภาวะเสี่ยงในการดำรงชีวิต เพราะแท้ที่จริงแล้วความยั่งยืนและความพอเพียงต่างหากที่เป็นบันไดขั้นพื้นฐานที่จะก้าวไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและรายได้ที่แน่นอน

พระสรยทุทและพระสังคมได้นำแนวคิดนี้มาขยายผลชี้แนะทำให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติ อีกทั้งการได้รับการสนับสนุนจาก

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ได้ก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมหลายอย่างเพื่อความพอเพียงของทางวัดและชุมชน ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ที่ทางวัดได้เป็นผู้แนะนำสนับสนุนให้ปฏิบัติในหลายพื้นที่ ชาวบ้านได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ผลของกิจกรรมทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำและสร้างความเชื่อมั่นเคารพศรัทธาในตัวพระ ทั้งสองรูปมากยิ่งขึ้น กิจกรรมของทางวัดจึงขยายผลจากวัดสู่ชุมชน จากแรงศรัทธาพัฒนาเป็นจิตอาสา และทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนทำให้ครอบครัวเล็ก กลายเป็นครอบครัวใหญ่ เกิดความสามัคคีซึ่งพัฒนาไปสู่ความมุ่งหมาย เดียวกัน กิจกรรมของวัดในแต่ละฐานทำให้เกิดความร่วมมือและเครือข่ายในแต่ละครอบครัว ซึ่งทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันในหมู่คณะเพราะทุกคนมีจุดมุ่งหมาย เดียวกันโดยมีวัดพระบรมธาตุุดอยผาส้มเป็นจุดศูนย์กลางในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเปรียบเหมือนศูนย์กลางวงล้อแห่งพลังที่พร้อมจะขับเคลื่อนไปเพื่อ ประโยชน์สุขของทุกคนอันจะนำความเจริญที่ยั่งยืนมาสู่สังคมนี้ แรง สนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ ที่ล้นหลามมาจากจิตใจที่ดิ้นรนของชาวสะเมิง ทุกคนทำให้ผู้คนที่อยู่ห่างไกลได้ให้ความสนใจและหลังจากได้รับรู้ก็เกิด แรงศรัทธาที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้กิจกรรมของชุมชนได้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี เกิดความร่วมมือร่วมใจทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มาจาก สังคมภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรต่างๆ และมหาวิทยาลัย ทั้ง ทางด้านทรัพยากรบุคคล ความคิดและวิทยาการต่างๆ ที่จะช่วยพลิกฟื้น

ทรัพยากรธรรมชาติ คืบความอุดมสมบูรณ์ให้กับสะเมิงอีกครั้ง เปรียบดั่งสายน้ำที่รินไหลจากลำธารสายเล็กๆ มาไหลรวมบรรจบกันจนเป็นแม่น้ำสายใหญ่ สายธารน้ำใจไหลมารวมกันที่วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม ทำให้เกิดกำลังใจต่อทั้งพระและชาวบ้านในการจะทำงานให้ก้าวหน้าต่อไป ในบางครั้งที่หมดกำลังใจ อ่อนล้าหมดแรงก็เกิดแรงพยุงสนับสนุนจากกันและกันและบุคคลจากหลายส่วน ความร่วมมือร่วมใจทำให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินต่อไปได้ สิ่งยากและไม่คิดว่าจะเป็นไปได้ก็กลายเป็นเรื่องที่ทำได้ นับเป็นผลบุญของการทำความดีที่สามารถคืบความอุดมสมบูรณ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงปลูกฝังจิตสำนึกกตัญญูต่อแผ่นดินบ้านเกิด เห็นคุณค่าของอาชีพการเกษตรของไทย

การแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมจากแนวคิด

สู่กิจกรรมเชิงประจักษ์

บทบาทของการพัฒนาของพระทั้งสองรูป ที่เน้นการหาเหตุแห่งปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่พอดีและพอเพียงของคนในชุมชนบ้านอมลอง เพื่อเป็นการรักษารากแก้วของแผ่นดินให้แข็งแรงและยั่งยืนได้ในอนาคตด้วยการแบ่งแยกปัญหาที่เกิดขึ้นและการแก้ไขในเวลาเดียวกันดังนี้

๑. ทำอย่างไรให้มีป่า และแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาอีกครั้งเพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานแห่งการเพาะปลูกได้อย่างยั่งยืน

1. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และป่าต้นน้ำ

“การปรับสภาพพื้นป่าให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นแก่ผิวดิน ด้วยการสร้างฝายกักเก็บน้ำ เพื่อชะลอการไหลของน้ำ และการปลูกป่าเพื่อรักษา ป่าต้นน้ำ”

(พระสังคม ธนปญโณ)

๓. การคืนชีวิตสู่แผ่นดินให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์พร้อมที่จะให้ผลผลิตที่คุ้มค่าต่อเกษตรกร

“เพื่อการพลิกฟื้นดินให้มีสภาพพอเหมาะกับการเพาะปลูกกับการทดลอง ปลูกพืชทีละอย่าง ถึงแม้จะยากและอาจใช้เวลานานมากกว่า ๕ ปี แต่ก็จะเป็นการฟื้นฟูให้กับสภาพทางอินทรีย์ในดิน ให้กลับมามีคุณค่าอีกครั้ง”

2. ผลิตปัจจัยสี่ เกษตรอินทรีย์และสารชีวภาพ

(พระสังคม ธนปญโณ)

๓. การลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกธรรมชาติ

“การลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิต คือ ผลิตเองเท่าที่จะทำได้ให้มากที่สุด โดยเฉพาะปุ๋ยชีวภาพ และเชื้อเพลิงในการขนส่ง เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้ได้ ด้วยการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า นำพลังงานธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะลม และน้ำที่ต่างกัน การใช้ไบโอดีเซลจาก

ดอกทานตะวัน สำหรับทดแทนพลังงานน้ำมันในอนาคต”

(พระสรยุทธ ชยปญฺโณ)

๔. การเปลี่ยนค่านิยมทางการศึกษาเพื่อสร้างชีวิต

“เรียนจบ ป.๖ เป็นหนี้ ๒๐,๐๐๐ บาท เรียนจบ ม.๖ เป็นหนี้ ๔๐๐,๐๐๐ บาท สุดท้ายไปไม่รอดนี่คือรูรั่วที่ใหญ่ไม่แพ้ อบายมุข”

“การจัดการศึกษาที่พอเพียง ต่อไปเขาจะสามารถพึ่งตนเองได้ จะเป็นที่พึ่งของชุมชน สังคมและประเทศชาติได้ เรียนเพื่อไปพัฒนาบ้านเกิด ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ”

(พระสรยุทธ ชยปญฺโณ)

อยู่เป็น คิดเป็น และรู้เป็น

จากสภาพปัญหาและทุกข์ของชาวบ้านดังกล่าว พระสรยุทธ ชยปญโญ และพระสังคม ธนปญโญ ได้เห็นถึงความสำคัญในการฟื้นฟูวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านอมลอง ให้เป็นชุมชนต้นแบบในการแก้ไขปัญหา ด้วยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างเสริมคุณธรรม นำวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งศูนย์พัฒนาพลังงานพื้นดินเชิงคุณธรรม เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณให้กับวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม ได้ดำเนินกิจกรรมที่เป็นทั้งการให้แนวคิด สร้างความเข้าใจ และนำปฏิบัติให้กับชุมชน อีกทั้งจัดกิจกรรมศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จริง ความสำเร็จจะเห็นได้จากผู้เข้าร่วมโครงการได้กล่าวความในใจต่อการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง ดังนี้

นางอามร คำซอน หนึ่งในชาวบ้าน บ้านอมลองได้ให้มุมมองว่า เมื่อก่อนไม่มีที่ดินทำกิน ยากจนมาก นาก็ไม่มี ตอนนี้เมื่อลูกสาวซื้อที่นาให้ก็อาศัยทำมาหากินตลอดครอบครัวของแม่อามร ทุกคนต่างเห็นคุณค่าของแผ่นดิน โดยในอดีตจะไม่ใช้ปุ๋ยเคมีลงแปลงนาเลย แถมผลผลิตก็ยิ่งได้มากอีก แต่เมื่อความต้องการในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น อยากรได้ ทวี ตู๋เย็น และรถจักรยานยนต์ ทุกคนในครอบครัวต่างก็ต้องการ ทุกคนในครอบครัวจึงคิดว่าควรเพิ่มการผลิตให้มากขึ้น แต่ที่ดินมีน้อยจึงต้องอาศัยปุ๋ยเคมีและใช้สารเคมีในการ

เร่งผลผลิต สุขภาพก็แยลง แต่ในปัจจุบันเริ่มหันมาเห็นความสำคัญของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งส่วนหนึ่งช่วยให้สุขภาพดีขึ้นมากและเนื่องจากอายุมากแล้วด้วย จึงคิดว่าไม่เหมาะที่จะทำเกษตรเคมีอย่างในอดีตที่ผ่านมา โดยส่วนตัวแม่เองทำเกษตรอินทรีย์ โดยเริ่มจากการปลูกผัก เลี้ยงหมู เพื่อใช้ทำปุ๋ย ซึ่งแม่เอง อยากให้ลูกๆ รู้ว่าเพราะ

“ลูกไม่เคยทุกข์เท่าเรา ตอนนี้มีอยู่มีกิน ก็เริ่มมาปลูกผักอินทรีย์ เพราะปลอดภัย และเราก็ไม่มีหนี้” ทุกวันนี้มีความสุขมากกับการผลิตของใช้เองทั้งน้ำยาอเนกประสงค์และผลิตปุ๋ยใช้เอง รวมทั้งปลูกผักกินเองด้วย

นางแสงอิน จันทะกี (แม่อิน) ได้ให้ข้อคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการว่า เลิกใช้สารเคมีมากกว่า ๑๒ ปี แล้ว ตั้งแต่ได้รับการอบรมเรื่องแนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์ เพราะเชื่อว่าช่วยให้ผู้บริโภคปลอดภัย โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มกันผลิตส่วนหนึ่งเห็นว่ามีผู้ที่ให้การสนับสนุนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเข้ามาส่งเสริมถึงในชุมชน และในครอบครัวเองให้ความสนใจเรื่องความปลอดภัยอยู่แล้ว พอได้ไปอบรมเห็นว่าครอบครัวเราสามารถทำได้ไม่ยากนัก จึงตัดสินใจเปลี่ยนวิถีชีวิตมาทำเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจังรวมทั้งเลี้ยงหมูหลุมเพื่อทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตไปได้มาก ตอนที่เริ่มทำมีปัญหาและอุปสรรค ใครๆ ก็บอกว่า “เป็นบ้า” แต่ก็ไม่ย่อท้อทุกคนตั้งใจทำอย่างเต็มที่ เดียวนี้ “ทำเท่าไรก็ไม่พอขาย”

แม่อินมีสูตรปุ๋ยที่คิดทำขึ้นใช้เอง โดยดัดแปลงจากตอนแรกที่มีเจ้าหน้าที่มาแนะนำการทำปุ๋ยน้ำจืด แต่ไม่กล้าใช้ เห็นว่าวัชก็จืดทำไมไม่ใช้ จืดวัชก็เลยใช้จืดวัชมาหมักไว้เพื่อนำไปรดแปลงผักแทนจืดคน โดยใช้สูตรนี้มานาน ๒ ปีแล้ว ได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ

นางแสงหล้า โปทา (แม่ลอย) กล่าวว่า ในครอบครัวตอนนี้ผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เอง ทั้งแชมพูสระผม สบู่ก้อน สบู่เหลว และน้ำยาปรับผ้านุ่ม ซึ่งที่บ้านทำใช้ตลอด ไม่เคยซื้อใช้เลยตั้งแต่ที่ได้ไปอบรมมาจากปฐมอโศก ซึ่งเราก็ลองถูกลงผิดมาโดยตลอดจนทุกวันนี้ได้ใช้สูตรของมาบเอื้อง เพราะสามารถหาวัตถุดิบได้ง่ายและเป็นสูตรที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในชุมชนบ้านอมลอง โดยคนในครอบครัวแม่ลอยทุกคนชอบที่จะทำใช้เองเพราะว่าได้ทำงานร่วมกันในครอบครัว อีกทั้งใช้แล้วก็ไม่แพ้และที่สำคัญประหยัดเงินในกระเป๋าได้อีกตั้งเยอะ

สำหรับสวนผักแม่ลอยชอบปลูกผักกินเองมาตลอดเพราะไม่ชอบกลิ่นของสารเคมี และตอนนี้ครอบครัวของแม่ลอยก็เริ่มเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เพราะอยากพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ทุกวันนี้ไก่ไข่ ก็ออกไข่ทุกวัน แกรมซีไก่ก็ยังได้ใช้ประโยชน์แล้วจะเรียกว่าอะไร ทุกอย่างไม่มีอะไรต้องเสีย สูตรปุ๋ยที่ใช้แม่ลอยใช้น้ำหมักซีหมูเป็นหลัก เพราะใช้แล้วได้ผลดี รวมทั้งสะดวกและประหยัดสำหรับครอบครัวของแม่ลอย

นางจำลอง สาสุจิตร (แม่แก้ว) เริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตตัวเองตั้งแต่ได้มีโอกาสไปร่วมอบรมที่ปฐมอโคก ซึ่งได้เรียนรู้เรื่องการทำน้ำยาอเนกประสงค์ ใช้ล้างจาน ล้างห้องน้ำ โดยแม่แก้วเริ่มทำมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ในครอบครัวมีความสุขเพราะได้พูดคุยกันมากขึ้น ในกิจกรรมที่ทำตอนนี้กำลังจะเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ โดยผลิตปุ๋ยใช้เอง ซึ่งตอนนี้ได้ทำบัญชีตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ เสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนซื้อปุ๋ยเคมี ๘๕,๐๐๐ บาท เมื่อทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง ในปี ๒๕๕๑ เหลือค่าใช้จ่ายเพียง ๓๒,๐๐๐ บาท ซึ่งจากการสังเกตการเจริญเติบโตถึงแม้จะช้าแต่ระยะเวลาในการเติบโตจะมีมากกว่าและไม่เป็นโรคเหมือนใช้ปุ๋ยเคมีที่จะเห็นได้ว่าต้นพืชอ่อนแอและมีโรคอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจุบันครอบครัวแม่แก้วเองก็สามารถคิดสูตรทำปุ๋ยใช้เองได้แล้ว เป็นสูตรไล่แมลงซึ่งสูตรที่ได้นั้นเป็นการดัดแปลงมาจากปุ๋ยสูตรน้ำหมัก ๗ รสที่ได้ไปอบรมมาจากมาบเอื้อง ครอบครัวของแม่แก้วบอกว่า “ครอบครัวเราเลือกเดินบนเส้นทางเดียวกันเสมอ โดยเฉพาะเกษตรอินทรีย์เราเข้าใจกันเสมอ และร่วมกันทำเพื่อครอบครัวจะได้สบายจริงๆ ลักที”

นางจันดี บุญมาลา ได้กล่าวไว้ “เศรษฐกิจพอเพียงที่เราเริ่มทำ คือเริ่มจากที่แม่สมหมายไปอบรมที่ปฐมอโศกพร้อมกับกลุ่มเพื่อนในหมู่บ้านอมลอง ซึ่งพอแม่สมหมายกลับมาถึงบ้านก็เริ่มดำเนินการทำใช้เองเลย ซึ่งตอนแรกรู้สึกว่าจะทำไม่ค่อยถูกสูตร ทำทั้งสบู่ก้อน สบู่เหลว น้ำยาอเนกประสงค์ และน้ำยาปรับผ้านุ่ม สำหรับพืชผักที่ปลูกเอง คือ ผักกาด ผักชี ต้นหอม ตะไคร้ ที่พวกเราชอบปลูกอยู่แล้ว ที่สวนหลังบ้านไม่มีปัญหาเรื่องของการกินผักที่มีสารเคมีอยู่แล้วและอีกอย่าง เราทำปุ๋ยใช้เองไม่มีปัญหาเรื่องของการเติบโตของพืชเพราะที่กลุ่มแม่บ้านเราช่วยกันทำเพื่อใช้กันเองในกลุ่มทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก”

นางจรูญศรี คำสุข (แม่หลวงเพ็ญ) ซึ่งได้ผลิตปุ๋ยใช้เอง เพราะตอนนี้เริ่มเลี้ยงสัตว์ และเห็นว่าช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการผลิต โดยเฉพาะแม่หลวงเพ็ญทำการเกษตรหลายอย่าง แม่หลวงเพ็ญเลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ดและเลี้ยงปลาตุ๊ก ตอนนี้สามารถนำมาผลิตปุ๋ยใช้เองได้แล้ว เมื่อก่อนแม่หลวงเพ็ญปลูกสตรอเบอรี่ ตอนนี้ก็ปลูกมะละกออีก ๔๐ ไร่ ดูแล้วค่าใช้จ่ายน่าจะสูงมาก แต่แม่หลวงเพ็ญคิดว่าแล้วจะต้องเสียเงินค่าปุ๋ยแน่ จึงต้องเตรียมการไว้ด้วย เพราะแม่หลวงเพ็ญเคยเข้ารับการอบรมเรื่องเกษตรอินทรีย์ และอยากทำอยู่แล้ว พอมีการสนับสนุนส่งเสริมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง “แม่หลวงเพ็ญมีใจเกินร้อย แต่มีหนี้เยอะ เลยทำอินทรีย์ไม่ได้”

นางจรรย์ศรี คำสุข (แม่ตา) ครอบครัวของแม่ตาทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่เด็กเพราะครอบครัวชอบกินผักและผลิตปุ๋ยใช้เองมาตลอดที่ผ่านมา เพราะรู้ว่าสุขภาพไม่ดี ตั้งแต่วัดพระบรมธาตุคอยพาสามีเข้ามาสนับสนุนทำให้แม่ยิ่งมั่นใจ โดยเฉพาะตอนที่ไปอบรมที่มาบเอื้องทำให้แม่มีความรู้มากขึ้นและยิ่งมั่นใจตอนนี้ แม่ได้เริ่มทำน้ำหมัก ๗ รส เพื่อทดลองใช้เองหมักแล้ว ๔ รส มีรสเผ็ดร้อน รสฝาด รสขม รสเปรี้ยว ซึ่งตอนนี้อยู่ในช่วงทดลองใช้ ปัจจุบันนี้แม่ก็พยายามใช้เองและก็ขายด้วย ชีวิตตอนนี้มีความสุขไม่ต้องรีบร้อนอะไร ค่อยๆ ทำไป ไม่เดือดร้อน ไข่ไก่ก็มีกิน เบ็ดก็มี แม่ปลูกหญ้าหวานสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตอนนี้

ส่วน **นางอนศรี ทาดาริน (แม่เอ๊ย)** ได้ทำน้ำหมัก ๗ รสใช้เอง วัตถุประสงค์ก็หาไม่ยากตามบ้านเราก็มี หรือในครัวเราก็มี เช่นพืชรสเผ็ดร้อน มีทั้งพริก และพริกไท จากนั้นแม่ก็เอามาหมักทิ้งไว้ ๓ เดือนก็ใช้ได้ ปุ๋ยแม่ก็ผลิตใช้เอง ตอนนี้กำลังรอที่จะทำใช้จริงจัง สำหรับในบ้านจะปลูกผักกินเองในครอบครัวอยู่แล้ว ทั้งผักคะน้า ผักกาด ผักกวาดตุ้ง ไม้ที่แม่ปลูกส่วนใหญ่เป็นไม้เศรษฐกิจ ประเภทไม้กฤษณา ไม้สัก และการบูร สำหรับรายได้รายปีของแม่จะปลูกกระเทียมเอาไว้กินและขายเพราะเหลือกิน “เวลาของครอบครัวมีน้อย ทำให้ไม่ค่อยได้ทำอย่างเต็มที่”

แม่จันทร์ทา ไชยานะ ได้บอกกล่าวถึงความในใจต่อโครงการนี้ว่า “พ่อของแม่ชอบกินผักที่ปลูกเอง ครอบครัวของแม่ก็ปลูกผักกินเองมาโดยตลอดตั้งแต่แม่เกิดมา เพราะพ่อไม่ชอบกลิ่นสารเคมี ข้าวที่ปลูกในไร่แม่ก็ไม่เคยใส่ปุ๋ยเคมีเลย เมื่อปี ๒๕๔๒ แม่เข้าร่วมกลุ่มปลูกผักอินทรีย์โดยมีเจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริม ตอนนั้นแม่ทาปลูกผักกาด ผักคะน้า และถั่วลันเตา ปลูกไว้ตามบ้าน และก็ไปส่งขายกับกลุ่มผักอินทรีย์ที่กาดอิมบุญ หลังตลาดค้าเหียง และนำไปขายที่ตลาดเจเจข้างห้างโลตัส สำหรับปุ๋ยหมักก็ทำเองไม่เคยซื้อเลยที่สำคัญปุ๋ยของแม่มีกากมะพร้าว และแกลบเผาผสมเข้าไปด้วย เป็นสูตรที่ได้เรียนมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในขณะนั้น” และสิ่งที่สำคัญแม่ทาคิดว่า “การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สุขภาพดี ถ้าใจร้อนก็ไม่ได้อะไร”

ทุกวันนี้ **แม่คำใบ ภาระณี** (แม่ใบ) ได้ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่างมีต้นไม้หลายอย่าง มีสัก การบูร ตะกูด ในที่นาปลูกข้าวด้วย ทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เอง และปลูกผักกินเอง “แม่ใบเริ่มทำมาตั้งแต่ปี ๕๐ เพราะเชื่อว่าปลอดภัย ทั้งคนในครอบครัวหลีกเลี่ยงจากสารเคมี เมื่อหลวงพ่อกำลังส่งเสริมและแนะนำให้เราต้องลดการใช้จ่าย ลดจากการเป็นหนี้สินเพราะตอนนี้เราสามารถสร้างรายได้ได้มาก แม่ใบตั้งใจทำไว้เพื่ออนาคตของลูก ให้เขาได้กินผักที่มีปลูกเองไม่ต้องไปซื้อและปลอดภัย รู้จักคำว่าพอเพียง ให้รู้จักรักท้องถิ่น และรักอาชีพเกษตร รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม และไม่ต้องใช้จ่ายมากให้เรียนรู้เอง”

ครอบครัว **แม่อุดมศรี ใจศิริ** มีที่ดินน้อย เดี่ยวนี้มีแต่คนแก่ทำอะไรไม่ค่อยได้ก็เลยลดปริมาณการทำเกษตรลง เก๊กฮวยแม่ก็ปลูก เมื่อก่อนต้องอาศัยยาฆ่าแมลง ตั้งแต่ได้ไปอบรมกับทางวัดหลายๆ ที่ ทั้งการทำน้ำยาอเนกประสงค์ และพ่อของแม่ศรีก็เผาถ่านเพื่อเก็บน้ำส้มควันไม้ใช้เอง ผักทั้งหลายที่กินอยู่ก็ปลูกในสวนหลังบ้าน แม่เริ่มทำปุ๋ยใช้เอง เท่าที่สังเกตเห็นผลช้าในช่วงแรก แต่ผ่านมาสักระยะก็เห็นว่าพืชผักโตขึ้นและก็งามได้นานกว่าปุ๋ยเคมี ต้นทุนก็ไม่สูงเท่าแต่เดิม ที่สำคัญแม่ตั้งใจไว้ว่าจะปลูกบ้านหลังใหม่ ทุกวันนี้ตั้งแต่ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง วันนี้ต้นไม้โตขึ้นเร็วมาก อีกไม่กี่ปีแม่ก็ได้บ้านหลังใหญ่โดยที่ไม่ต้องซื้อไม้ เพราะเราปลูกเอง

นายอุดร สุขโข (ลุงดร) ตั้งแต่เริ่มมาร่วมแนวคิดกับวัดพระบรมธาตุคุดอยผาลัม ทุกอย่างดีขึ้นพืชผักงามเขียวขจีไม่เคยคิดเลยว่าจะเป็นไปได้ เพราะเมื่อก่อนผักจะงามก็ต่อเมื่อใช้ปุ๋ยเคมี แต่พอเชื่อว่าจะได้ผลจากการไปดูงานที่สวนเกษตรพิเศษเมืองงาย กลับมาทำเพื่อพิสูจน์ว่าทำได้จริง ก็เห็นผลจริงๆ ดีใจเพราะเชื่อแล้วว่าเราเจอทางรอดแล้ว และอีกอย่าง “ลุงดรคิดว่าอนาคตจะดีกว่านี้ เพราะสิ่งที่เราทำตอนนี้ คือทำเพื่อไม่ต้องทำ”

นายอินสอน พุทธโส พูดถึงการปลูกสตรอเบอรี่ทำมา ๓ ปี ไม่เคยขาดทุน ได้กำไรตลอด มาล้มเหลวตอนที่มาทำที่บ่อแก้วก็เลยเริ่มคิดว่าทำไมเดี๋ยวนี้อะไรก็เกะกะ อื่นทรีย์ เลยมาลองทำดูตอนนี้เริ่มทำและเลือกทำแบบผสมผสาน ระหว่าง บัญเคมีกับบุงอินทรีย์ ตอนนี้ดินก็เริ่มดีขึ้น ปลูกผักก็งามขึ้น ที่สำคัญการทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีตลาดอย่างที่ว่าช่วย ทำให้เกษตรกรมั่นใจได้มากขึ้นว่าจะมีรายได้จากการเกษตรจริง

นางแดง อุตุตะมะติง ที่ตอนนี้เริ่มปลูกสตรอเบอรี่อินทรีย์อย่างเป็นระบบหลังจากปลูกผักอินทรีย์มากกว่า ๑๒ ปีแล้ว หลังจากที่ได้ไปอบรมกับเพื่อนบ้านในอมลอง จนปัจจุบันนี้ก็ยังคงปลูกผักส่งขายอยู่เหมือนเดิม และดินก็ดีมาก เพราะในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๑ ได้ปลูกสตรอเบอรี่ ในสวนผักเดิม เห็นได้เลยว่าสตรอเบอรี่งามมาก แต่กว่าจะโตต้องใช้เวลาานมากกว่าใช้ปุ๋ยเคมี ด้วยประสบการณ์มากกว่า ๑๑ ปี ที่ลงมือทำและใช้ปุ๋ยอินทรีย์มาตลอด แม่แดงสังเกตเห็นได้ว่าสุขภาพดีขึ้นมากเพราะอายุมากแล้ว ตอนนี้นางก็เบามากขึ้นเพราะแทบไม่ต้องใส่ปุ๋ยเลย “ไม่ต้อง รีบมาก ค่อยๆ ทำ ทุกวันนี้มีความสุขกับการทำเกษตรแบบพอเพียงและพออยู่พอกินจริงๆ” ทุกวันนี้เราได้รับการสนับสนุนจากวัดทำให้เชื่อมั่นว่า “ถ้าสามัคคีชุมชนอยู่รอด”

นางแดง เข้มตัน “การปลูกผักกินเองเป็นสิ่งสำคัญ เพราะครอบครัวของแม่มีลูกๆ หลายคน การหาซื้อพืชผักมาทำกับข้าวถือเป็นเรื่องลำบากเพราะครอบครัวเราไม่ได้มีเงินมาก ทุกวันนี้ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการกับทางวัดพระบรมธาตุดอยผาส้มตอนนี้ทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เอง ผลิตปุ๋ยใช้เอง เพราะประหยัดได้เป็นอย่างมาก สูตรปุ๋ยที่แม่ทำไม่เหมือนคนอื่น คือเอาทุกอย่างมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน แต่ที่ประหยัดจริงๆ เพราะแม่เลี้ยงวัวเอง เลี้ยงไก่เอง ก็เลยประหยัดได้มาก ผักที่ปลูกก็ได้ผลดี หมักทิ้งไว้ ๑๕ วันก็สามารถใช้ได้ และที่ทำได้เพราะพ่อกับแม่ร่วมกันทำและมีแนวคิดเดียวกันจึงจะพากันไปรอด”

นายบุญธรรม บุญมาลา (พ่อน้อย) กล่าวว่า ตอนนี้นำปลุกมะเชื่อม่วง กับทำไบโอแก๊ส และปลุกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง พ่อน้อยก็ทำปุ๋ยใช้เองเพราะที่บ้านก็สร้างโรงปุ๋ยไว้ ผลิตหลายรอบแล้วเพราะมั่นใจในประสิทธิภาพของปุ๋ยอินทรีย์ หลังจากได้ทดลองใช้ในสวนผักแล้วเห็นผลดี และตอนนี้ก็เริ่มเผาถ่านเพื่อเอาน้ำส้มควันไม้ไปไล่แมลง ที่กล้าทำเพราะวัดได้พาพ่อน้อยไปดูงานที่ต่างๆ โดยเฉพาะการทำไบโอแก๊ส พอตั้งใจจะได้เห็นแก๊สที่เกิดขึ้นจริง ก็เลยเอาชีวะไปใส่ตอนนี้เริ่มเกิดแก๊สแล้วส่วนแม่อื่น(ภรรยา) ตอนนี้ก็เริ่มทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เอง แม่อื่นใช้น้ำมะเฟืองและน้ำมะกรูด “สำหรับงานเกษตรอินทรีย์ถ้ารวมกลุ่มกันไม่ได้ ความยั่งยืนจะไม่เกิด” เพราะพ่อกับแม่เคยเห็นมาแล้ว “ถ้าเราไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความก้าวหน้าจะมีได้น้อยและเกิดได้ช้ามาก”

ครอบครัวของ **นางสังเวียน สารุเม** ปลูกผักคะน้า ผักกาด กระเทียม ไว้กินเองในครอบครัว และหลังจากที่ไปอบรมที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ทำให้สามารถผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เอง เห็นได้ชัดว่าประหยัดได้มากแทบไม่ต้องเข้าร้านค้าเลย ในครอบครัวเริ่มทดลองปลูกพืชพลังงานทดแทนอย่างกระเจียว พอเริ่มผลิตปุ๋ยก็คิดว่าจะใช้กับแก๊กฮวย ซึ่งก็ไม่เห็นผลเท่าที่ควร ทุกอย่างคิดว่าจะเริ่มที่ใจ ถ้าไม่ได้ใจก็ทำไม่ได้

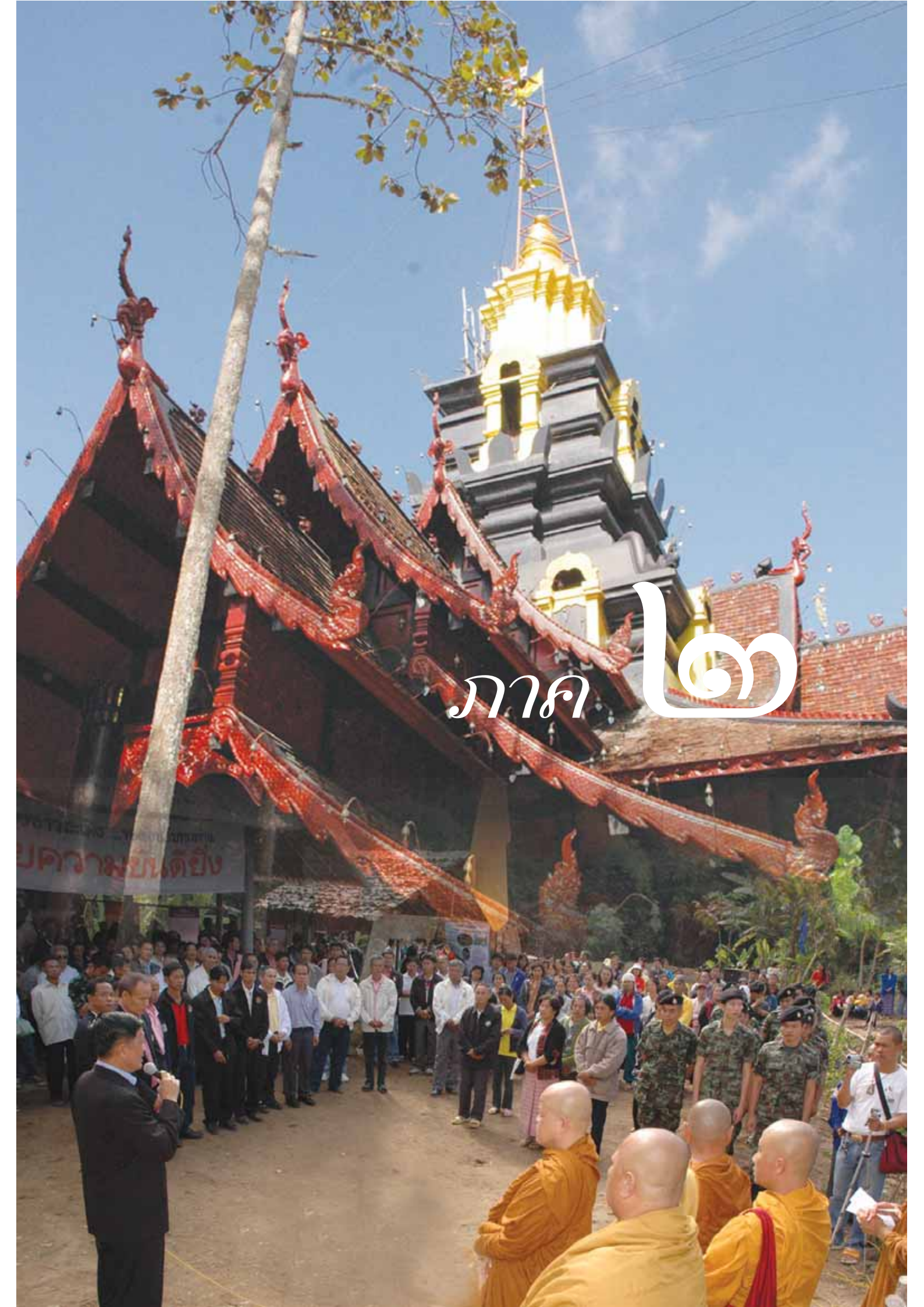

ส่วน **ลุงจุม ไชยานะ** ตั้งใจจะปลูกผักกินเอง และปลูกพืชอินทรีย์มาตั้งนานแล้วแต่ไม่มีโอกาส พอปี ๕๐ หลวงพ่อเข้ามาสนับสนุนให้มีการปลูกพืชผักอินทรีย์ก็เลยเข้าร่วมโครงการอย่างจริงจัง ตอนนี้ได้ร่วมกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อนำไปใช้ในแปลงผักของตัวเอง แต่ลุงจุมเริ่มมาจากการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เมื่อเสร็จแล้วลุงจุมก็เลยค่อยๆ ขยับมาเริ่มเปลี่ยนวิธีการผลิตมากขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งลูกสาวกลับมาช่วยทำและดูแลลุง ทำให้ยิ่งมีความเชื่อมั่นในการปลูกพืชผักอินทรีย์ “เพราะไม่มีหนี้ ยิ่งสบาย อยากทำอะไรก็ทำไม่ต้องรีบร้อนอะไรมาก”

นางออน จันทะกี (แม่ออน) เริ่มปลูกต้นไม้จากที่หลวงพ่อกเข้ามาส่งเสริม ในปี ๒๕๕๐ แม่ออนได้ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ส่วนที่นาของแม่ออนก็ไม่ได้ทำอะไรมากนักนอกจากเข้าร่วมโครงการของวัดและร่วมกันผลิตปุ๋ยเพื่อใช้เอง ซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตได้มาก แม่ออนเริ่มหมักปุ๋ยที่บ้านโดยอาศัยกากอาหารเศษใบไม้ไปหมักไว้ในบ่อและก็นำน้ำฉีไปรดที่หลุมขยะเป็นประจำเป็นระยะเวลา ประมาณ ๕ เดือนแล้วตอนนี้คิดว่าจะใช้ได้แล้ว แต่ต้องรอดูกาลต่อไป นับได้ว่าเป็นการเตรียมการที่ดีเพราะช่วยให้ไม่ต้องรบกวนวายเรื่องการซื้อปุ๋ย

ภาค ๒

พุทธศาสนา
บุคคลสำคัญ

d

ย

ภ

ภ

พ G M M

d

ภ

พ G I

ภ

ภ

ภ

พ G M M

d H

ร

พ G M M

d

F

พ

G

M

พ

G

M

M

M

M

d

พ

G

M

M

M M d Q ร ผ G M M d
M d ห ฐ ผ G M M d ภา
M d ห ฐ ผ G M M d ภา
d ห ฐ ผ G M M d « ภา ผ G
M M d * ด ภา ผ G M M d ด ภา
d P ภา ผ G M M d ภา
M d ภา ผ G M M d - ภา
M d ภา ผ G M M d ภา
d ๗ ภา
ภา ผ G M M d C ภา ^
M d (ภา ผ G M M d
ผ G M M d 0 ภา ผ G M M d
G M M d ,
d j ภา
ผ G M M d

G

(x K d ÷

d
K

d

(x K d ÷
?

d

(x K

d

d

ด

K

d ÷

(x K d ÷

d

d

8

x K d ÷

o

R A

ARMPraneeNor

i+

«

«

ARMSaosiamNor

i'

adeeNor

«

M R A

C

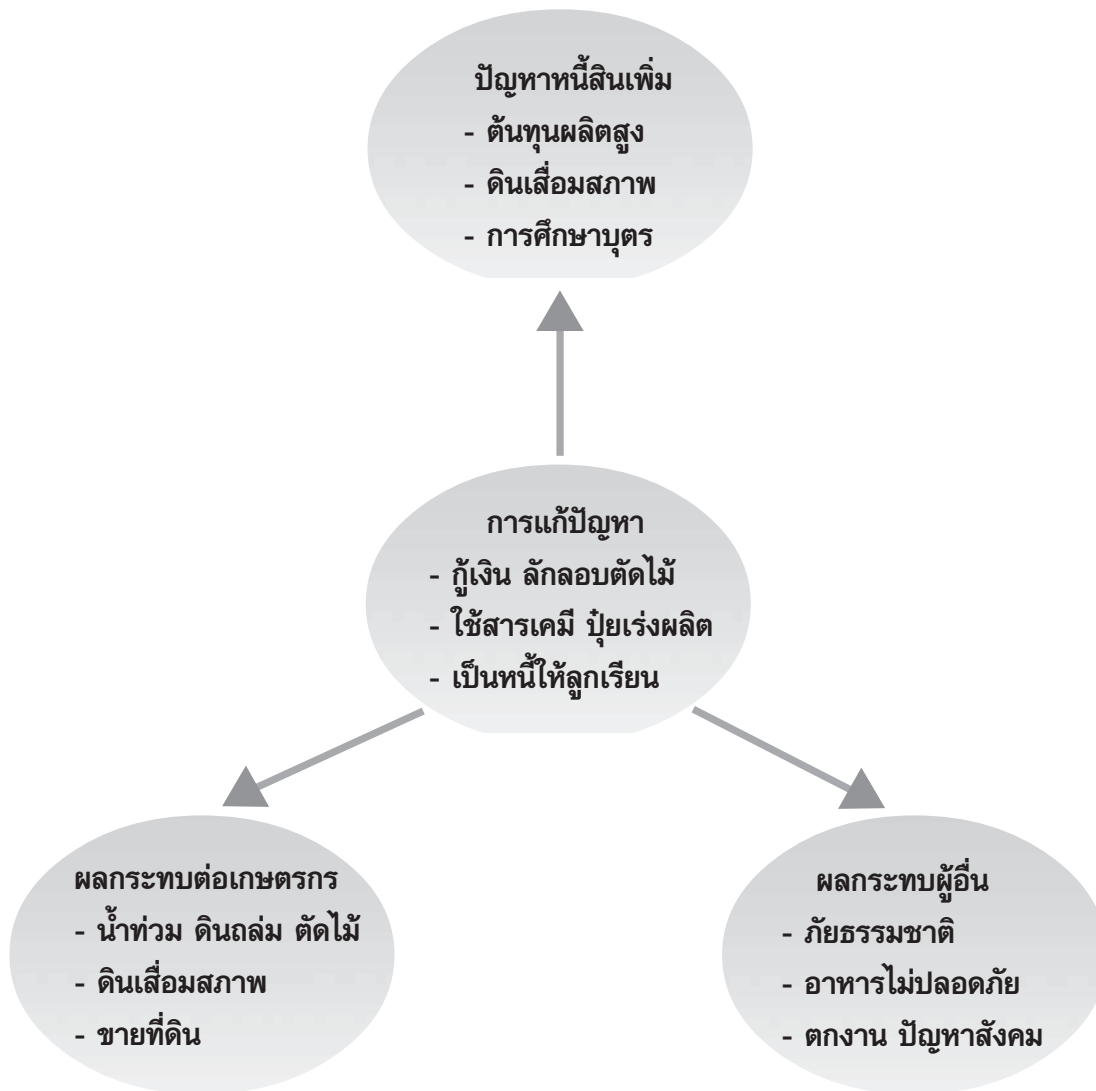
«

ARMMitunaNor

i!

«

M T h a n a n N o r m a l

R A

i

h K M R A

o N a k i

« ARMTantipBol

« ARMKarabowNor
h0

}

90

«

BI

Italic

9/

« **raBoldExt** UPS dl

Sa

italic

UPS

Sans-ExtraBoldExtended

?)

«

UPS

o B a r

UPS

Sans-BoldItalicCondensed

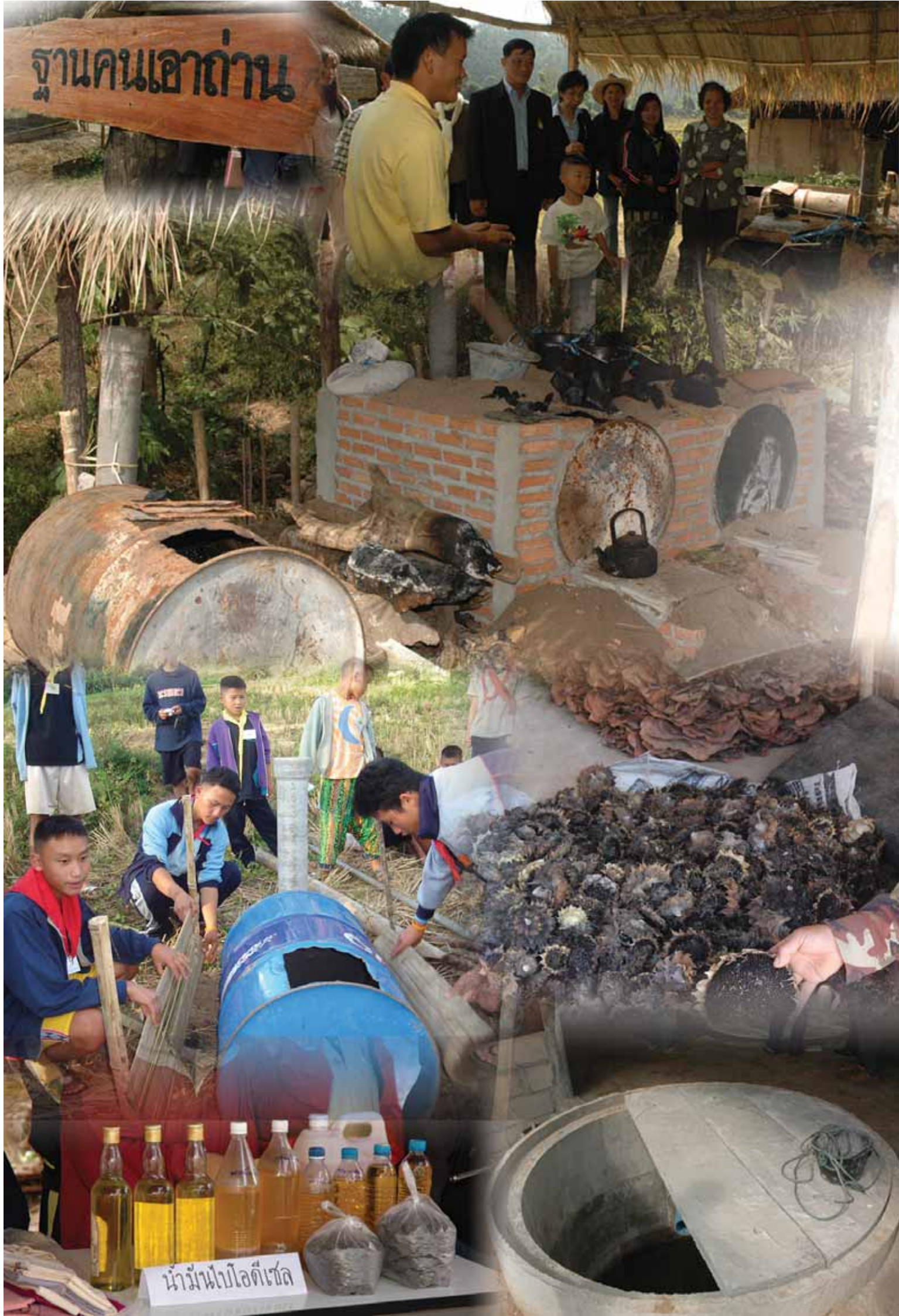

ฐานคนเฮ่าถ่าน

น้ำมันไบโอดีเซล

องค์ ๒ เข้าใจปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ พระสรยุทธ ชยปญโญ ได้ขับเคลื่อนกิจกรรมของวัด ด้วยการนำพาวชาชาวบ้านสู่การปฏิบัติตามแนวทางของความพอเพียงให้บรรลุเป้าหมาย โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ภายใต้การดำเนินโครงการ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี แนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมของวัดได้นำเอาแนวทางตามพระราชดำริ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียนเป็นหลัก

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี

แนวคิดสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ และนำมาถ่ายทอดสู่ชาวบ้านควบคู่ไปกับการสร้างแนวคิดในเรื่องของความไม่

ประมาทและความไม่แน่นอน ดังเช่น การลงทุนที่สูงอาจสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ ไม่มีใครสามารถควบคุมได้ เพราะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากมาย จึงควรรักษาสมบัติของตนไว้ อย่าถึงกับต้องไปเป็นหนี้เขา สิ่งใดที่สามารถทำขึ้นเองได้ก็ควรทำเองไม่ต้องไปซื้อ และเน้นในเรื่องของความกตัญญู รู้คุณของผู้มีคุณในทิศ ๖ และทรัพยากรธรรมชาติว่า หากผู้คนอกตัญญู เนรคุณต่อธรรมชาติ สิ่งที่เคยมีเคยได้จากธรรมชาติก็จะหมดไป ลูกหลานที่เกิดตามมาในภายหลัง ก็จะประสบแต่ความลำบากยากแค้น ดังนั้นแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วยหลักการ ๓ ห่วง คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน กับอีก ๒ เงื่อนไข คือความรู้ และคุณธรรม จึงเป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ให้ประชาชนชาวไทย เพื่อแก้ไขเหตุแห่งทุกข์ และสามารถนำมาปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่วัดพระบรมธาตุดอยพาสัม ได้ปฏิบัติเองแล้ว และมุ่งเผยแพร่ต่อไป เพื่อให้ชาวอำเภอสะเมิงได้มีโอกาสกลับมาใช้ชีวิตอย่างสงบสุข ลดทุกข์ ลดหนี้ ลดเครียด อันเป็นผลแห่งสัมมาปฏิบัติตามแนวทางที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้

สิ่งที่เป็น**หลักแรก**ของการสร้างชุมชน คือ ครอบครัวที่เราเรียกว่า “บ้าน” ความสุขในครอบครัวเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา การที่ครอบครัวได้อยู่ร่วมกันและมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ทำให้ครอบครัวเล็ก กลายเป็นครอบครัวใหญ่เกิดความสามัคคีซึ่งพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน การที่พ่อแม่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมทางการเกษตรที่มีให้กับลูกหลานนำไปสู่กิจกรรมของวัดในแต่ละฐานทำให้เกิดความร่วมมือและเครือข่ายขึ้น จากแต่ละครอบครัวสู่การทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและผู้อื่น ถือได้ว่าเป็นการทำความดี เป็นบุญ เป็นอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ตามหลักพระพุทธศาสนานอกเหนือจากการถือศีลภาวนา

หลักที่สองในเรื่องของ “วัด” ภายใต้พื้นฐานของการมีธรรมในใจสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการดำเนินชีวิต หลักพุทธธรรม คือ หลักเหตุผล ใครรู้หลักพุทธธรรม คิดตามหลักพุทธธรรม และทำตามหลักพุทธธรรมก็ได้ชื่อว่ารู้คิดทำตามหลักเหตุผล

การรู้ว่าอะไรเป็นอะไร คือ รู้ว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล นั่นคือ
 ให้รู้ว่าสภาพปัญหาและความจริงของปัญหา
 (ทุกข์) คืออะไร อย่างไร
 ให้รู้ว่าเหตุเกิดปัญหา (ทุกข์) คืออะไร อย่างไร
 จะขจัดออกไปจากกายใจเราได้อย่างไร
 ให้รู้ว่าความดับปัญหา (ทุกข์) คืออะไร อย่างไร
 จะทำให้รู้ถึงความไม่มีปัญหา (ทุกข์) ได้อย่างไร
 ให้รู้ว่าวิธีเข้าถึงความดับปัญหา (ทุกข์) ทั้งหมด คืออะไร
 และจะทำได้อย่างไร

คำถามและคำตอบสุดท้าย คือ เราจะฟันปัญหาหรือทุกข์ทั้งปวงได้อย่างไร การนำหลักธรรมพัฒนาควบคู่ไปกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความเชื่อมโยงของ บ้าน วัด ให้เดินตามหลักรู้ หลักคิด และหลักปฏิบัตินี้ เพราะมั่นใจว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเนื้อแท้ก็คือ เรื่องหลักเหตุผล คือ ต้องรู้ตามเหตุผล คิดตามเหตุผล และทำตามเหตุผล ซึ่งเป็นความจริง การรู้พอเพียง คิดพอเพียง และทำพอเพียง ก็คือ รู้เหตุรู้ผลพอเพียง และเพียงพอ คิดเหตุคิดผลพอเพียง และเพียงพอ และทำเหตุทำผลพอเพียงและเพียงพอ

คำว่า ทางสายกลาง ก็คือ ทางนี้

คำว่า พอประมาณ ก็คือ ทางนี้

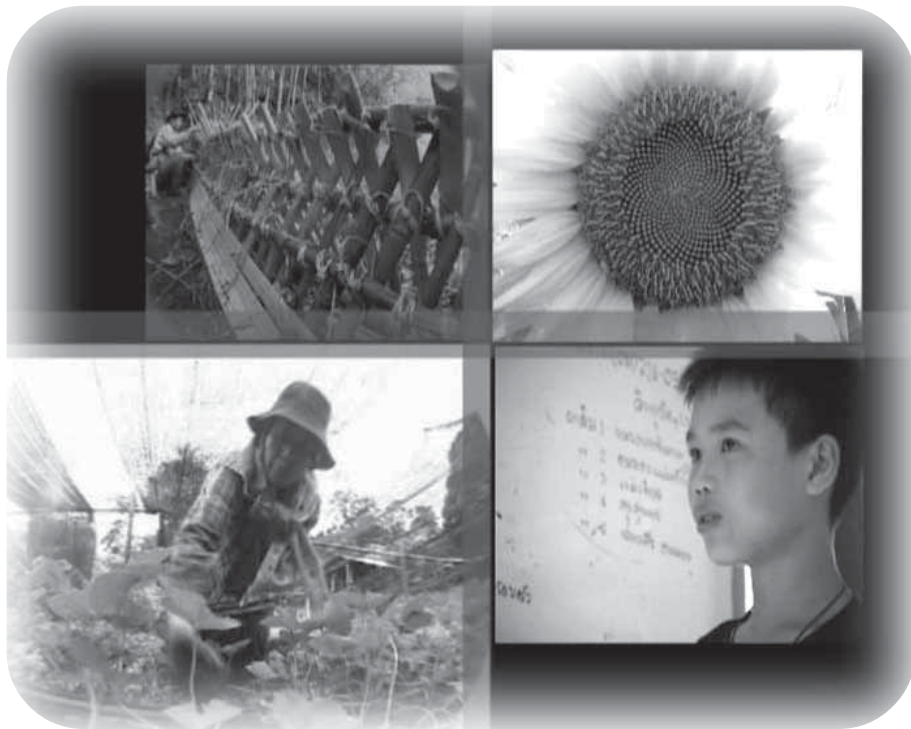
คำว่า มีเหตุผล ก็คือ ทางนี้

คำว่า มีภูมิคุ้มกัน ก็คือ ทางนี้ และ

คำว่า มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ เป็นต้น ก็คือ ทางนี้

คือทางที่ชื่อว่า **“รู้ความจริง คิดตามความจริง
และทำตามความจริง”**

หลักที่สามคือ การศึกษา การเรียนรู้ จุดเริ่มของการเรียนรู้จึงได้เริ่มที่เยาวชน การสร้างค่านิยมทางการศึกษา การสร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิตให้สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานที่ต้องค่อยๆ ประสานไปพร้อมกับระยะเวลาของการทำงานทุกวินาที

พระสรยุทธ ชยปญโญ และพระสังคม ธนปญโญ ได้ทุ่มเทให้กับการพัฒนาวัดและชุมชน โดยอาศัยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งตนเอง เพราะเห็นว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่สามารถสร้างเสริมคุณธรรมให้กับคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ด้วยบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาภายใต้การนำของวัดให้เป็นฐานการเรียนรู้ ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนในชุมชน จึงเป็นที่มาของการสร้างฐานเรียนรู้จากกิจกรรมสี่แผนกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นที่การประยุกต์แนวพระราชดำริของเศรษฐกิจพอเพียงให้นำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการหาเหตุแห่งปัญหา และหาแนวทางในการแก้ปัญหา ไว้กับฐานกิจกรรมทั้ง ๔ ด้านพื้นฐาน ดังนี้

เหตุแห่งปัญหา ประการที่ ๑

ทำอย่างไรให้มีป่าและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์กลับคืนมาอีกครั้ง เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานแห่งการเพาะปลูกได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการแก้ไขปัญหา ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำ ด้วยการสร้างแนวป้องกันไฟป่า การป้องกันการบุกรุกทำลาย การรักษาความชุ่มชื้นในดินด้วยฝายชะลอน้ำ Check dam การปลูกต้นไม้ในใจคน โดยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ชี้้นกับธนาคารต้นไม้ด้วยการปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง

เหตุแห่งปัญหา ประการที่ ๒

การคืนชีวิตสู่แผ่นดินให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะให้ผลผลิตที่คุ้มค่าต่อเกษตรกร

แนวทางการแก้ไขปัญหา ด้วยปัจจัยสี่และการกลีกรรรมธรรมชาติ โดยการพลิกฟื้นคืนชีวิตให้กับดินโดยการใช้สารชีวภาพ และยกเลิกการใช้สารเคมีทั้งหมด ควบคู่กับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

เหตุแห่งปัญหา ประการที่ ๓

การลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิต คือ ผลิตเองเท่าที่จะทำได้มากที่สุด โดยเฉพาะปุ๋ยชีวภาพ และเชื้อเพลิงในการขนส่ง เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้ได้

แนวทางการแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์พลังงานและการผลิตพลังงานทดแทน ด้วยการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า การนำพลังงานธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะลมและน้ำที่ต่างกัน การใช้ไบโอดีเซลจากดอกทานตะวัน

เหตุแห่งปัญหา ประการที่ ๔

การเปลี่ยนค่านิยมทางการส่งเสียลูกไปเรียนในเมือง ว่านอกจากจะหวังผลที่น่าชื่นใจได้ยากแล้ว ยังต้องรับภาระหนี้สินก้อนโต และที่ร้ายกว่า คือ จะไม่มีใครสืบต่ออาชีพของพ่อและแม่ และที่ดินไร่นาก็จะถูกขายหมด เพราะชุมชนรุ่นหลังไม่อยากจะอยู่อาศัยในถิ่นเดิม

แนวทางการแก้ไขปัญหา ด้วยการจัดการศึกษาที่พอเพียงในระดับมัธยมศึกษา ขอจัดการศึกษาแบบโฮมสคูล ในพื้นที่ที่สร้างให้เยาวชนได้ศึกษาโดยเน้นที่เป้าหมายในการพัฒนาแนวทางการเกษตรของพ่อแม่ให้ถูกทาง โดยการนำวิชาการ ความรู้มาพัฒนาท้องถิ่น ไม่เน้นไปรับจ้างคนอื่นก่อนพ่อแม่ รวมถึงการเรียนวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแต่อาศัยหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักสำคัญ เพื่อมิให้ต้องผิดพลาดเหมือนที่พ่อแม่ได้ทำมาก่อน

การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง

จากจุดเริ่มของการบูรณะวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ของพระสรยุทธ ชยปญโญ ให้เป็นที่พำนักของภิกษุสามเณร ได้เป็นที่มาของการนำแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างจริงจัง เนื่องจากสภาพพื้นที่ของวัดอยู่บนยอดดอยสูงไม่มีน้ำ ส่วนพื้นแผ่นดินมีแต่ก้อนหิน การเพาะปลูกทำได้ยากลำบาก การใช้ชีวิตของภิกษุสามเณรต้องหาทางเอาตัวรอด และต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าที่สุด จึงทำให้เกิดการริเริ่มการพึ่งตนเองโดยการแสวงหาผู้รู้ในเรื่องต่างๆ เช่นการทำพื้นดินให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น กับการปลูกหญ้าแฝก การแปรรูปเศษอาหารที่เหลือมาทำเป็นปุ๋ยหมักใช้ปรับปรุงดิน ทดลอง

การปลูกพืชผักสวนครัวชนิดต่างๆ การสร้างวินัยการใช้น้ำอย่างประหยัด และการผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ที่ทำเอง ซึ่งทำให้ไม่สิ้นเปลืองการใช้น้ำ รวมถึงการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ด้วยการปลูกป่า การทำฝายทดน้ำ เพื่อชะลอการไหลและช่วยในการกักเก็บน้ำ เป็นต้น ฯลฯ

จากนั้นเป็นต้นมาทางวัดจึงมีการเผยแพร่องค์ความรู้ต่อไปยังชาวบ้านและญาติโยมที่อุปถัมภ์วัด โดยเริ่มที่หมู่บ้านอมलग หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่สาบ ซึ่งอยู่ใกล้กับวัดมากที่สุด ในเรื่องดังต่อไปนี้

๑. การทำน้ำยาอเนกประสงค์ไว้ใช้เอง เพื่อลดรายจ่าย
๒. การหมักสารชีวภาพเพื่อจะนำมาเป็นปุ๋ยน้ำและฮอร์โมนเร่งพืชชนิดต่างๆ ไว้ใช้ในครอบครัว
๓. การขยายผลการใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ
๔. การสร้างฝาย ณ ห้วยบง ที่อยู่ท้ายบ้านอมलग

ความสำเร็จทุกวันนี้ที่เกิดขึ้นได้เป็นประจักษ์ต่อสายตาทุกคนว่าเมื่อนำความรู้ต่างๆ ที่ได้จากวัดไปทดลองใช้ที่บ้าน คือ

๑. ไม่น้อยกว่าสิบหลังคาเรือนไม่ต้องซื้อแชมพู สบู่ ผงซักฟอก และน้ำยาล้างจาน สามารถลดรายจ่ายครัวเรือนต่อเดือนได้ ๕๐๐ บาท
๒. เกษตรกรหลายคนได้เปลี่ยนการใช้สารเคมีในการเกษตร มาเป็นสารชีวภาพที่หมักเอง
๓. ลำน้ำที่ห้วยบงที่เคยเหือดแห้งอย่างรวดเร็วเมื่อหมดฤดูฝนในขณะนี้ (พฤศจิกายน) ยังมีน้ำล้นเอ่ออยู่

เสียงเลื่องลือถึงกิจกรรมของวัดได้แพร่ขยายไปถึงหลายโรงเรียนในอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอและอีกหลายหน่วยงาน ยังผลให้มีความต้องการที่จะให้มีการจัดอบรมเพื่อสร้างเครือข่ายขยายองค์ความรู้ต่อไปสู่สาธารณะทั่วทั้งอำเภอสะเมิง

ปัญญาและมีติของการพัฒนา

การดำเนินการด้วยการบำรุงรักษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของงานและความพยายามแก้ไขปัญหอันซับซ้อนที่ผูกพันกันไว้ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย การวิเคราะห์และถอดปัญหาของชาวบ้านเพื่อสร้างแนวทางและมีติของการพัฒนาไปสู่อนาคต ต้องอาศัยเวลาในการบูรณาการกับหลายหน่วยงาน เพื่อช่วยกันผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรม นับได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาคำนี้ถึงความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันของแต่ละสาเหตุที่จะนำไปสู่ต้นเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นได้

“ไม่เพียงแต่การส่งเสริมให้เพาะปลูกพืชอย่างหนึ่ง โดยบอกว่า มีตลาดรองรับและให้ราคาสูงสามารถปลดหนี้ได้ แต่ลึกลับพิจารณาไปว่า แหล่งต้นน้ำลำธารที่จะหล่อเลี้ยงการเพาะปลูกให้อยู่ได้ก็อยู่ที่ป่าต้นน้ำ ซึ่งการสนับสนุนการเพาะปลูกพืชชนิดนี้ จะทำให้เกิดการแย่งน้ำจากต้นน้ำนั้นและจะบานปลายไปถึงการขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ทั่วไป เพราะฉะนั้นน้ำใช้เพื่อการเกษตรแย่งน้ำ ชาวบ้านอื่นๆ ไปจนหมด”

ด้วยปัญญาของพระทั้งสองรูป ท่านมีแนวคิดต่อมิติของการพัฒนาในมุมมองทางด้านความคิดเรื่องการจัดการด้านการศึกษาที่ว่า เพื่อแก้ไขเหตุและปัญหา ต้องเรียนรู้ที่จะยอมรับและคำนึงถึงบทบาททางสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่

“ในด้านการศึกษา ที่มีการสนับสนุนให้กู้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา แล้วค่อยจ่ายคืนในภายหลัง ซึ่งเมื่อเรียนจบแล้วก็ไม่มีใครรับประกันว่าจะมีงานทำหรือไม่ คงไม่ต่างกับการเกษตรที่ปลูกไปก่อนโดยไม่คำนึงถึงด้านตลาดว่า จะมีใครมาซื้อผลิตผลนี้หรือไม่ เป็นการปลูกตามแพชชั่นเท่านั้นเอง นี่เป็นรอยร้าวใหญ่ที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าน้อยเพียงใด”

มุมมองของการแก้ไขปัญหา ด้วยการที่จะจับปัญหาทีละด้านแล้วดำเนินการแก้ไขไปนั้น จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันที่ การทำงานที่ต้องหนักและมองการแก้ไขแบบองค์รวมเพื่อให้แต่ละด้านสามารถเดินทางและขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน เป็นการเดินทางแบบแนวระนาบ จึงเป็นอีกมุมมองหนึ่งของการแก้ไขปัญหา

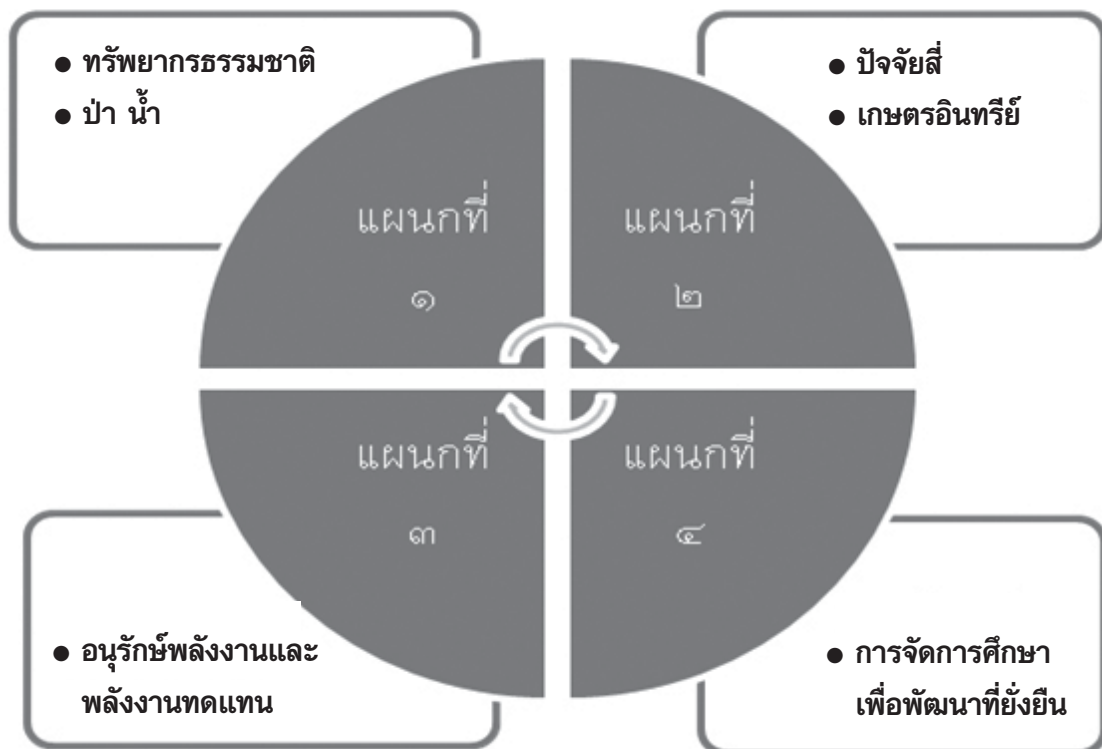
“เหมือนการป้องกันราชอาณาจักร หากถูกข้าศึกบุกกรุกมาจากทั้งสี่ทิศ ก็คงจะต้องแบ่งกำลังไปต้านทานพร้อมกันทั้งสี่ทิศนั่นเอง จะมัวรอให้เสร็จทีละอย่างก่อนเป็นลำดับก็อาจจะต้องเสียเมืองหลวงไปก่อน คือ สลายไปแล้วนั่นเอง”

การแก้ไขแบบองค์รวม จึงมีมุมมองของการแบ่งแยกปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขไว้ ๔ ด้านดังนี้ คือ ทำอย่างไรให้มีป่า และมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานแห่งการเพาะปลูกได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการคืนชีวิตสู่แผ่นดิน ให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะให้ผลผลิตที่คุ้มค่าต่อเกษตรกร นอกจากนี้ยังเน้นการลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิต คือ ผลิตเองเท่าที่จะทำได้ให้มากที่สุด เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้ได้ และการเปลี่ยนค่านิยมทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน ดังรายละเอียดของกิจกรรมทั้งสี่ด้าน

กิจกรรมสี่ด้านเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากปัญหาที่ต้องแก้ไขในเวลาเดียวกันทั้ง ๔ ประเด็น พระสรยุทธ ได้ออกแบบกิจกรรมและโครงการต่างๆ ร่วมกับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน นำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยหลักของ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ให้ร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนทั้งการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน ซึ่งรูปแบบกิจกรรมสามารถแบ่งออกเป็น ๔ แผนกคือ

แผนภาพสี่แผนกของการพัฒนาของวัดพระบรมธาตุดอยพาลัม

แผนกที่ ๑ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำ ซึ่งถือเป็นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนโดยการสร้างฝายชะลอน้ำ (Check Dam) เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในผืนดิน ป้องกันไฟป่า ป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ปลุกต้นไม้ในใจคนโดยการปลูกไม้ใช้หนี้ขึ้นกับธนาคารต้นไม้ การปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง

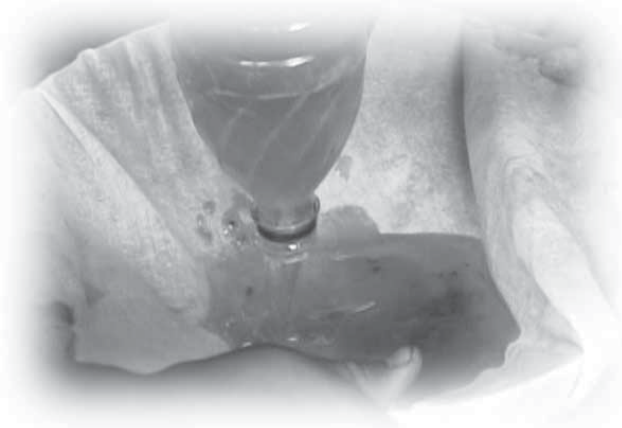
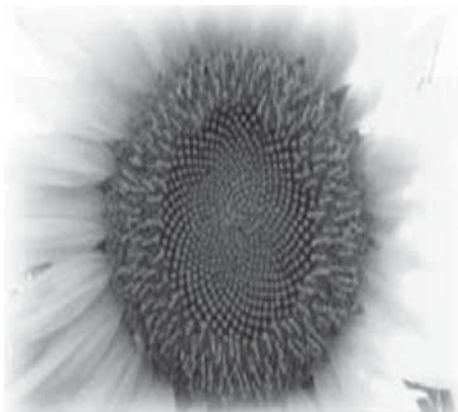

แผนกที่ ๒ ปัจจัยสี่เกษตรอินทรีย์และสารชีวภาพ เน้นการฟื้นคืนชีวิตให้ผืนดินโดยให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรของชุมชนให้เน้นมาทำการเกษตรแบบอินทรีย์ และมีการจัดการวัสดุอินทรีย์เหลือทิ้งอย่างถูกวิธีด้วยการประยุกต์ใช้วิทยาการสมัยใหม่ มีการทำน้ำยาอเนกประสงค์ การทำการเกษตรผสมผสานโดยไม่ใช้สารเคมี เป็นต้น ฯลฯ

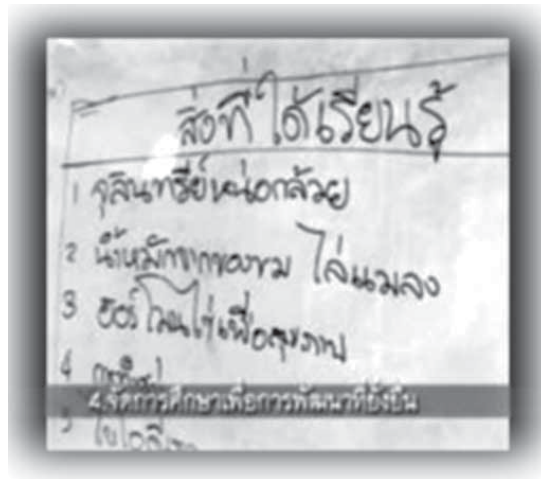

แผนกที่ ๓ พลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน เน้นการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า โดยมีการรวบรวมน้ำมันใช้แล้วเพื่อมาทำเป็นน้ำมันไบโอดีเซล รวมถึงการปลูกดอกทานตะวันและการปลูกสบู่ดำ เพื่อหีบเอาน้ำมัน ยิ่งไปกว่านั้น การใช้พลังงานสะอาดจากธรรมชาติ เช่น พลังงานจากลม รวมไปถึงการหมักมูลสัตว์เพื่อเป็นแก๊สชีวภาพ ก็เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในแผนกนี้

แผนกที่ ๔ การจัดการศึกษาที่พอเพียง โดยการบูรณาการสาระการเรียนรู้แต่ละมาตรฐานของช่วงชั้นต่างๆ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการให้เข้ากับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน ในปีนี้ทางวัดได้ขอจัดการศึกษาแบบตามอัธยาศัย หรือโฮมสคูล ให้แก่ลูกหลานชาวบ้านในชุมชนจำนวน ๗ ราย เพื่อให้เรียนจบมาทำงาน สืบต่ออาชีพพ่อแม่ และดูแลรักษามรดกที่ดินของบรรพบุรุษเอาไว้ให้ได้

ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างเสริม คุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน

การดำเนินงานและกิจกรรมที่ทางวัดได้สร้างแนวทางไว้ โดยใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี ได้ก่อให้เกิดฐานการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยวิถีชีวิตของคนในภาคเหนือ ซึ่งมีป่าต้นน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต เกิดเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้สนใจได้มาศึกษาแนวทางการพึ่งตนเอง อันจะเป็นแบบอย่างของการใช้ชีวิตภายใต้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยการสร้างฐานการเรียนรู้ ๙ ฐาน ที่สำคัญดังนี้

ฐานที่ ๑ ฐานรักษ์ป่า กิจกรรม คือ วนาकारต้นไม้ การปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง

การปลูกป่า ณ ห้วยบง พื้นที่ของดอยผาส้ม

ฐานที่ ๒ ฐานรักษน้ำ กิจกรรม คือ การสร้างฝายชะลอน้ำ

การสร้างฝายชะลอน้ำ ณ ห้วยบง พื้นที่ของดอยผาส้ม

ฐานที่ ๓ ฐานรักษแม่ กิจกรรม คือ การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำเกษตรอินทรีย์

การทำน้ำหมักชีวภาพ

ฐานที่ ๔ ฐานคนมีน้ำยา กิจกรรม คือ การทำน้ำยาอเนกประสงค์

การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำน้ำยาอเนกประสงค์

ฐานที่ ๕ ฐานคนเอาถ่าน กิจกรรม คือ การเผาถ่าน การเก็บน้ำส้มควันไม้

การเก็บน้ำส้มควันไม้

ฐานที่ ๖ ฐานทออยู่ทอกิน กิจกรรม คือ การปลูกพืชแบบ ผสมผสาน การปลูกพืชเกษตรอินทรีย์

การทำกรเกษตรอินทรีย์ของชุมชน

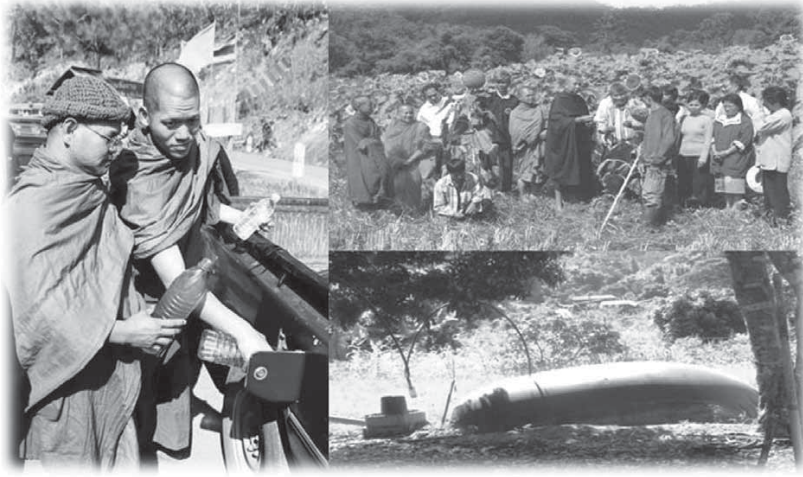
ฐานที่ ๗ ฐานคนเลี้ยงสัตว์ กิจกรรม คือ การเลี้ยงหมูหลุม เลี้ยงแพะนม

การเลี้ยงหมูหลุม และการเลี้ยงปลา ในศูนย์ Home school

ฐานที่ ๘ ฐานคนมีไฟ กิจกรรมคือ การทำไบโอแก๊ส ไบโอดีเซล

การทำน้ำมันไบโอดีเซล และแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์

ฐานที่ ๙ ฐานนาอินทรีย์ กิจกรรมคือ การปลูกข้าวอินทรีย์ การปลูกข้าวต้นเดียว

การทำข้าวอินทรีย์
เป็นการทดลองการเรียนรู้
ของนักเรียน Home school

นับเป็นการทำงานในระยะเวลาเกือบสองปี ที่สามารถนำเสนอเป็นแนวทางของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมผ่านการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนในชุมชนผ่านการเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การสร้างชุมชน สังคมให้มีคุณธรรมเข้มแข็ง เป็นสังคมของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสืบต่อไป

ฐานคนพออยู่พอกิน

องค์ที่ ๓

สร้างสรรค์อนาคต

กิศทางในการสร้างสรรค์อนาคตโดยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการสร้างเครือข่ายให้มีพลัง ภายใต้ยุทธวิธีปฏิบัติการ ๙ ฐาน อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายกิจกรรมทั้ง ๔ แผนกที่ได้วางไว้ หลายหน่วยงานให้ความสนใจและเห็นความสำคัญ และได้ให้การสนับสนุนทั้งในส่วนงบประมาณและการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการขับเคลื่อนด้วย ทุกโครงการที่ดำเนินการอยู่เรียกได้ว่าเป็นการต่อยอดขยายผลกิจกรรมที่วัดได้ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งในแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวทางวัดมีเป้าหมายที่จะสร้างชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยใช้ยุทธวิธีการสร้าง ๙ ฐาน เพื่อกำหนดทิศทางการก้าวไปข้างหน้าด้วยการสร้างสรรค์อนาคตไว้ ๒ ระดับ คือ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการสร้างเครือข่ายให้มีพลัง ดังแผนภาพยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์

- ๑. การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง
- ๒. การสร้างเครือข่ายให้มีพลัง

แผนภาพยุทธศาสตร์การพัฒนาของวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

ระดับที่ ๑ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คือ การสร้างฐานการเรียนรู้ ๙ ฐาน ในบ้านอมลอง

ระดับที่ ๒ การสร้างเครือข่ายให้มีพลัง ในโรงเรียน ๙ แห่ง อสม. และหน่วยงานที่เกี่ยวกับป่าต้นน้ำ

ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาทั้ง ๒ ระดับ ทางวัดได้วางยุทธวิธีโดยการขยายผลของฐานปฏิบัติการ ๙ ฐาน คือ ฐานรักษป่า ฐานรักษน้ำ ฐานรักษแม่ ฐานคนมีน้ำยา ฐานคนเอาถ่าน ฐานพออยู่พอกิน ฐานคนเลี้ยงสัตว์ ฐานคนมีไฟ ฐานนาอินทรีย์ ให้เป็นทางเลือกสำหรับชุมชนในการนำไปประยุกต์ใช้ให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และการขยายผลสู่เครือข่ายพื้นที่อื่นๆ ในอำเภอสะเมิงที่สนใจที่เข้าร่วมเรียนรู้เพื่อให้เกิดพลังการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในวงกว้าง ซึ่งมีรายละเอียดของการขับเคลื่อนกิจกรรม แยกตามจุดยุทธศาสตร์ทั้ง ๒ ระดับ ที่วัดดำเนินการดังนี้ คือ

ระดับที่ ๑ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

การสร้างชุมชนโดยการเปลี่ยนผ่านวิถีการผลิตจากเดิมที่พึ่งแต่ปัจจัยการผลิตจากภายนอกเข้าสู่การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตโดยการพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด และยังมีกระบวนการสร้างฐานปฏิบัติการของชาวบ้านที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด ๕ ฐาน คือ ฐานรักษ์ป่า ฐานรักษ์น้ำ ฐานรักษ์แม่ ฐานคนมีน้ำยา ฐานพออยู่พอกินและอีก ๔ ฐานที่บุตรหลานซึ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียน Home school ของวัดพระบรมธาตุดอยผาส้มที่กำลังอยู่ในช่วงดำเนินการสร้างฐาน คือ ฐานคนเอาถ่าน ฐานคนเลี้ยงสัตว์ ฐานคนมีไฟและฐานนาอินทรีย์ ในการสร้างฐานก็เป็นการใช้วิทยากรของชุมชนสำหรับถ่ายทอดประสบการณ์เรียนรู้จากของจริงให้กับผู้ที่สนใจในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการยกระดับชาวบ้านจากการเป็นนักปฏิบัติขึ้นมามีบทบาทเป็นวิทยากรประจำท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนบ้านอมลองเป็นชุมชนต้นแบบและเป็นศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอสะเมิง

การสร้างชุมชนบ้านอมลองเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อเตรียมการเป็นศูนย์ปฏิบัติการ เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้มแข็ง ทางวัดได้เริ่มกิจกรรมในการกระตุ้นความคิดให้ชาวบ้านได้ถูกคิด รู้จักตัวเองทั้งด้านปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และทางออกในการแก้ปัญหา โดยทางวัดมีการจัดประชุมชี้แจงให้เห็นสภาพปัญหาที่พระสรยุทธได้สรุปไว้ข้างต้น จากนั้นก็ใช้หลัก “จับมือทำและทำให้เห็น” โดยฝึกอบรบชาวบ้านให้ทำกิจกรรมที่สามารถพึ่งตนเองเพื่อนำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น การทำน้ายาอเนกประสงค์ การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยอินทรีย์ การทำ

น้ำมันไบโอดีเซล การทำเกษตรอินทรีย์ จากนั้นพระสฤษฎ์ก็พยายามสร้างความเชื่อมั่นในแนวทางในการทำเกษตรอินทรีย์โดยการนำชาวบ้านไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ เช่น การศึกษาดูงานในโครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงาย ในองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ศูนย์ฝึกอบรมกลไกกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ซึ่งหลังจากกลับมาจากฝึกอบรม ชาวบ้านก็เกิดความมั่นใจในแนวทางการพัฒนา ซึ่งชาวบ้านได้เริ่มมีการสร้างฐานเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน ๕ ฐาน คือ

ฐานรักษ์แม่ คือ การทำน้ำหมักชีวภาพและการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้ในครัวเรือน

ฐานคนมีน้ำยา คือ การทำน้ำยาอเนกประสงค์ทั้งใช้ในครัวเรือนและจัดจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

ฐานพออยู่พอกิน คือ การปลูกพืชผักผสมผสานโดยใช้หลักการปลูกแบบเกษตรอินทรีย์

ฐานรักษ์ป่า คือ การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ธนาคารต้นไม้

ฐานรักษ์น้ำ คือ การสร้างฝายชะลอตลอดทั้งลำน้ำในห้วยบง

ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนช่วงนี้ถือว่าอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตสู่การพึ่งตนเองและฟื้นฟูพลังชุมชนให้รู้จักสามัคคี

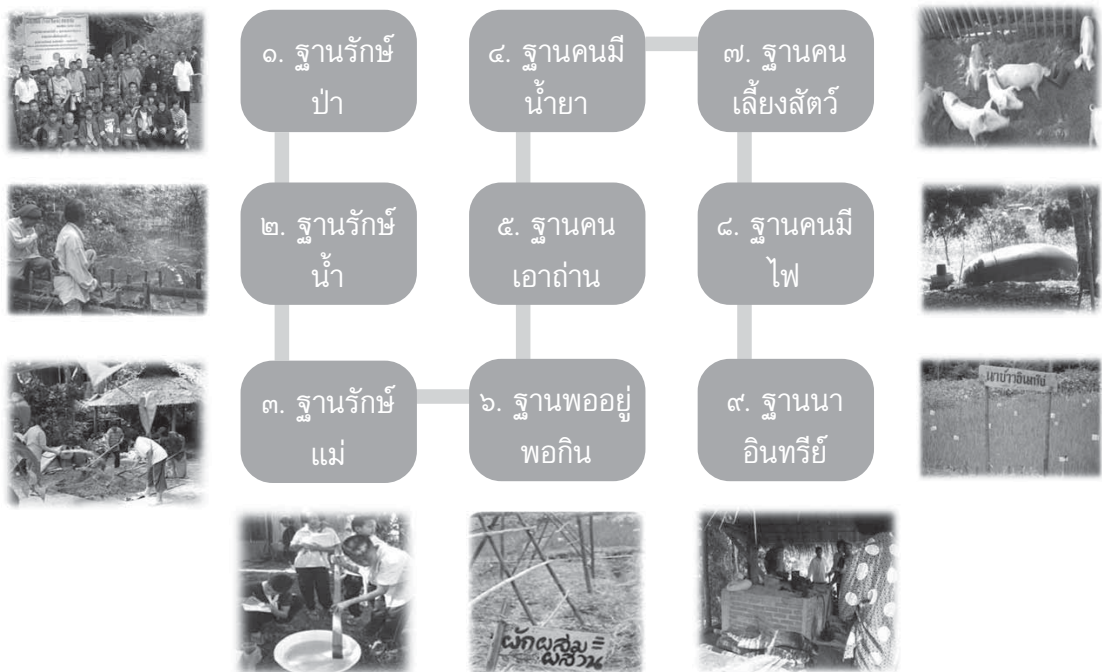

ศูนย์ปฏิบัติการโครงการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์

ฐานการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

๙ ฐานการเรียนรู้ ในบ้านอมลอง (ห้วยบง)

แผนภาพยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

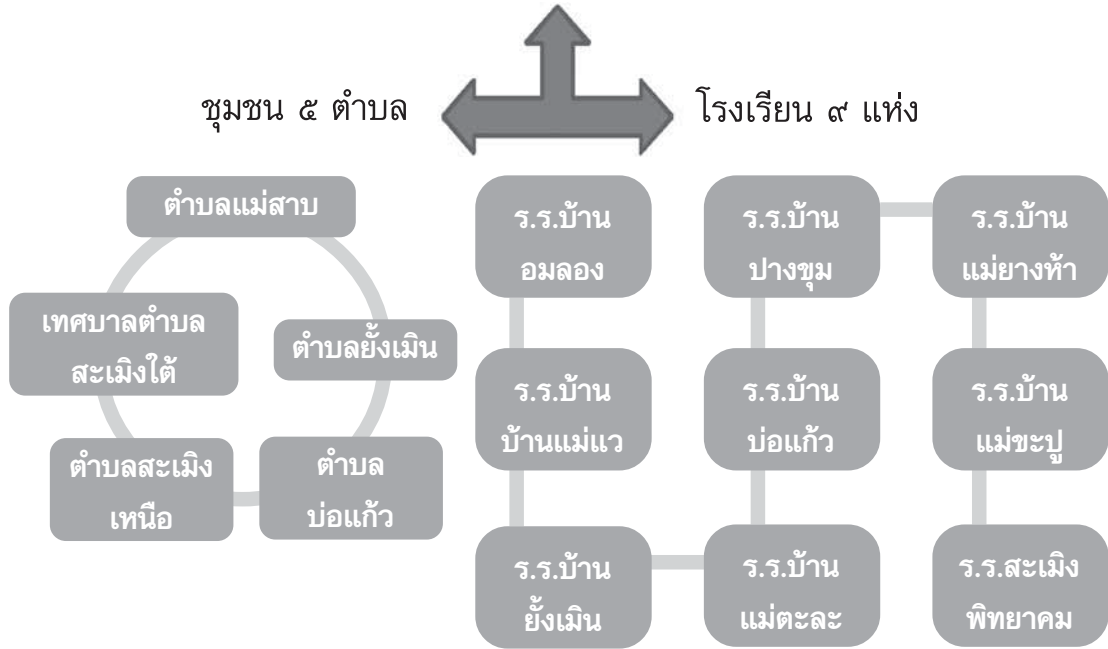

ระดับที่ ๒ การสร้างเครือข่ายให้มีพลัง

กิจกรรมช่วงนี้อยู่ในช่วงดำเนินกิจกรรมต่อยอดจากโครงการรักษารักษาป่าต้นน้ำ โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการชยะวิทยา โครงการพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน ให้กับโรงเรียนในพื้นที่ของอำเภอสะเมิง ๙ โรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น ๕ ตำบลในพื้นที่อำเภอสะเมิง อันได้แก่ ตำบลแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ ตำบลสะเมิงเหนือ ตำบลยั้งเมิน และตำบลบ่อแก้ว เช่นเดียวกัน

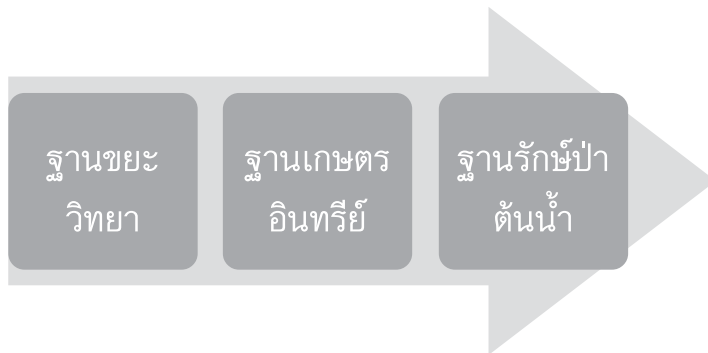
การสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งโดยแนวคิดตรงจุดนี้พระสฤษฎธเน้นถึงการขยายแนวคิดทั้ง ๙ ฐาน เพื่อสร้างพลังให้ชุมชนอื่นเข้มแข็ง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าควรจะต้องทำการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมาทางวัดพระบรมธาตุดอยผาลัมได้มีโอกาสจัดฝึกอบรม ๒ ระดับคือในระดับชุมชนและในระดับโรงเรียน โดยผ่านกิจกรรมฝึกอบรมอยู่ ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมรักษารักษาป่าต้นน้ำ การทำเกษตรอินทรีย์และกิจกรรมชยะวิทยา โดยมีรายละเอียดการจัดกิจกรรมดังแผนภาพการสร้างเครือข่ายให้มีพลัง และแผนภาพการแสดงผลเป้าหมายของการสร้างเครือข่ายดังนี้

ฐานการสร้างเครือข่ายให้มีปลัง

แผนภาพการสร้างเครือข่ายให้มีปลัง

เป้าหมายการสร้างเครือข่าย

เป้าหมายการสร้างเครือข่าย

กิจกรรมรักษ์ป่าต้นน้ำ

กิจกรรมรักษ์ป่าต้นน้ำที่ ทางวัดอยู่ในช่วงระหว่างการดำเนินการ ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมถือว่าเป็นการขับเคลื่อนและขยายผล ต่อเนื่องจากโครงการรักษ์ป่าต้นน้ำ คือ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จาก ๒ ส่วน ในส่วนแรกได้รับการสนับสนุนจาก บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ (ประเทศไทย) เพื่อดำเนินโครงการจัดตั้งธนาคารต้นไม้ในพื้นที่อำเภอสะเมิง จำนวน ๑๐ สาขา และให้การสนับสนุนธนาคารต้นไม้ให้แต่ละสาขา ดำเนิน การสร้างฝายชะลอน้ำตามลำน้ำอีกสาขาละ ๕๐ ฝาย ถ้าสาขาใดดำเนินการ สร้างเสร็จแล้วก็มอบต้นกล้าไม้ตะกู่ให้กับธนาคารต้นไม้สาขานั้น อีก ๒,๕๐๐ ต้น จากกิจกรรมตรงนี้ในอนาคตจะทำให้เกิดธนาคารต้นไม้ อีก ๑๐ สาขา มีฝายชะลอน้ำเพิ่มขึ้นอีก ๕๐๐ ฝาย มีต้นไม้ที่จะเพิ่มขึ้นอีก ๒๕,๐๐๐ ต้น และการดำเนินการดังกล่าว ก็ได้รับความช่วยเหลือและความ ร่วมมือ จากภาคีหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานอุทยานแห่งชาติ หน่วย การจัดการต้นน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กร เอกชน มหาวิทยาลัยต่างๆ และแกนนำชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการขับเคลื่อนงาน ทั้งนี้บริษัทโตโยต้าได้เล็งเห็นความสำคัญด้าน พลังงานทดแทนจึงได้สนับสนุนให้มีการปลูกพืชพลังงานโดยการสนับสนุน ให้ปลูกทานตะวันในพื้นที่ ๑๕ หมู่บ้าน หมู่บ้านละ ๒๐ ไร่ เพื่อรองรับ ภาวะน้ำมันแพงในอนาคตและเป็นการส่งเสริมให้หันมาใช้พลังงานสะอาด เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีในอนาคตอันใกล้นี้อีกด้วย

นอกจากนี้ทางวัดยังได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายพุทธิกา เพื่อดำเนินการภายใต้ชุดโครงการเยาวชน สะเมิงพิทยอาสา พัฒนาแก้ไข ปัญหาท้องถิ่น ตามวิถีทางแห่งความพอเพียง ซึ่งในการจัดกิจกรรมแบ่ง

ออกเป็น ๓ โครงการย่อย คือ โครงการหยุดโลกร้อนด้วยมือเราจากฝายต้นน้ำลำธาร Check Dam ตามแนวพระราชดำริ โครงการชีวิตพอเพียง อยู่อย่างเพียงพอ และโครงการทำการเกษตรอินทรีย์ ซีวีปลอดภัย กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการคือแกนนำนักเรียนโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม ร่วมกับคณะอาจารย์ในโรงเรียน ในระยะเวลาดำเนินการของโครงการ ๔ เดือน สิ่งที่จะเกิดขึ้นคือ กลุ่มแกนนำนักเรียนร่วมกับนักเรียนในโรงเรียนและคณะอาจารย์ได้ร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำ ๑๙๙ ฝาย ทำแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ปลูกพืชผักเพื่อลดค่าใช้จ่ายในโรงเรียน และนักเรียนจะเก็บรวบรวมน้ำมันเก่าเหลือใช้จากครัวเรือนมาบำบัดทำเป็นน้ำมันไบโอดีเซลเพื่อเป็นพลังงานทางเลือก และนี่คือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ณ ปัจจุบันทางวัดได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมกิจกรรมปาร์กซ์น้ำมาแล้ว ๕ รุ่น และได้ภาคีความร่วมมือทั้งแกนนำชาวบ้าน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากอุทยานแห่งชาติ ตัวแทนจากหน่วยจัดการต้นน้ำ ในพื้นที่ ๕ ตำบล ของอำเภอสะเมิง คือ ตำบลบ่อแก้ว ตำบลสะเมิงเหนือ ตำบลสะเมิงใต้ ตำบลแม่สาบ และตำบลยั้งเมิน รวม ๒๓๖ คน อีกทั้งยังได้จัดอบรมให้กับสถานศึกษาคือโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม ผู้เข้าร่วมคือแกนนำนักเรียนจำนวน ๗๐ คน ในกระบวนการจัดกิจกรรมเน้นให้ผู้เข้าร่วมอบรมเห็นความสำคัญประเด็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ พร้อมทั้งได้เรียนรู้แนวทางพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพระราชดำริสบางตอนเกี่ยวกับป่าต้นน้ำ เช่น การสร้างฝายต้นน้ำลำธาร การใช้แฝกในการอนุรักษ์ต้นน้ำ การทำแนวกันไฟป่าเปียก และการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง พืช ๕ ชั้น ที่สำคัญการวางแผน

การขับเคลื่อนขยายผลลงสู่การปฏิบัติการจริงในพื้นที่ กิจกรรมที่จัดต้องเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมมาร่วมกันพัฒนาโดยน้อมนำแนวทางตามพระราชดำริ “บวร” คือ บ้าน วัด ราชการ และโรงเรียนเป็นภาคีหลักในการพัฒนาร่วมกันวางแผนสร้างกิจกรรมที่จะทำอย่างต่อเนื่องหลังจากกิจกรรมฝึกอบรม

กิจกรรมปรักรักษาของชุมชนดอยฟ้าส้ม

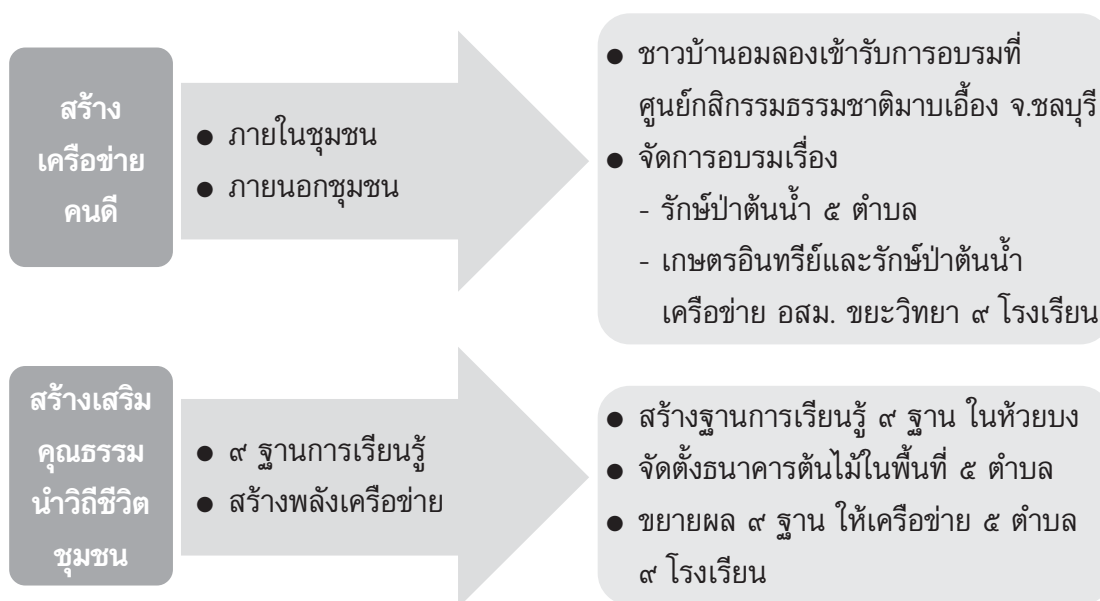
ซึ่งจากการติดตามผลและประเมินผลมีหลายหมู่บ้านที่มีการดำเนินการปลูกหญ้าแฝก ปลูกป่า ทำฝายชะลอน้ำ และบางชุมชนอยู่ในช่วงระหว่างการทำแนวร่วมในการทำกิจกรรมก็ถือว่าแต่ละชุมชนกำลังขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน และที่สำคัญทุกตำบลพยายามจัดตั้งธนาคารต้นไม้ให้เป็นรูปธรรม

กิจกรรมเกษตรอินทรีย์

กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ในเครือข่ายชมรม อาสาสมัคร ๕ ตำบล ในพื้นที่อำเภอสะเมิงหลังจากฝึกอบรมแล้วได้นำวิธีการทำน้ำยาอเนก-ประสงค์ไปใช้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและเริ่มทำเกษตรอินทรีย์โดยใช้น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพ ในระดับครัวเรือนโดยเฉพาะพืชผักสวนครัว และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มเครือข่ายผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ชมรม อสม.อำเภอสะเมิงได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมไปฝึกอบรมตามโครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน ในระหว่างวันที่ ๒๑-๒๓ กันยายน ๒๕๕๑ ณ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย ดังแผนภาพการขยายผลโครงการ ดังนี้

การขยายผลโครงการ

แผนภาพการขยายผลโครงการ

จากแผนภาพแสดงการขยายผลโครงการ โดยมีแนวคิดของการขยายผลโครงการ อันได้แก่ การสร้างเครือข่ายคนดี และการสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน กล่าวคือ

การสร้างเครือข่ายคนดี มีแนวทางในการสร้างคนดีทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยใช้ต้นแบบของการพัฒนา คือ ชาวบ้านอมลอง ซึ่งเป็นผู้เข้ารับการอบรมที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี รวมถึงการจัดการอบรมเรื่องการรักษ้ำป่าต้นน้ำ การเกษตรอินทรีย์และเครือข่าย อสม. เป็นต้น ฯลฯ

การสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน มีแนวทางในการสร้าง ๙ ฐานการเรียนรู้ อันเป็นการหนุนเสริมการสร้างพลังเครือข่าย โดยใช้พื้นที่ของห้วยบงเป็นฐานการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครบวงจร ซึ่งได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการ ณ วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งธนาคารต้นไม้ครอบคลุมพื้นที่ ๕ ตำบล และขยายผลการดำเนินงานไปอีก ๙ โรงเรียน ทัวอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ณ ปัจจุบันทางวัดได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ให้กับสมาชิกชมรม อสม.ตำบล ๕ ตำบลในพื้นที่อำเภอสะเมิง มีคนเข้าร่วมจำนวน ๕๔ คน ๒ รุ่น โดยมีเป้าหมายของให้ผู้เข้าร่วมอบรมดังนี้

๑) เรียนรู้วิธีการทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้ในการซักล้าง เช่น ล้างจาน ซักผ้า ถูบ้าน เป็นต้น ฯลฯ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

๒) เรียนรู้ประโยชน์ของหญ้าแฝกในด้านการบำรุงดิน โดยผ่านกิจกรรม ขุดรากลหญ้าแฝกให้ลึกที่สุด และได้ฝึกการแยกหญ้าแฝกสำหรับปลูก

- ๓) เรียนรู้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการปลูกพืช บำรุงดิน และลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี และเห็นต้นทุนเมื่อเปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมี
- ๔) เรียนรู้การใช้ผลิตภัณฑ์จากน้ำส้มควันไม้
- ๕) เรียนรู้การใช้ และหมักน้ำหมักมูลสุกรในการใช้บำรุงพืช ผัก โดยการให้ปุ๋ยทางใบ

สุดท้ายให้ผู้เข้าอบรมวางแผนการลงมือปฏิบัติจริงหลังการอบรม เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในครัวเรือน และขยายผลต่อไปยังสถานที่อื่นๆ หลังจากฝึกอบรม

การปลูกข้าวอินทรีย์

การเลี้ยงหมูหลุม

จากการติดตามและประเมินผลแกนนำ อาสาสมัครในชุมชนมี การนำการเรียนรู้การทำน้ำยาอเนกประสงค์ไปใช้ในระดับครัวเรือนและ อยู่ในระหว่างการดึงแนวร่วมในชุมชนให้หันมาสนใจและเริ่มขยับการ ทำเกษตรอินทรีย์ในระดับครัวเรือนโดยเฉพาะพืชผักสวนครัว อีกทั้งยัง ได้นำการทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า และน้ำยาอเนกประสงค์ ไปใช้ที่ โรงพยาบาลสะเมิง และได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ใช้ เพราะน้ำยาเหล่านี้ มีต้นทุนต่ำ เป็นการประหยัดรายจ่ายไปได้ส่วนหนึ่ง

การปลูกสตรอเบอรี่ปลอดสารพิษ
และข้าวโพดหวานของนักเรียน Home school

กิจกรรมขยะวิทยา

ทางวัดได้จัดฝึกอบรมให้แก่แกนนำนักเรียน ๗ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านบ่อแก้ว โรงเรียนบ้านแม่ยางห้า โรงเรียนบ้านแม่ตะละ โรงเรียนบ้านแม่ชะปู้ โรงเรียนวัดยังเมิน โรงเรียนบ้านปางขุม โรงเรียนบ้านแม่แว มีนักเรียนเข้าร่วม ๘๐ คน ๒ รุ่น โดยมีเป้าหมายอยากให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ดังนี้

๑) เรียนรู้วิธีการจัดการเศษอาหารในครัวเรือนโดยผ่านกระบวนการทำน้ำหมักชีวภาพ โดยมีวิธีการ คือ หาถังเก็บขยะจากเศษอาหารในครัวเรือนซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวสามารถพึ่งตัวเองได้

๒) เรียนรู้วิธีการคัดแยกขยะ

๓) เรียนรู้การทำน้ำยาอเนกประสงค์ ใช้ในการซักล้าง เช่น ล้างจาน ซักผ้า ถูบ้าน เป็นต้น ฯลฯ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

สุดท้ายให้แกนนำนักเรียนแต่ละโรงเรียนคิดวางแผนกิจกรรมในการทำกิจกรรมขยายผลสู่โรงเรียนซึ่งสามารถสรุปได้ ๒ กิจกรรมคือ การจัดตั้งธนาคารขยะในโรงเรียน และการทำน้ำยาอเนกประสงค์

จากการติดตามและประเมินผลเห็นการขับเคลื่อนกิจกรรมขยะวิทยาซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๒ กิจกรรมย่อยคือ

กิจกรรมที่ ๑ การคัดแยกขยะ โดยแยกตามรายโรงเรียนพบว่าโรงเรียนบ้านแม่ยางห้าเป็นโรงเรียนเดียวที่สามารถดำเนินการการคัดแยกขยะและจำหน่ายขยะเพื่อสร้างรายได้ให้กับนักเรียนในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ

รูปธรรม คือหลังจากอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจของอาจารย์ที่ปรึกษาและนักเรียนที่ให้ความร่วมมือพร้อมทั้งมีความใส่ใจในกิจกรรมของตนเอง ในส่วนของโรงเรียนที่เหลืออีก ๒ แห่งยังอยู่ในช่วงการดำเนินการคือโรงเรียนบ้านบ่อแก้วซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาพยายามสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการจัดกิจกรรมขยะวิทยาในโรงเรียน และโรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินการคือบ้านแม่ตะละเพราะไม่สามารถเริ่มดำเนินการได้เนื่องจากยังขาดอุปกรณ์

กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมการทำน้ำยาอเนกประสงค์ของแกนนำนักเรียนโดยแยกตามรายโรงเรียนพบว่า โรงเรียนทั้ง ๔ แห่ง หลังจากฝึกอบรมแล้วได้มีการดำเนินกิจกรรมทุกโรงเรียน และโรงเรียนที่ทำน้ำยาอเนกประสงค์แล้วสามารถสร้างรายได้ ได้แก่ โรงเรียนบ้านบ่อแก้วและโรงเรียนบ้านแม่ตะละ และทั้ง ๔ โรงเรียนที่ทำแล้วเกิดประโยชน์เช่นเดียวกันคือการทำน้ำยาอเนกประสงค์ในการล้างอุปกรณ์ในการทำอาหารและภาชนะใส่อาหาร นอกนั้นก็นำไปล้างห้องน้ำของโรงเรียน และซักผ้าในหอพักนักเรียนซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ น้ำยาสามารถทำความสะอาดได้ดีและไม่เปลืองน้ำ ไม่ต้องไปซื้อน้ำยาจากร้านค้าทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย

กิจกรรมหนุนเสริมเครือข่าย

ในการจัดกิจกรรมหนุนเสริมเครือข่ายเพื่อให้เกิดรูปธรรมตามยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนเข้มแข็ง และการสร้างเครือข่ายให้มีพลังมีอยู่ ๒ กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ ๑ จัดให้มีการฝึกอบรมตามโครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน

ในระหว่างวันที่ ๒๑-๒๓ กันยายน ๒๕๕๑ ณ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ ศรีสวัสดิ์ จังหวัดสุโขทัย เพื่อให้กลุ่มที่เป็นเครือข่ายได้เข้าไปเรียนรู้ ร่วมกันทั้งกลุ่มเป้าหมายจากโครงการรักษ์ป่าต้นน้ำและโครงการเกษตร อินทรีย์ รวมจำนวนผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมดทุกเครือข่ายที่จะไปจำนวน ๖๐ คน ซึ่งในการจัดฝึกอบรมครั้งนี้ทางวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความ มั่นใจในแนวทางเกษตรอินทรีย์และเพื่อไปเรียนรู้จากกลุ่มที่ทำจริงแล้วได้ เห็นผลเป็นที่ประจักษ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ทั้งความรู้ และได้ฝึกปฏิบัติจริง เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในครอบครัวอีกทั้งสามารถ ขยายผลสู่ผู้อื่นในชุมชนหรือหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่ได้

กิจกรรมที่ ๒ คือทางวัดจะจัดฝึกอบรมให้กับเครือข่ายโรงเรียน เครือข่ายชุมชนทั้งในโครงการป่ารักษ์น้ำและโครงการเกษตรอินทรีย์ จำนวน ๑๕๐ คน โดยอบรมรุ่นละ ๕๐ คน กิจกรรมส่วนนี้ก็เป็นกิจกรรม ที่วัดจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่ายรวมทั้งเป็น กิจกรรมขยายผลการสร้างฐานปฏิบัติการ ๙ ฐานในพื้นที่ต้นแบบให้กับ เครือข่ายได้เข้ามาร่วมเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ให้มีความสอดคล้อง กับวิถีของชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานของตนเอง

สรุปจากการดำเนินกิจกรรมของวัดตามทิศทางในการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการสร้างเครือข่ายให้มีพลัง ภายใต้อุทธวิธีการสร้างฐานปฏิบัติการ ๙ ฐาน เพื่อนำไปสู่การบรรลุ เป้าหมายกิจกรรมทั้ง ๔ แผนก และที่สำคัญเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดย การขับเคลื่อนกิจกรรมขึ้นอยู่ด้วยความพร้อมและความสนใจของแต่ละ ชุมชนว่าจะเข้าร่วมในกิจกรรมฐานใดของวัด เมื่อสามารถสร้างเครือข่าย ตามกิจกรรมฐานที่สนใจแล้ว ทางวัดก็จะนำฐานกิจกรรมที่ชุมชนสนใจ

เป็นตัวเชื่อมนำไปสู่ประเด็นกิจกรรมฐานอื่นๆ ต่อไป ซึ่งในกระบวนการจัดกิจกรรมของวัดได้น้อมนำเอาแนวทางตามพระราชดำริ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียนเป็นภาคีหลักในการร่วมพัฒนา ซึ่งถ้าส่วนไหนพร้อมก่อนก็เริ่มตรงจุดนั้นและค่อยเชื่อมโยงไปยังจุดอื่นเพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนชุมชนและสร้างเครือข่ายให้เกิดพลังที่ยั่งยืนต่อไป

จากการดำเนินงานข้างต้น กระบวนการต่อไปที่ทางวัดได้กำหนดขึ้น คือใช้ความสนิทสนมคุ้นเคยจากการสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจะทำการสนับสนุนในการเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มเติมความรู้ คือ กิจกรรมขยะวิทยา กิจกรรมรักษ้ำป่าต้นน้ำ รวมทั้งกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผู้แทนจากกิจกรรมต่างๆ ได้เข้ารับการอบรมที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติ จังหวัดสุโขทัย หมู่บ้านละ ๑๕ คน จำนวน ๖๐ คน และสำหรับหน่วยงานใดที่ไม่มีเวลาเพียงพอ ก็จะได้เข้าร่วมอบรมที่ฐานปฏิบัติการ(ห้วยบง) บ้านอมลอง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๑ นี้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ของตนเองต่อไป

สำหรับกิจกรรมหนุนเสริมนี้ ทางโรงเรียนสะเมิงพิทยาศาสตร์ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดทำโครงการหนุนเสริมกับกิจกรรมของทางวัดพระบรมธาตุตอดอยผาส้มอยู่หลายโครงการ ซึ่งแต่ละโครงการล้วนแล้วแต่ได้นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการต่างๆ แทบทั้งสิ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ผ่านมา สามารถดำเนินโครงการได้ทั้งสิ้น ๗ โครงการ ได้แก่

- โครงการที่ ๑ โครงการเยาวชนสะเมิงพิทยัฒนาพัฒนาแก้ไข
ปัญหาท้องถิ่นตามวิถีทางแห่งความพอเพียง
- โครงการที่ ๒ โครงการชีวิตพอเพียง อยู่อย่างพอเพียง
“น้ำยาอเนกประสงค์”
- โครงการที่ ๓ โครงการชีวิตพอเพียง อยู่อย่างพอเพียง
“ไบโอดีเซล”
- โครงการที่ ๔ โครงการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์แห้ง (โบกาฉิ)
เพื่อใช้ในการปลูกผัก
- โครงการที่ ๕ โครงการทำน้ำยาฟ่นไล่แมลง
- โครงการที่ ๖ โครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
- โครงการที่ ๗ โครงการปลูกสตรอเบอรี่อินทรีย์

รายละเอียดของโครงการทั้ง ๗ แสดงในภาคผนวก

พลังสู่การขับเคลื่อน

จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมา สามารถสร้างภาคีหลัก
ในการพัฒนาในส่วนของวัด บ้านและโรงเรียนได้ ซึ่งผลการดำเนินงาน
ในแต่ละโครงการสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายเป็นอย่างดีภายใต้
การสนับสนุนของหน่วยงานจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ
ปกครองส่วนท้องถิ่น กองกำลังทหารพัฒนา หน่วยราชการของกรมป่าไม้
และกรมอุทยานฯ กรมพัฒนาพลังงานทดแทนฯ สถานศึกษาทั้งระดับ
ขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา รวมไปถึงองค์กรมหาชน เช่น ศูนย์ส่งเสริม
และพัฒนาพลังงานพื้นดินเชิงคุณธรรม เป็นต้น ฯลฯ

จากการประมวลถึงสภาพปัญหาทั้งหมดที่ได้กีดกร่อนทำลายรากฐานแห่งความดีงาม อันจะนำไปสู่ความถดถอยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ หากปล่อยทิ้งไว้เนิ่นนาน ก็จะมียิ่งทำให้เกิดปัญหาอันมาพร้อมกับความทุกข์ทั้งหลายทั่วมมาก จนยากที่จะเยียวยาแก้ไขได้ การนำหลักพุทธธรรม และเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคคล และชุมชนอื่นๆ ที่สนใจให้นำไปทดลองใช้จริง เพื่อเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิมให้มีความสุขยิ่งขึ้น โดยมีแผนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ ด้วยการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ด้วยศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยพาส้ม ตำบลยั้งเมิน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการเสริมสร้างเครือข่าย ความรู้และให้การอบรมเชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัดพระบรมธาตุดอยพาส้มเป็นตัวเชื่อมโยงจุดเริ่มต้นและเป็นผู้ติดตามประเมินผลว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการดำรงชีวิตได้ดีขึ้นอย่างไรบ้าง

ลำดับที่ ๒ เพื่อสร้างจิตอาสา โดยการกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมได้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ขยายองค์ความรู้ต่อไปในวงกว้าง ให้มีการเผยแพร่สิ่งที่ได้รับจากการอบรมและประสบการณ์การนำไปใช้จริงที่บ้าน ให้ขยายไปสู่ชุมชนรอบข้าง เช่น เพื่อนบ้าน วัด หรือโรงเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และทางสังคม โดยอาศัยทั้ง ๓ สถาบัน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) นั้นเอง

ลำดับที่ ๓ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดจิตสำนึกในพระคุณของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่มีต่อประชาชนชาวไทย ที่ได้ให้โอกาสช่วยเหลือในยามที่ประชาชนได้รับความทุกข์ยากทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ

ลำดับที่ ๔ การจัดการศึกษาแบบพอเพียงให้เกิดความยั่งยืน

การจัดโครงการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน “Home School วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม” มีวิสัยทัศน์ “เรียนเพื่อไปพัฒนาบ้านเกิด ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ”

ที่มาของ Home School

๑. เกิดจากความต้องการอยากเห็นลูกหลานของเกษตรกรอยู่ในชุมชนมากกว่าการทำงานนอกชุมชน เพื่อรับใช้ระบบทุนนิยม
๒. ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการศึกษาของลูกหลานเกษตรกรสูง
๓. ต้องการให้นักเรียนพัฒนาชุมชนบ้านเกิด
๔. การศึกษาในปัจจุบันเรียนตามหลักสูตรที่ไม่ได้นำไปใช้จริงในชุมชน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักเรียนเรียนในสิ่งที่สนใจซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง และชุมชน
๒. เพื่อส่งเสริมวิชาเรียนแบบบูรณาการ คือ การเรียนจากฐานปฏิบัติงาน แล้วเชื่อมโยงตามสาระมาตรฐานกลาง (สาระการเรียนรู้รายวิชาทั้ง ๘)
๓. การเรียนการสอนมุ่งเน้นการพัฒนาการตามหลักภาวะ ๔ คือ ด้านกายภาพ สังคม จิตใจและอารมณ์ และปัญญา โดยนักเรียนจะต้อง

ผ่านเกณฑ์ประเมินดังกล่าว ซึ่งการประเมินเช่นนี้ จะส่งผลต่อการพัฒนาการของเด็กเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน

๔. ส่งเสริมฐานปฏิบัติงานของนักเรียนให้มีความสอดคล้องกับอาชีพผู้ปกครอง เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ มาช่วยเหลือพ่อแม่ และดำเนินชีวิตตามแนวทางพระราชดำริ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมาย

๑. ต้องการให้นักเรียนรักชุมชนของตนเอง
๒. สามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเอง และท้องถิ่นได้
๓. สามารถพึ่งตนเอง ด้วยแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔. สามารถยอมรับแล้วสืบทอดอาชีพของบรรพบุรุษ

ครูและนักเรียนของ Home school แห่งนี้ ที่ผ่านมามีครูทั้งสิ้น ๕ ท่าน คือ พระสรยุทธ ชยปณโณ พระสังคม ธนปณโณ ครูสุนทร สุริโย ครูชัยยุทธ แสนคำ ครูวิระยุทธ สุวรรณทิพย์ สำหรับครูผู้ช่วยสอน ประกอบไปด้วย ครูชุตติมา เรืองแก้วมณี และครูพิชชาพร สะภาวหา โดยมีนักเรียนอีก ๗ คน ได้แก่

๑. วรเมธ คำสุข	มัธยมปลาย
๒. นันธิณี สุรินรัตน์	มัธยมปลาย
๓. ชัญญานุช บิดาหก	มัธยมต้น
๔. ณิชฎพงษ์ ใจศิริ	มัธยมต้น
๕. นิรุทธ์ สุขไช	มัธยมต้น
๖. ปณิธาน ตาสม	มัธยมต้น
๗. ศิรินาถ โปธา	มัธยมต้น

จากการเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ เด็กนักเรียนต่างมีความรู้สึกของการเป็นนักเรียนโฮมสคูลในทัศนคติต่างๆ ที่หลากหลายกัน อันเป็นที่น่าชื่นชมต่อผู้ปกครองและคนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ตัวอย่าง เช่น

บ๊อง ประทับใจกับการเลี้ยงแพะ
“การเรียนแบบนี้แปลกดี สนุกมากครับ”

ส่วน **อี** ก็ประทับใจกับกิจกรรมโรงแยกขยะ
“ผม จีบๆ สบายไม่เครียดครับ อยากเรียนอะไรก็ได้เรียน”

ฟลุค พี่ใหญ่ของทุกคน
เป็นผู้ทำกิจกรรมแปลงเกษตร
“ผมรู้สึกว่าผมเปลี่ยนไปมาก ผมจะต้องทำความฝันของผมให้สำเร็จครับ”

ส่วน **เบิ้ล** ก็ประทับใจกับแก๊สชีวภาพ (Biogas)
“บางครั้งรู้สึกท้อเพราะงานหนักมาก แต่พอนึก
ดูว่าพ่อแม่เราทำงานหนัก ผมเลยมีกำลังใจสู้
ทำความฝันให้เป็นจริงให้ได้เพื่อพ่อครับ”

น้อง**ตูน** ก็เป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ในการ
ทำการทดลองปลูกข้าวอินทรีย์ หมูหลุม
“อยากเรียนอะไรก็ได้เรียน เป็นอิสระ
สนุกมากๆ ค่ะ”

น้อง**แอร์** ได้ทำการขยายพันธุ์พืช
“หนูชอบงานปฏิบัติที่สุด”

แพท เด็กที่อยากลองปลูกสมุนไพร
“มาเรียนที่นี่ไม่เครียดค่ะ ทุกคนเป็นกันเอง
ไม่ชิงดีชิงเด่น เพื่อนช่วยเพื่อนสนุกมาก”

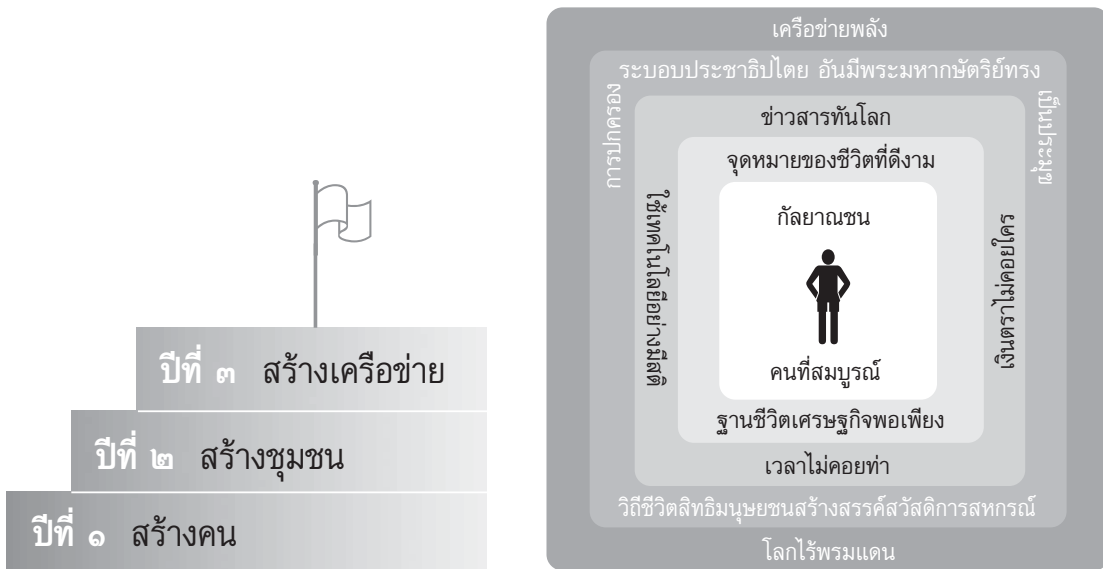
หลักสูตรการเรียนการสอน

Home School วัดพระบรมธาตุคูดอยผาลัม จัดการเรียนการสอนภายใต้ปรัชญา

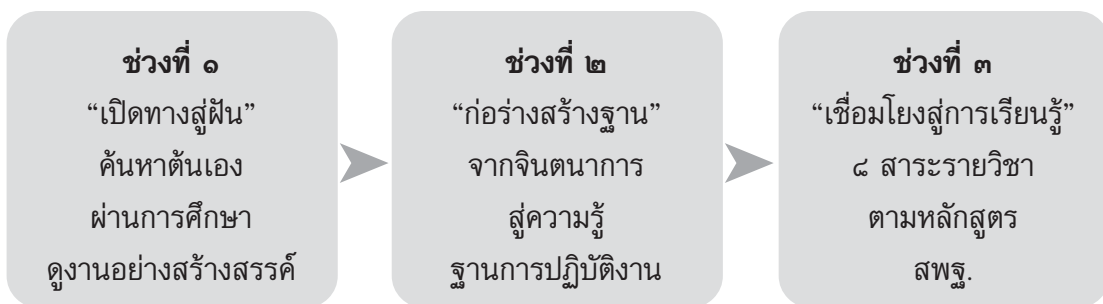
“บูรณาการหลักสูตรการศึกษาชาติ สู่บทบาทบริบทชุมชนตามวิถี
ก้าวทันโลกด้วยวิทยาการใหม่ไอซีที สุขชีวิตตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง”

กรอบแนวทางการเรียนการสอน

เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเอง ชุมชน และสร้างเครือข่าย

กระบวนการเรียนรู้

องค์ สู่ความยั่งยืน

สำหรับภาคสู่ความยั่งยืนของการดำเนินงานโครงการ วัดพระ
บรมธาตุคอยพาส้ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จะแสดงให้เห็นถึง
ผลการดำเนินงานในกิจกรรมของโครงการที่สำเร็จกับทิศทางสู่ความ
ยั่งยืนได้อย่างไร ทั้งนี้ผลได้ของโครงการล้วนก่อให้เกิดองค์ความรู้ต่างๆ
มากมาย รวมถึงนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์สืบสาน
วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอำเภอสะเมิง ผลที่เกิดขึ้นยัง
บ่งบอกถึงคุณธรรม ความงาม ความดีที่ออกเงยในชุมชนแห่งนี้

การวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผลการดำเนินงาน เพื่อหาแนว
โน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อที่จะนำเอาผลการพัฒนา และผลกระทบ
จากโครงการที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว จากกลุ่ม
เป้าหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม อีกทั้งปัจจัยที่เป็นปัญหา
อุปสรรค ข้อจำกัด และปัจจัยที่เอื้อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ
โครงการ จะถูกนำไปเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ และการขยายผลต่อ
ยอดของโครงการ ทั้งแนวลึกและแนวกว้าง อันจะทำให้เกิดความต่อเนื่อง
และยั่งยืนของโครงการต่อไป

ผลการดำเนินงานในกิจกรรมของโครงการกับการสู่ความยั่งยืน

กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่บ้านดอยผาลัม เกิดจากแรงบันดาลใจบวกกับความเชื่อมั่นและศรัทธาของพระสรยุทธต่อหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสอนหลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนพร้อมการสอดแทรกคุณธรรมสู่ชุมชนที่บ้านอมลอง เน้นการนำไปปฏิบัติจริงและปรับให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ด้วยฐานการเรียนรู้ทั้ง ๙ ฐาน โดยยึดแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาส่งเสริมร่วมกับการสอนธรรมะ พระสรยุทธได้แสดงให้เห็นว่าความศรัทธาของชาวบ้านต่อพระและพระพุทธศาสนา และความเชื่อมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวก และสามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืน แม้ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอย่างรวดเร็วก็ตาม

ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ๙ ฐานการเรียนรู้ พบว่า ผลการดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดผลตามแผนงานต่างๆ ได้แก่

๑) การนำหลักพุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคคล และชุมชนอื่นๆ ที่สนใจ ให้นำไปทดลองใช้จริง เพื่อเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิมให้มีความสุขยิ่งขึ้น โดยจะ เน้นเผยแพร่ความรู้ครอบคลุมหัวข้อ ก่อให้เกิดผลต่างๆ ได้แก่

- การอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งบริเวณป่าไม้ของสะเมิงเป็นป่า ต้นน้ำ การนำหลักการของฝายชะลอน้ำ (Check Dam) แนวกันไฟเปียก (Wet Firebreak) และการประยุกต์ใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดิน น้ำ และการเกษตร

- การพึ่งตนเอง โดยการผลิตสารอินทรีย์ชีวภาพ ทดแทน การใช้สารเคมี ในด้านการเกษตร และการผลิตน้ำยาชะล้างอเนกประสงค์ สำหรับทำความสะอาดทั่วไปในชีวิตประจำวัน

- การปลูกสตอเบอรี่อินทรีย์ ในฐานะที่อำเภอสะเมิง เป็น แหล่งผลิตสตอเบอรี่ใหญ่ที่สุดของประเทศ แต่กลับใช้สารเคมีที่เป็น อันตรายมากมาย ดังนั้นในการปลูกสตอเบอรี่ พื้นที่แปลงทดลอง เพื่อ สาธิตการปลูกสตอเบอรี่อินทรีย์ ตั้งแต่แรกขยายกล้า (ที่เรียกว่าไหล) จนถึงขั้นลงแปลง และเก็บเกี่ยว โดยจะไม่ใช่สารเคมีทุกชนิด แม้แต่ยาฆ่าหญ้า เพื่อเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรได้เห็นถึง ความเป็นไปได้ที่จะปลูก พืชโดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมีใดๆ แม้แต่พืชที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ อย่างมากที่สุด เช่นสตอเบอรี่ยังสามารถทำได้ ในส่วนพืชชนิดอื่นๆ ที่ เกษตรกรปลูกอยู่ก็ควรจะสามารถปลูกโดยวิธีอินทรีย์ได้เช่นกัน ซึ่งทาง วัดได้เริ่มทดลองการปลูกสตอเบอรี่อินทรีย์ใน Home school มีเด็ก นักเรียนเป็นผู้ทำการทดลองก่อนการนำไปสู่การปลูกจริงในชุมชน

- การบริหารจัดการขยะ เพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุด โดยหมักขยะสดเป็นปุ๋ยอินทรีย์ และนำน้ำหมักขยะมาทำเป็นปุ๋ยน้ำ รวมถึงการแยกขยะและรีไซเคิลภาชนะบรรจุขยะ

๒) การเสริมสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงจบลงแล้ว โดยจะมีวัดพระบรมธาตุคอยพาล้อม เป็นศูนย์กลางประสานงานกับผู้เข้าอบรมทุกรุ่นในทุกชุมชน

๓) การสร้างจิตอาสา โดยกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมได้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ขยายองค์ความรู้ต่อไปในวงกว้าง ให้มีการเผยแพร่สิ่งที่ได้รับจากการอบรมและประสบการณ์การนำไปใช้จริงที่บ้าน ให้ขยายไปสู่ชุมชนรอบข้าง เช่น เพื่อนบ้าน วัด หรือโรงเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และทางสังคม โดยอาศัยทั้ง ๓ สถาบัน คือ บ้าน (บ) วัด (ว) โรงเรียน (ร) จิตอาสาเห็นชัดในตัวของผู้เข้ารับการอบรมที่ยินดีจะอาสาสมัครเป็นวิทยากรชุมชนอย่างเต็มใจนั่นเอง

๔) การให้ผู้เข้าอบรมเกิดจิตสำนึกในพระคุณของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่มีต่อประชาชนชาวไทย ที่ได้ให้โอกาสช่วยเหลือในยามที่ประชาชนได้รับความทุกข์ยากทางด้านเศรษฐกิจและจิตใจ

๕) การส่งเสริมและพัฒนาวัดเป็นฐานการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยครอบคลุมตามหลักของการพึ่งตนเองและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังได้สร้างกระบวนการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรมให้กับคนในชุมชน ผ่านการเรียนรู้ ๙ ฐาน สู่การพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดความสุขได้ จนกระทั่งเสริมสร้างบุคลากรเป็นแกนนำในการพัฒนาฐานการเรียนรู้บูรณาการสู่วิถีชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง เพื่อจะได้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และคุณธรรมสู่ผู้อื่นต่อไป

แนวคิด หรือปัญญาของพระสรวุทธ ชยปณฺโณ และ พระสังคม ฐนปณฺโณ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การเรียนรู้ดอยพาส้มแห่งนี้ ได้ก่อให้เกิดผลในเชิงคุณธรรมที่ชัดเจน ทั้งในรูปของนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ รวมถึงการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้แก่

ก. นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่

ความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย พระทั้งสงฆ์รูปได้ใช้กลยุทธ์ของการบูรณาการร่วมกันทุกฝ่าย ในการ ผสานพลังความคิด ผ่านความศรัทธาต่อวัดพระบรมธาตุดอยผาลัมแห่งนี้ ก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างไม่คาดถึงมาก่อน โดยเฉพาะผลลัพธ์ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือ “นวัตกรรม” ที่คนโดยทั่วไปได้เห็นอย่างชัดเจนเป็น รูปธรรม สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมทั้ง ๔ แผนกของการพัฒนาตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

นวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำ

นวัตกรรมที่ได้จากแผนกนี้เห็นได้อย่างชัดเจนจากการปรับและประยุกต์ใช้ความรู้จากการจัดการต้นน้ำ โดยการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อลดการพังทลายของดินหากเกิดฝนตกหนัก พระสังคมเป็นผู้ปรับและประยุกต์จนได้รูปแบบฝายที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ดอยผาส้มแห่งนี้จนได้รูปแบบฝายต่างๆ ตามระดับความสูง ความชัน และสภาพของป่าไม้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากกว่า ๑,๐๐๐ ฝาย นับว่าพระท่านได้สร้างองค์ความรู้ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำร่วมกันกับชุมชนด้วยภูมิปัญญาของท่าน (จากการที่ได้ร่ำเรียนในวิชาทางการเกษตรมาก่อน) กับภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำฝายชะลอน้ำ ในลำห้วยของตนเอง เมื่อครั้งอดีตรุ่นปู่ย่าตายายมาแล้ว ปรับและประยุกต์ใช้จนก่อให้เกิดรูปแบบฝายในปัจจุบัน

นวัตกรรมจัดการปัจจัยสี่และสารชีวภาพ

การทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วน อันก่อให้เกิดผลลัพธ์ขององค์ความรู้ต่อการทำการเกษตรของชุมชน จนได้การจัดการระบบการเกษตรอินทรีย์ สามารถลด ละ เลิก การใช้สารเคมีทางการเกษตรได้ ด้วยนวัตกรรมรูปแบบใหม่และง่ายต่อการนำมาใช้ คือ การทำสารชีวภาพต่างๆ ทั้งสารไล่แมลง และสารบำรุงดิน น้ำยาต่างๆ ที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เกิดขึ้นจากปัญญาอันล้ำลึกของพระทั้งสองรูป กับแรงศรัทธาของชาวบ้าน จนก่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

นวัตกรรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน

นับว่าเป็นที่ประหลาดใจต่อผู้พบเห็น รวมถึงชาวบ้านแห่งนี้เป็นอย่างมากที่ได้เห็นสิ่งใหม่ๆ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ อันเกิดจากแนวคิดของพระสรยุทธ ที่ท่านได้ใช้องค์ความรู้เมื่อครั้งได้ร่ำเรียนวิชาต่างๆ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ นำมาปรับและประยุกต์จนเกิดนวัตกรรมใหม่เพื่อการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานจากลมให้เกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกเมล็ดดอกทานตะวันเพื่อให้เกิดน้ำมันไบโอดีเซล เป็นพลังงานทางเลือกอันบริสุทธิ์อีกทางเลือกหนึ่ง หรือแม้แต่การเห็นประโยชน์จากพื้นที่สูงของดอยผาสาม พระท่านได้จัดทำกังหันลมเพื่อนำเอาพลังงานลมมาเป็นพลังงานทดแทนพลังงานไฟฟ้า เป็นการอนุรักษ์พลังงานที่เห็นได้เป็นรูปแบบ อีกทั้งยังได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่นี้ให้กับชุมชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะมีหลักการคือ ง่ายต่อการเข้าใจ ประหยัดไม่ลงทุนมาก เห็นผลชัดเจนในระยะเวลานับสั้น เป็นต้น ฯลฯ

นวัตกรรมสำหรับการจัดการศึกษาที่พอเพียง (Home School)

ปัญญาอันล้ำลึก ผนวกกับวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของพระท่าน ก่อให้เกิดมิติของการพัฒนาระบบการศึกษา พัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ ทางการศึกษา ในประเด็นของการศึกษาที่พอเพียง ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จำนวนมากในการไปเรียนในเมือง แนวคิดการศึกษาแบบ Home school นี้จึงได้เกิดขึ้น เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาทางการศึกษาที่ยั่งยืน และเหมาะสมต่อสภาพบริบทของดอยพาลัม สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เยาวชน รวมถึงผู้ประกอบการอันมีแนวคิดความคิดที่ชัดเจน คือ การรัก บ้านเกิด กล่าวคือ เด็กนักเรียนสามารถใช้แหล่งทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักวิชาการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ไม่ต้อง ลงทุนสูง แต่พยายามเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเต็มที่ เยาวชนจะรักและหวงแหนชุมชนของตนเองหากได้เห็นถึงคุณค่าของสิ่งนี้ เป็นอย่างดี

องค์ความรู้จากฐานเศรษฐกิจพอเพียง ๙ ฐาน

การปรับและประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็น
ฐานปฏิบัติการ ให้ชาวบ้านในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทดลอง
ปฏิบัติใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น อธิบายได้ดังนี้

องค์ความรู้ ฐานที่ ๑ ฐานรักษป่า กิจกรรมคือ การจัดทำธนาคาร
ต้นไม้ การปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้
จากฐานนี้ คือ การได้ประโยชน์จากการปลูกป่าอย่างถูกต้องและสมดุล
ประโยชน์ที่จะได้จากป่าเป็นรายวัน รายเดือน หรือรายปี เป็นกองทุน
สะสมทรัพย์ไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานต่อไป แนวคิดนี้ พระสังคมเป็นผู้เริ่ม
และได้พยายามให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ และปฏิบัติร่วมกันจนเกิดผลเป็น
รูปธรรมในพื้นที่เกือบ ๑๐๐ ไร่ ณ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

องค์ความรู้ ฐานที่ ๒ ฐานรักษน้ำ กิจกรรมคือ การสร้างฝาย
ชะลอน้ำ องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ หลักการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยการ
สร้างฝายชะลอน้ำที่ถูกต้อง ไม่ให้เกิดการพังทลายของหน้าดินจากการ
เกิดน้ำท่วม ไหลป่า ชวงฝนตกหนัก การสร้างฝายเริ่มจากพระสังคมได้
ชักชวนชาวบ้านมาทำงานร่วมกัน จนก่อให้เกิดฝายชะลอน้ำนับพันๆ ฝาย

องค์ความรู้ ฐานที่ ๓ ฐานรักษแม่ กิจกรรมคือ การทำน้ำหมัก
ชีวภาพ และการทำเกษตรอินทรีย์ องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ การ
ผลิตน้ำหมักชีวภาพต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำการเกษตรอินทรีย์
น้ำหมักเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อพืชและดิน ท้าง่าย ราคาประหยัด มีแต่
คุณ ไม่มีโทษ เมื่อใส่ลงไปดินแล้ว จะไม่เกิดโทษต่อพระแม่ธรณี

องค์ความรู้ ฐานที่ ๔ ฐานคนมีน้ำยา กิจกรรมคือ การทำน้ำยา
อเนกประสงค์ต่างๆ ที่ใช้ในครัวเรือน องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ การ
ผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ เช่น น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม
น้ำยาอาบน้ำ และสบู่เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านประหยัดจากค่าใช้จ่ายใน
ครัวเรือนได้เป็นอย่างมาก

องค์ความรู้ ฐานที่ ๕ ฐานคนเอาถ่าน กิจกรรมคือ การเผาถ่าน
และการเก็บน้ำส้มควันไม้ องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ การเอาของ
เหลือใช้ในไรนา ได้แก่ เศษกิ่งไม้ใบไม้และต้นไม้ที่ไม่ใช้แล้ว นำมาผลิต
เป็นถ่านและน้ำส้มควันไม้ เอาไว้ไล่แมลงต่างๆ ได้ผลเป็นอย่างดี

องค์ความรู้ ฐานที่ ๖ ฐานพออยู่พอกิน กิจกรรมคือ การปลูกพืช
แบบผสมผสาน ร่วมกับการปลูกพืชอินทรีย์ องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ
ทำให้ชาวบ้านทราบว่า การผลิตพืชแบบผสมผสาน หรือการทำเกษตร
อินทรีย์ที่ประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่ต้องลงทุนมาก ได้ความหลากหลายจาก
การผลิตพืชแบบผสมผสาน เกษตรกรเข้าใจถึงประโยชน์ของการทำฐาน
พออยู่พอกินนี้เป็นอย่างดี อีกทั้งดินที่เพาะปลูกก็ไม่เสียหายเหมือนกับการ
ผลิตพืชเชิงเดี่ยวอย่างที่เคยทำมา

องค์ความรู้ ฐานที่ ๗ ฐานคนเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมคือ การเลี้ยง
หมูหลุม องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ ทำให้เกษตรกร และเยาวชนที่
ลองปฏิบัติทราบว่า การเลี้ยงหมูแบบประหยัด หรือหมูหลุมนี้ ไม่ต้อง
ลงทุนมาก ใช้เพียงเศษอาหารที่เหลือในครัวเรือนก็สามารถเลี้ยงหมูแบบ
ปลอดภัย ไร้สารพิษ และมูลที่ได้ก็สามารถนำไปเป็นปุ๋ยให้กับพืช หรือจะ
นำมาทำเป็นก๊าซหุงต้มก็ได้อีกทางหนึ่ง

องค์ความรู้ ฐานที่ ๘ ฐานคนมีไฟ กิจกรรมคือ การทำไบโอแก๊ส ไบโอดีเซล องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ ชาวบ้านจะได้ใช้น้ำมันที่เหลือใช้จากคร้วเรือน นำมาทำเป็นไบโอดีเซลไว้ใช้กับเครื่องจักรชนิดต่างๆ ได้ เป็นการประหยัดน้ำมันทางเลือกหนึ่ง หรือการนำมูลสัตว์มาทำเป็นไบโอแก๊ส ใช้ในคร้วเรือนแทนแก๊สหุงต้ม เป็นต้น ฯลฯ

องค์ความรู้ ฐานที่ ๙ ฐานนาอินทรีย์ กิจกรรมคือ การปลูกข้าวอินทรีย์ และการปลูกข้าวต้นเดียว องค์ความรู้ที่ได้จากฐานนี้ คือ ทำให้ชาวบ้านได้ทราบว่า การปลูกข้าวอินทรีย์ไม่ต้องลงทุนมาก ให้ระบบนิเวศน์เป็นผู้จัดการปัญหาเรื่องโรคและแมลงเอง ไม่จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก็สามารถปลูกข้าวได้เช่นกัน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก อีกทั้งนักเรียน Home school ยังได้ทดลองปลูกข้าวต้นเดียว เพื่อทดสอบว่าการปลูกเป็นกอ กับการปลูกต้นเดียว แบบไหนจะได้ผลผลิตมากกว่ากัน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริงต่อไป

สรุปโดยภาพรวมของฐานทั้ง ๙ ฐาน สามารถทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยหลักความพอเพียง ชาวบ้านสามารถยอมรับตนเอง กับการปรับเปลี่ยนค่านิยม ที่ไม่ควรเป็นไปตามกระแสนิยมปัจจุบัน และอีกประเด็นที่ปรากฏชัดเจน คือ “ธรรมสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้” นั่นเอง

ข. การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความสำเร็จของโครงการนี้นอกจากจะเห็นเป็นรูปธรรม คือ การเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ หรือองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงแล้ว สิ่งที่เป็นคุณค่าอันสวยงามประการหนึ่ง คือ การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกเหนือจากภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ ยังเห็นภาพการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ จากคนรุ่นหนึ่งสืบสานสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้คงอยู่ต่อไปอย่างมีคุณค่า เช่น การสืบสานงานฝีมือภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การตัดตุ๊กกระดาษ การประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยใบมะพร้าว หรือแม้แต่การปักกรวยดอกไม้ด้วยใบตอง เป็นต้น

เทคนิคต่างๆ ในการตัดตุ๊กกระดาษทางภาคเหนือ แสดงถึงความสวยงาม การฝึกฝนสมาธิและคุณค่าทางจิตใจที่แฝงอยู่ในงานทุกชิ้น หรือแม้แต่ดอกไม้ประดิษฐ์จากใบมะพร้าว และกรวยดอกไม้ที่นำมาใส่ดอกไม้ที่ประดิษฐ์ด้วยใบตอง งานฝีมือทุกชิ้นล้วนมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อนำไปสักการะแต่พระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ ในงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา เด็กๆ ตั้งใจเรียนพร้อมฟังคำสอน คำบอกเล่า การอธิบายความหมายโดยภาษาของผู้สูงวัยที่เสียสละเวลามาสอนให้กับเด็กๆ ในชุมชนเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่สนุกสนาน แฝงด้วยการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ค. ประโยชน์ของโครงการในด้านอื่นๆ

นอกเหนือจากองค์ความรู้ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เห็นเด่นชัดจากการดำเนินงานโครงการ ณ ดอยผาส้มแห่งนี้แล้ว ยังเกิดประโยชน์ในประเด็นอื่นๆ อีกหลายประการ ที่เห็นเด่นชัดคือ ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และชุมชน ในการทำกิจกรรมร่วมกับวัดแห่งนี้ ด้วยความศรัทธาทำให้โครงการต่างๆ ที่ร่วมมือกันสำเร็จได้เป็นอย่างดี ครัวเรือนหรือชุมชนที่มีปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของป่าไม้สามารถลดความขัดแย้งได้เป็นผลดี และทำให้ชุมชนขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นอย่างมาก หรือแม้แต่เด็กและเยาวชน เมื่อได้เข้าร่วมโครงการแล้ว จะได้รับความรักนอกเหนือจากครอบครัวของตนเอง เด็กๆ ยังได้รับความรักจากชุมชน และสิ่งคุ้มครองข้างของตนเอง เด็กๆ ให้คำตอบว่า พวกเขารักบ้านเกิดแห่งนี้ และเมื่อเรียนจบแล้วก็จะไม่ลืมชุมชนของตนเอง จะกลับมาพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญขึ้น เป็นต้น ฯลฯ

ผลทางคุณธรรมจริยธรรม

ผลของการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ก่อให้เกิดผลทางคุณธรรมจริยธรรมที่เห็นเด่นชัดหลากหลายประการ อธิบายด้วยคุณธรรม ๘ ประการ อันได้แก่ ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ ดังนี้

ลักษณะคุณธรรม ๘ ประการที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้

๑. ความขยัน ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง ซึ่งพบว่า ทุกภาคส่วนในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน อันได้แก่ บ้าน วัด และชุมชนในอำเภอสะเมิง ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความขยัน

๒. ความประหยัด สำหรับโครงการนี้ ก่อให้เกิดผู้ที่มีความประหยัดอย่างถ้วนหน้า ในที่นี้หมายถึงผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย รู้จักฐานะของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เริ่มต้นกับเก็บออมเพื่อการนำไปใช้ในอนาคต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้นำไปประยุกต์ใช้

๓. ความซื่อสัตย์ จากโครงการก่อให้เกิดผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งหน้าที่ต่อวิชาชีพ และปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ถูกต้องตามที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานในบทบาทนั้นๆ ทั้งตัวของเด็กและเยาวชน วิทยากรท้องถิ่น หรือแม้แต่ภาคีหน่วยร่วมต่างๆ ด้วย

๔. ความมีวินัย จากโครงการก่อให้เกิดความมีวินัย อันหมายถึง ผู้ที่มีวินัย เป็นผู้ที่มีปฏิบัติในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน หรือองค์กรของตนเองที่ได้ร่วมปฏิบัติกันๆ ความมีวินัยนี้ถูกสร้างขึ้นก่อน และหลังการทำงานร่วมกับโครงการ แต่ก็สรุปได้ว่า สำหรับกิจกรรม เศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิดความมีวินัยของชุมชนเป็นอย่างมาก

๕. ความสุภาพ ผู้ที่มีความสุภาพ คือผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตาม สถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าวรุนแรง เด็ดและเยาวยชนล้วนมีความ สุภาพ เคารพต่อผู้ใหญ่ หลังจากได้เข้าร่วมโครงการนี้ หรือแม้แต่ประชาชน เองก็มีความเคารพต่อกัน การฟังเหตุและผลของผู้อื่น กล้าคิดกล้าแสดง ออก อ่อนน้อมถ่อมตน ทำให้ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น

๖. ความสะอาด จากโครงการนี้ ก่อให้เกิดผู้ที่มีความสะอาดอย่าง ถ้วนหน้า หมายถึงผู้ที่ฝึกจิตใจให้สะอาดไม่ขุ่นมัว ทั้งร่างกายและจิตใจ มิได้หมายถึงความสะอาดทางกายแต่อย่างใด ความสะอาดทางจิตนี้เป็น สิ่งที่ดีมาก จากความศรัทธาต่อพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ทำให้ จิตใจของคนอำเภอสะเมิงบริสุทธิ์และสะอาดขึ้นอย่างมาก

๗. ความสามัคคี เป็นคุณธรรมที่เห็นเด่นชัดมากในโครงการนี้ หมายถึงผู้ที่มีความสามัคคีคือผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับทบาทตนเองในฐานะผู้ฟังและผู้ตามที่ดี ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ กันทำงานต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ไม่แก่งแย่ง ไม่เบียดเบียนกัน ต่าง หุ่นเสริมกันเป็นพลังสามัคคีอันยิ่งใหญ่ให้กิจกรรมต่างๆ ของบ้าน วัด และชุมชนดำเนินไปได้ด้วยดี

๔. ความมีน้ำใจ หมายถึง ผู้ที่มีน้ำใจ คือผู้ที่มีความจริงใจต่อกัน ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง เห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โครงการนี้ พระท่านเป็นผู้นำด้านคุณธรรมความมีน้ำใจให้กับชาวบ้านได้เห็นเป็นแบบอย่างที่ดี ถึงแม้ท่านจะไม่ใช้คนสะเมิง ไม่ใช่คนดอยพาส้ม แต่ความมีน้ำใจของท่านได้แสดงให้เห็นเป็นประจักษ์พยานต่อทุกภาค ทุกส่วน ทำให้ชาวบ้านทุกคนตระหนักและบรรลุดูต่อแรงศรัทธาต่อท่าน ก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจท่านในการทำงาน และหันมาเห็นอกเห็นใจกัน ในการทำงานให้อำเภอสะเมิงได้ประสบความสำเร็จในการทำงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

การวิเคราะห์ผล การสรุป และอภิปรายผลดำเนินงานด้านคุณธรรม กับแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการบูรณาการทำงานร่วมกันผ่านการเรียนรู้และกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งนี้ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านคุณธรรม สรุปผลและอภิปรายผลให้เกิดความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านคุณธรรมต่อไปในอนาคต มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานด้านคุณธรรม

จากการที่ชาวบ้านและชุมชนได้รับการฝึกอบรมกับโครงการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ วัดพระบรมธาตุดอยพาส้มแห่งนี้ ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะทำงานทุกฝ่าย ทุกคนพร้อมที่จะร่วมแรง

ร่วมใจในการทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพราะทุกคนต้องการแก้ไขปัญหาที่เข้ามารุมล้อมเข้ามาในชีวิต ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถวัดผลของการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมได้ แต่ก็สังเกตได้จากสิ่งใกล้ตัวที่ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อ หรือแม้แต่การลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของตนเอง เช่น การผลิตสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องใช้ในครัวเรือนอันได้แก่ การทำน้ำยาล้างจาน การทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม การทำสบู่ การทำน้ำหมัก หรือน้ำยาอเนกประสงค์ต่างๆ จนทำให้ชาวบ้านในชุมชนอื่นๆ ล้วนแล้วแต่มีคนสนใจในเรื่องาน หรือโครงการมากขึ้น

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นได้เนื่องจากพระทั้งสองรูปผู้เป็นแกนนำการพัฒนา เป็นผู้วางแผนงานให้กับชาวบ้านแต่ละคนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้แนวทางในการทำงานสามารถดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน อีกทั้งเรื่องานทั้งหมดที่เกิดขึ้น ไม่ได้ทำที่เดียว สถานที่เดียว กรณีนี้คือการทำหลายจุด มีการเปรียบเทียบหลายๆ จุด ก่อให้เกิดกระตุ้นหรือการแข่งขันกันทำงาน แต่เป็นการแข่งขันการทำความดี ทุกคน ทุกฝ่าย ล้วนแต่มีความสุขจากการแข่งขันการทำความดีครั้งนี้ ผลตอบแทนที่ได้ คือรางวัลแห่งความสุขนั่นเอง

สรุปและอภิปรายผลดำเนินงานด้านคุณธรรม

ผลการดำเนินงานด้านคุณธรรมทั้งหมด สามารถสรุปเป็นความสำเร็จและอภิปรายผลความสำเร็จต่างๆ ได้ดังนี้

ความภูมิใจ

ความภูมิใจที่ได้ เห็นชัดและสังเกตได้จากการที่ชาวบ้านได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ดอยผาส้ม มาถ่ายทอดให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน หรือในชุมชน เรียกได้ว่าเป็นวิทยากรชุมชน สังเกตได้ว่าพวกเขาล้วนมีความสุขในการถ่ายทอดความรู้ ทุกคนมีความมั่นใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ เป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงความรู้และความเข้าใจในเนื้อหา หรือองค์ความรู้ในแต่ละฐานการฝึกปฏิบัติเป็นอย่างดี

เกิดความสามัคคี ความมีวินัยและกำลังใจในการทำงาน

ความสามัคคีที่เกิดขึ้น สังเกตได้จากการที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ทุกคนไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ต่างฝ่ายต่างเสียสละเวลา มาทำงานร่วมกัน อีกทั้งชาวบ้านเองได้เป็นผู้นำกิจกรรมเอง นอกเหนือจากความภูมิใจในการทำงานแล้ว ยังบ่งบอกถึงความมีวินัย คือ เมื่อชาวบ้านได้รับบทบาทใดแล้วก็สามารถดำเนินงานในบทบาทนั้นได้เป็นอย่างดี แสดงถึงการมีวินัยที่ยอดเยี่ยม ความร่วมมือกันทำงานในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ทุกฝ่ายล้วนให้กำลังใจกันในการทำงานเป็นอย่างดี จึงทำให้โครงการต่างๆ สำเร็จลุล่วงไม่เกิดปัญหาตามมา และถึงแม้จะเกิดปัญหาก็สามารถร่วมมือร่วมใจกันแก้ไข และฝ่าฟันได้เป็นอย่างดีมาโดยตลอด

การปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบเดิม

สู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ความสำเร็จในเชิงคุณธรรมประการหนึ่ง คือ ชาวบ้านสามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

ชาวบ้านสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมภายนอกที่เข้ามาในชุมชนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ถึงแม้สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การยอมรับเอาการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเข้ามาในชุมชนมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งหากไม่มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ให้ดีแล้วจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี โดยเฉพาะในประเด็นของการเพิ่มค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่อตนเองและครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินพอกพูนและปัญหาอื่นๆ ตามมาหลายประการ แต่เมื่อชาวบ้านได้เข้าร่วมโครงการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับทางวัดพระบรมธาตุดอยผาส้มแล้ว ชาวบ้านได้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิดเกี่ยวกับการยอมรับสังคมได้อย่างเหมาะสมกับหลักของความพอเพียง คือ ปัจจัยใดที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ก็จะยอมรับแต่ก็คำนึงถึงความพอเพียงของตนเองเป็นที่ตั้งด้วย ผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา ชาวบ้านสามารถรักษาระดับของความพอเพียงได้ระดับหนึ่ง คือ การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสังเกตได้จากการใช้น้ำยาต่างๆ ที่ผลิตเองได้ หรือแม้แต่การใช้ปุ๋ยที่ผลิตเอง เพื่อทดแทนปุ๋ยเคมีที่ต้องซื้อมาใช้ เป็นต้น ฯลฯ

ภาคร่วมในและนอกชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชนกับการขยายผล

การขยายผลเชิงคุณธรรมของการทำงานของวัดแห่งนี้ ที่เห็นเด่นชัด คือ ชาวบ้านได้นำเอาความรู้ต่างๆ ในประเด็นของเศรษฐกิจพอเพียงมาถ่ายทอดให้กับคนในท้องถิ่น รวมถึงเด็กเยาวชนด้วย มีการขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ใกล้เคียง ในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ผลของการดำเนินงานยังสามารถสร้างภาคร่วมในการทำงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน อุดมการณ์เดียวกัน

เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนอร์ท และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ รวมถึงมูลนิธิและศูนย์สถาบันต่างๆ โดยเฉพาะศูนย์คุณธรรมด้วยแล้ว ยิ่งก่อให้เกิดการขยายผลเชิงคุณธรรมได้มากขึ้นเป็นทวีคูณ

แนวโน้มในอนาคต

จากผลการดำเนินงานโครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของวัดพระบรมธาตุดอยฟ้าสั่ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีที่ผ่านมา บ่งบอกถึงความสำเร็จของโครงการเป็นอย่างมาก ชาวบ้านมองเห็นผลดีของโครงการในระยะยาว ในการทำการเกษตรผสมผสาน อันเป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านช่วยกันลดละเลิกการตัดไม้ทำลายป่า หันมารักผืนป่า รักสิ่งแวดล้อม ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่ากลับมาอีกครั้ง จนปัจจุบันชาวบ้านสามารถใช้พื้นที่ป่าได้ แต่สิ่งที่เห็นเด่นชัดอีกประการหนึ่งคือ เยาวชนรุ่นใหม่ เกิดสำนึก “รักบ้านเกิด” มากขึ้น ได้เข้ามาช่วยกันฟื้นฟูและเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และชุมชนของตนเองมากขึ้น และนำเอาความเจริญต่างๆ ที่เป็นผลดีต่อชุมชนเข้ามาปรับและประยุกต์ใช้กับสังคมชนบทอย่างลงตัวและเหมาะสม จนความเจริญที่นำพาเข้ามานั้นไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปทางเลวร้ายลง ต่างยึดหลักความพอเพียง ภายในอาณาเขตธรรมของวัดพระบรมธาตุดอยฟ้าสั่มแห่งนี้ ดังนั้นแนวโน้มในอนาคตของการขยายคุณธรรมตามหลักความพอเพียง ยังคงขยายต่อไปอย่างต่อเนื่อง อย่างมั่นคง และยั่งยืน ครอบคลุมที่ บ้าน วัด และชุมชน ต่างบูรณาการร่วมกันทุกฝ่าย ด้วยศรัทธาแห่งธรรม

แม้ความสำเร็จของการดำเนินงานจะทำให้ชาวบ้านได้เห็นแนวทางของการแก้เหตุแห่งทุกข์แล้วก็ตาม พระท่านก็ยังคงพยายามที่จะพัฒนาชุมชนต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง บนความไม่ประมาท หรือต้องระมัดระวังในหลายๆ ประการ สำหรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ โดยเฉพาะการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลภายนอกที่เข้ามาในชุมชนแห่งนี้ การเข้ามาแสวงหาประโยชน์ถ้าไม่ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบในทางลบก็เป็นเรื่องที่ดี แต่หากทำให้ชุมชนได้รับปัญหาเพิ่มขึ้นแล้ว ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่จะทำให้พระท่านต้องลำบากมากขึ้นในการปฏิบัติงานต่อไป ดังนั้นการดำเนินงานในระยะต่อไป ทีมงานต้องเพิ่มเติมรายละเอียดการทำงานในส่วนของการบริหารจัดการให้ชาวบ้านได้ทำเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะหากจะพึ่งแต่ทางวัดแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นแกนนำเพียงฝ่ายเดียวต่อไปคงจะลำบาก เพราะชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น ชุมชนต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง ต้องมาจากความต้องการของชุมชนเองเท่านั้น ถึงจะทำให้โครงการดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ผลการพัฒนา และผลกระทบจากโครงการ

การดำเนินงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยวัดพระบรมธาตุตอดอยผาสัมเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ถึงผลของการพัฒนา และผลกระทบของโครงการ ซึ่งจะอธิบายเป็น ๓ ช่วงของการพัฒนา คือ การพัฒนาในระยะสั้น การพัฒนาในระยะปานกลาง และในระยะยาว ซึ่งทั้ง ๓ ระยะจะมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการนี้ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการ ผู้สนับสนุนโครงการ ตลอดจนบุคคล

องค์กร เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และชุมชน อธิบายได้ดังตารางแสดงผลการพัฒนาและผลกระทบ (Impact) ดังนี้

ตารางแสดง ผลการพัฒนาและผลกระทบ (Impact) ของโครงการ

กลุ่มเป้าหมาย	ผลการพัฒนา และผลกระทบ (Impact) ของโครงการ		
	ระยะสั้น	ระยะปานกลาง	ระยะยาว (ยั่งยืน)
ผู้รับผิดชอบโครงการ	เผยแพร่หลักธรรมคำสอนที่เน้นด้านเศรษฐกิจกับคุณธรรม	การขยายผลคุณธรรมในอาณาเขตธรรม	การดับทุกข์ให้ชาวบ้าน
ผู้เข้าร่วมโครงการ	ได้ประโยชน์จากโครงการ ๔ ด้าน (ความรู้ ความเข้าใจ) คือ เศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกสิกรรม และ Home school	แนวคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้อง การขยายผล	ความเข้มแข็งของชุมชนความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม สุขภาวะทางกายและจิตใจ สังคมอยู่ดีมีสุข รักและห่วงใยในแผ่นดินเกิด
ผู้สนับสนุนโครงการ	ได้สนับสนุนโครงการที่ดี	ได้ขยายผลให้เกิดการทำความดีในชุมชน	ได้ขยายผลให้เกิดการทำความดีในชุมชน
บุคคล องค์กร เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	การมีส่วนร่วมในการทำความดีกับชุมชน	การมีส่วนร่วมในการทำความดีกับชุมชน	การมีส่วนร่วมในการทำความดีกับชุมชน

สำหรับผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่าผลของการพัฒนาและผลกระทบของโครงการที่เห็นเด่นชัดในการทำงานระยะสั้น คือ การที่ได้พยายามเผยแพร่หลักธรรม คำสอนที่เน้นด้านเศรษฐกิจกับคุณธรรมให้กับชุมชน ซึ่งเป็นผลกระทบด้านบวกของโครงการ และได้ขยายไปสู่ระยะปานกลาง คือ การขยายผลคุณธรรมในอาณาเขตธรรมของวัดพระบรมธาตุดอยผาส้มออกไปทั่วทั้งอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และสุดท้ายในระยะยาว ผลกระทบด้านบวกที่จะเกิดกับวัดแห่งนี้ คือ การดับทุกข์ให้กับชาวบ้านนั่นเอง นี่คือเป้าหมายอันสูงสุดที่ทางพระทั้งสองรูปได้ตั้งเป้าเอาไว้กับการทำงานครั้งนี้

สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ทุกภาคส่วน ทั้งบ้าน วัด และชุมชนล้วนได้ประโยชน์จากโครงการทั้ง ๔ แผนกของการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความเข้าใจ จากการทำงานร่วมกันในระยะสั้นๆ คือ ความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกลีกรรม และ Home school เป็นต้น ฯลฯ ผลกระทบที่เกิดขึ้นขยายไปสู่ระยะถัดไปของโครงการคือ แนวคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงทิศทางการขยายผลของโครงการ ในระยะยาวแล้ว จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม สุขภาวะทางกายและจิตใจ ที่จะทำให้สังคมอยู่ดีมีสุข รักและหวงแหนในแผ่นดินเกิดได้อย่างไร

สำหรับผู้สนับสนุนโครงการ ผลในระยะสั้น คือ การได้สนับสนุนโครงการที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ และขยายผลให้คนในชุมชนได้ทำความดีกันมากขึ้น การเกิดการแข่งขันการทำความดี เป็นผลกระทบทางด้านบวกที่ควรส่งเสริมให้เกิดเป็นอย่างมากในระยะยาว

สำหรับ บุคคล องค์กร และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ล้วนได้รับผลกระทบทั้งในระยะสั้น และยาว คือ การมีส่วนร่วมในการทำความดีกับบ้าน วัด และชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ การได้แสดงบทบาทร่วมกันกับชุมชนแห่งนี้ เสมือนแหล่งฝึกหัดนอกห้องเรียน นอกห้องทดลอง ที่เครือข่ายเหล่านี้ยังไม่ได้เผชิญมาก่อน เป็นบทเรียนที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากกับโครงการนี้ อันจะทำให้การวางแผนในการดำเนินงานในระยะต่อไป มีภาพของการขยายที่ชัดเจนมากขึ้น

ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค ขัดจำกัด และปัจจัยที่เอื้อให้เกิดผลสำเร็จ

ความสำเร็จของโครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ วัดพระบรมธาตุตอดอยผาส้ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายๆ ด้านที่เอื้อต่อการสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการที่ได้วางแผนไว้ แต่ก็ยังพบว่า ปัจจัยบางประการที่ยังคงเป็นปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดที่จะทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการให้ลุล่วงไปได้เกือบทั้งหมด ผู้รับผิดชอบโครงการต้องคอยประยุกต์ ปรับและเปลี่ยนปัจจัยเหล่านี้ตลอดเวลา เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อธิบายได้ดังนี้

ปัญหา

ปัญหาของโครงการ หมายถึง ปัจจัยด้านลบที่เกิดขึ้นภายในองค์กร มิได้เกิดขึ้นจากภายนอกแต่อย่างใด วิเคราะห์ได้ว่า ปัญหาที่เห็นเด่นชัดคือ ประเด็นของการประสานงานกับชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากการ

เข้าถึงพื้นที่ที่มีความลำบากทั้งถนน หนทาง ต้องเดินเท้าเป็นส่วนใหญ่ แต่ละพื้นที่ไกลกันมาก พื้นที่กว้างขวาง สูงชันเป็นป่าเขา การประสานงานส่วนนี้ ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ พระ และบริวาร คือ ป้าน้อย (นางศศิธร ชีจัสเปอร์) ซึ่งเป็นผู้สูงวัย ต้องลำบากเป็นอย่างมาก และปัญหาที่เด่นชัดอีกประการคือ ทางวัดเองยังขาดแหล่งฝึกปฏิบัติงานในวัด กับการเป็นศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์ สภาพวัดไม่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติทางเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่แคบ และสูงชัน ตัววัดก็ห่างไกลจากชุมชนมาก จึงต้องใช้พื้นที่ภายนอกวัด ใช้พื้นที่ชุมชนเป็นหลัก

อุปสรรค

หมายถึง ปัจจัยด้านลบที่เกิดขึ้นจากภายนอกองค์กร (ตัววัด) ที่พบและเห็นเด่นชัด คือ อุปสรรค ด้านการสื่อสาร ทั้งภาษาที่ใช้ติดต่อกัน แต่ก็ไม่มากนักกับอุปสรรคนี้ เนื่องจากพอนานไป คนในพื้นที่ก็คุ้นกับภาษาไทยกลาง ถึงแม้จะพูดไม่ได้แต่ก็พอเข้าใจ (สื่อกันด้วยใจ) ส่วนการสื่อสารอื่นๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ จะมีอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อุปสรรคที่เห็นเด่นชัดอยู่ที่การซ้ำซ้อนของโครงการต่างๆ ที่เข้ามาสู่ชุมชนจากหลายๆ หน่วยงานต่างหากที่จะทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการกับเวลาที่จะเข้าร่วมกับโครงการต่างๆ เหล่านี้ที่ต่างถาโถมเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในโรงเรียนต่างทำกิจกรรมกันมากกว่าการเรียนหนังสือ ประเด็นนี้ต้องระมัดระวัง แต่ก็สามารถจัดการได้หากมีระบบของการจัดการเวลาของชาวบ้าน (เวลาว่างที่จะเข้าร่วมโครงการ) ให้ดีขึ้น

ข้อจำกัด

สำหรับโครงการนี้มีข้อจำกัดเพียงเล็กน้อย คือ จำนวนของผู้ดำเนินงานโครงการ มีเพียงพระสองรูป กับบริวารไม่กี่คน คือ ผู้ประสานงาน (ป้าน้อย) ครูสองคน และอาสาสมัครช่วยงาน แต่ก็สามารถแก้ไขได้ ทั้งนี้เพราะพระท่านเป็นผู้ที่ได้รับความเลื่อมใส ศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนในจังหวัดเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ เป็นอย่างมาก รวมทั้งการหาทุนในการทำงาน ล้วนแล้วแต่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีเสมอมา

ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดผลสำเร็จ (โอกาส)

สำหรับโครงการนี้คือ โอกาสของการพัฒนา พบว่า มีกลุ่มผู้สนับสนุน ภาคีต่างๆ ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอันมีอุดมการณ์เดียวกัน เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนอร์ท และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ รวมถึงมูลนิธิและศูนย์สถาบันต่างๆ โดยเฉพาะศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมที่ได้ให้การสนับสนุนมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จมาโดยตลอด

แนวทางการประยุกต์ใช้ และการขยายผลต่อยอดของโครงการ

ผลสำเร็จของโครงการในปีแรกนี้ สามารถนำไปวางแผนเพื่อประยุกต์ใช้เพื่อการขยายผล และต่อยอดโครงการในระยะต่อไป แสดงผลของการต่อยอดโครงการได้ทั้งแนวลึกและแนวกว้าง ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดง แนวทางการประยุกต์ใช้โครงการ

แนวทาง	แนวทางเชิงลึก	แนวทางเชิงกว้าง
การประยุกต์ใช้	<ul style="list-style-type: none"> ● การสร้างและฝึกการเป็นผู้นำ ● การสร้างทายาทคุณธรรมรุ่นต่อไปเพื่อสืบปณิธานต่อจากพระสรยุทธ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเพิ่มองค์ความรู้ในการฝึกอบรมให้กับชุมชนในประเด็นต่างๆ มากขึ้น
การขยายผลของโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรให้ชุมชนได้ปฏิบัติกิจกรรมครบทุกด้านเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ● การทำให้ชุมชนนั้นๆ เข้มแข็งอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ขยายผลไปยังหน่วยงานภาคีร่วม ทั้งในและนอกชุมชน

แนวทางการประยุกต์ใช้โครงการ ในแนวลึกแล้ว ควรทำการสร้างและฝึกการเป็นผู้นำให้กับเยาวชน หรือชาวบ้านที่สนใจ ถือได้ว่าเป็นการสร้างทายาทคุณธรรมรุ่นต่อไปเพื่อสืบปณิธานต่อจากพระสรยุทธ และพระสังคม และจะเป็นแรงสนับสนุนให้พระท่านทำงานต่อไปได้อย่างเต็มที่มีมากขึ้น ส่วนแนวทางเชิงกว้างนั้นควรทำการเพิ่มองค์ความรู้ในการฝึกอบรมให้กับชุมชนในประเด็นต่างๆ มากขึ้น นอกเหนือจากฐานปฏิบัติทั้ง ๙ ฐาน

สำหรับการขยายผลโครงการ ในแนวคิด ควรให้ชุมชนได้ปฏิบัติกิจกรรมครบทุกด้าน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงได้ด้วยตนเอง นอกเหนือจากการฝึกอบรมโดยวิทยากรจากภายนอก จะทำให้เขาเหล่านั้นเกิดความภาคภูมิใจในการทำงานในส่วนที่เขาได้รับผิดชอบ จะก่อให้เกิดคุณธรรม ๘ ประการที่มาจากจิตใจของชาวบ้านอย่างแท้จริง (ให้เขาทำในสิ่งที่เขาอยากทำ มากกว่าการกำหนดการทำงานจากภายนอกชุมชน) ก็จะทำให้ให้ชุมชนนั้นๆ เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ส่วนแนวกว้างนั้น ควรขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ใกล้เคียง เพื่อให้เกิดภาคีการทำงาน หรือภาคีแนวร่วมมากขึ้น

ความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ

การที่โครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งนี้ จะสำเร็จและเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เมื่อวิเคราะห์จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า มีความเป็นไปได้สูงสำหรับการพัฒนาโครงการให้ต่อเนื่องและยั่งยืนได้ ทั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน มีหลายประการ ได้แก่

ความต่อเนื่องและความยั่งยืนของโครงการตามที่พระสรยุทธ ได้ตั้งปณิธานไว้ก่อนการดำเนินการจริงนี้ พระท่านได้กล่าวว่า

“การจัดตั้งฐานทั้งหมดอยู่ที่ดินของเกษตรกร ซึ่งเป็นคณะศรัทธาของวัดฯ โดยมอบหมายให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเอง ซึ่งผู้รับผิดชอบฐานจะต้องผ่านการอบรมที่ศูนย์เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติดังนั้นจะไม่ขาดเจ้าหน้าที่ดูแลกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฯ ซึ่งเขาจะบริหาร

จัดการและใช้ศูนย์เป็นปกติในวิถีชีวิตของเขาเอง หมายถึงว่า ไม่ว่าจะมีความ
ผู้มาเยี่ยมชมหรือไม่ก็ตาม กิจกรรมทั้ง ๙ ฐานก็จะดำเนินไปตามปกติเป็น
วิถีชีวิต **สรุปใจความว่า มีบุคคลรับผิดชอบดำเนินกิจกรรมต่อ”**

“เมื่อสิ้นสุดโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์คุณธรรมฯ
ฐานทั้ง ๙ ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ด้วยตนเอง เนื่องจากเกิด
วิถีชีวิตจากการใช้ฐานดังกล่าวในการดำรงชีพ และยังก่อให้เกิดรายได้
ลดรายจ่าย มีทุนหมุนเวียนจาก ๙ ฐานเป็นประจำอยู่แล้ว สิ่งที่จะเกิดขึ้น
กับ ๙ ฐานในอนาคตข้างหน้า น่าจะเป็นการพัฒนาขยายองค์ความรู้ มี
ฐานต่างๆ เพิ่มเติม และมีสมาชิกเข้าร่วมเพิ่มเติมมากกว่าในช่วงระยะแรก
สรุปใจความว่า มีปัจจัยหมุนเวียนสำหรับดำเนินกิจกรรมต่อ”

“การพัฒนาทางด้านจริยธรรมคุณธรรม จะถูกสอดแทรกเข้าไป
ในวิถีชีวิตแห่งความกตัญญูรู้คุณ ชยัน ประหยัด อุดม มีเหตุมีผล เมตตา
กรุณา และความรู้จักแบ่งปัน ทั้งในด้านของวัตถุสิ่งของและภูมิปัญญา
ความรู้ ประสบการณ์ เมื่อมีผู้เข้ามาอบรมแวะเวียนเยี่ยมชม กลุ่ม
ชาวบ้านในชุมชนเจ้าของพื้นที่ก็จะต้อนรับเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้
จากประสบการณ์ตรงที่ตนเองได้สั่งสมมาจากฐานทั้ง ๙ ให้แก่บุคคลอื่นๆ
สรุปใจความว่า มีคุณธรรมรองรับสำหรับดำเนินกิจกรรมต่อ”

“การบ่มเพาะสร้างจิตอาสาในกลุ่มศรัทธาญาติโยมของวัด จะ
เริ่มต้นจากการที่เคยเป็นผู้รับ เมื่อคราวต้องรับเคราะห์จากการตัดสินใจ
ลงทุนที่ผิดพลาด ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจจนยากที่จะเยียวยาแก้ไขได้
แต่ในเมื่อตนเองได้รับโอกาส มีผู้มาสนับสนุนโครงการมากมายทั้งด้าน
งบประมาณ รวมไปถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาต่างๆ จนทำให้ความทุกข์ยาก

เริ่มเบาบางลง เมื่อฐานทั้ง ๙ ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่ง จึงควรที่จะถึงเวลาเผยแผ่ความเอื้อเฟื้อ ความเห็นอกเห็นใจที่ตนเคยได้รับเมื่อครั้งตกอับ มอบให้กับเพื่อนบ้านหมู่บ้านอื่นและชุมชนอื่นๆ ที่เขาได้ก้าวผิดพลาดเฉกเช่นเดียวกันกับเราในครั้งก่อน ให้เขาสามารถลดทอนภาระหนี้สินต่างๆ โดยการถ่ายทอดวิชาการ องค์ความรู้ รวมทั้งการเป็นวิทยากรให้เพื่อนร่วมชาติได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่มีดมนจากพิษเศรษฐกิจ ให้กลับมามีชีวิตที่พอเพียง พึ่งพาตนเอง รักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสืบต่อความมั่นคงไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไปได้ โครงการจิตอาสา พัฒนาเครือข่ายชุมชน จากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง จะเป็นขั้นตอนถัดไป ของการถ่ายทอดคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมผ่านช่องทางด้านเศรษฐกิจที่กำลังถดถอยในยุคแห่งความสับสนวุ่นวาย ว่ายังมีโครงการและผู้ร่วมอุดมการณ์ ที่มีความหวังและพลังใจในการฟื้นฟู และเชิดชู สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของสถาบันหลักทั้งสาม และยืนหยัดสร้างประโยชน์สืบต่อไป **สรุปใจความว่า มีอุดมการณ์เป็นแนวทางชี้นำการดำเนินกิจกรรมต่อ”**

จากปณิธานดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการมีวัดพระบรมธาตุ ดอยผาฮ่อม เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ นี้ เท่ากับเป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของความศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน อันมีองค์พระธาตุเป็นสิ่งจูงใจทางธรรม ให้คนในชุมชนหันเข้าหาวัดเพื่อเป็นสถานที่ดับทุกข์ นอกจากนี้ ความมุ่งมั่น ตั้งใจ และคุณธรรมทั้ง ๘ ประการในตัวพระทั้งสองรูป แสดงให้เห็นว่าพระเป็นผู้มีความเพียร เป็นผู้แสวงหาความรู้เทคนิคต่างๆ ในการนำมาใช้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยศักยภาพในตัวของพระองค์เองก็มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม องค์ความรู้ทางด้านวิชาการก็เป็นเลิศ

อีกทั้งภาคีบริวารก็มีอยู่รายล้อม ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการอย่างเห็นได้ชัดเจน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความเลื่อมใสและศรัทธาในตัวพระ อีกทั้งผลจากการทำงานในโครงการในระยะแรก ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นต่อตนเอง รวมถึงความภูมิใจในผลงานของตนเอง การที่จะสานต่อจึงมิใช่เรื่องยากอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ ข้อสังเกต และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อโครงการ

สำหรับแนวทางการทำงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแห่งนี้ จากการพูดคุย การสัมภาษณ์ในหลายๆ โอกาส สามารถสรุปออกมาเป็นข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโครงการนี้ให้สำเร็จมากยิ่งขึ้น มีข้อสังเกตและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากหลายภาคส่วน ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้รับผิดชอบโครงการควรได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ควรให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนมากขึ้น อาจจะเข้ามาร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ก่อนในระยะแรกและเมื่อสนใจมากขึ้นก็เข้ามาสู่เป็นภาคีและเป็นผู้ประสานงานโครงการในระยะต่อไปได้ นอกจากนี้ยังต้องทำความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภาคีต่างๆ) ในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงานร่วมกันในชุมชนอย่างแท้จริง และให้แนวทางการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือแม้แต่การดำเนินงานในภาพรวม ผู้รับผิดชอบโครงการควรตั้งคณะทำงาน หรือคณะ

กรรมการที่มาจากทุกภาคส่วนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น สะดวก คล่องตัวและลดแรงเสียดทานจากปัจจัยแวดล้อมที่เป็นด้านลบ ให้หมดไป และเมื่อโครงการสำเร็จได้ผลอย่างไร การเผยแพร่องค์ความรู้ นวัตกรรมใหม่ๆ หรือแม้แต่คุณธรรมที่เกิดขึ้นจากโครงการ ควรจะได้รับการเผยแพร่ผลงานสู่ชุมชนด้วยหลากหลายวิธีการ เช่น ไปสเตอร์ แผ่นพับ เสียงตามสาย เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ผลงานของพวกเขา จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดแรงบันดาลใจในการสานฝัน สานความคิด สืบปณิธานการทำความดีต่อจากพระท่านได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ในส่วนนี้ ไม่ควรให้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพียงอย่างเดียว การทำงานแบบบูรณาการจะเป็นผลดีต่อทางวัดเป็นอย่างมาก เพราะต้องคำนึงถึงหน้าที่หลัก หน้าที่รอง ของแต่ละหน่วยงานในการทำงานในชุมชน หากมากไปก็จะเหนื่อยและไม่สามารถทำให้งานที่ได้ สมบูรณ์เท่าที่ควร แต่ถ้าน้อยไปก็จะไม่เห็นผลเด่นชัด บทบาทหลักของการพัฒนาควรจะมาจากชุมชนเป็นหลัก

ภาคผนวก

พระนักพัฒนา

องค์ความรู้ และบารมี

๕ วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม เป็นวัดตั้งอยู่บนภูเขาสูงกว่า ๑,๒๐๐ เมตร เหนือระดับน้ำทะเล แต่เดิมเป็นวัดร้างเหลือเพียงสถูปเก่าแก่ที่ยังปรากฏให้เห็น ซึ่งนำการก่อสร้างโดยครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาและครูบาอุปาระ

ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พระสรยุทธ ชยปณโณ ได้เป็นผู้นำคณะศรัทธาพุทธศาสนิกชนทั่วทุกสารทิศทำการบูรณปฏิสังขรณ์พระสถูปเก่าแก่และพัฒนาวัดขึ้นมาใหม่ โดยมีการก่อสร้างพระมณฑปจัตุรมุขวิหารครอบสถูปไว้

ด้วยพระเมตตาของสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่ทรงประทานพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ใน ยอดของพระมณฑป นอกจากนี้ยังได้รับความเมตตาจากพระเถระชั้น ผู้ใหญ่อีกหลายรูปที่ให้การอุปถัมภ์การก่อสร้างวัด จึงทำให้การพัฒนาวัด มีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ ซึ่งปัจจุบันวัดได้กลายเป็นสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพบูชาของผู้คนในชุมชนใกล้เคียงรวมทั้ง ประชาชนทั่วไปอีกด้วย

พระสรยุทธ ชยปญฺโญ

ด้วยความเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนาด้วยการเดินทางมาจุดดงคี่ดอยผาลัมแห่งนี้ และหลงทางไม่สามารถหาทางลงมาจากบนดอยแห่งนี้ได้ จึงได้ตั้งจิตอธิษฐาน ภาวนาต่อหน้าพระสถูปอันเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ที่นี่ ว่าเมื่อพบหนทางลงไปได้จะกลับมาทำการบูรณะสร้างวัดให้พื้นที่แห่งนี้

บนเส้นทางแห่งความศรัทธาตามหลักทางศาสนา จึงได้พบแสงสว่างหนทางธรรมที่ได้นำพาพระสรยุทธ ชยปญฺโญ ให้เข้าใจถึงการหลงทางบนดอยผาลัมแห่งนี้ ซึ่งเปรียบเสมือนการหาทางออกไม่เจอของชีวิตหรือหลงทิศทางการดำเนินชีวิตของคนที่นี่ ความหวังและแสงสว่างจากทางธรรม ได้เกื้อหนุนทำให้ท่านได้พบหนทางลงจากการจุดดงคี่บนดอยผาลัม และได้กลับมาเพื่อการทำนุบำรุงวัดและพระพุทธศาสนาให้กับ ณ ที่แห่งนี้

บนดอยผาลัมกับการบูรณะวัด พระสรยุทธ ชยปญฺโญ ได้กลับมาพลิกฟื้นพื้นที่ พร้อมตามรอยพระธรรม ด้วยการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นหลักนำในเขตบริเวณเขตธรรมของการบูรณะวัดพระบรมธาตุดอยผาลัม นำสู่ความ

เชื่อมโยงธรรมในใจของคนในชุมชนที่อำเภอสะเมิงนี้ เพียงเพื่อพลิกฟื้น การพัฒนาฐานคิดกับวิถีการดำเนินชีวิตให้กับคนในชุมชน ด้วยหลักพระ ธรรม ด้วยวัด ด้วยการเชื่อมโยงจิตใจที่ดิ้งามและบุญทานความรู้ทางวิชา การ ทางด้านเทคโนโลยีที่เป็นฐานทุนเดิมทางการศึกษา เพื่อหาแนวทาง ประยุกต์เข้าสู่ธรรมชาติให้สามารถเอื้อหนุนกัน ได้ทั้งทางดิน น้ำ และลม สำหรับเป็นพลังงานทดแทนและลดการพึ่งพาภายนอก ผ่านการรับรู้รส พระธรรมเพื่อสร้างและยอมรับกับความเป็นจริงของชีวิต และเป็นฐาน คิดของการแก้ไขปัญหา หรือดับเหตุแห่งทุกข์ของคนที่นี่ ด้วยความ เข้าใจและยอมรับ “ความพอเพียงอยู่ที่ความพอใจกับการดำเนินชีวิตที่ เหมาะสม” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยึดมั่นต่อ ความดี คุณธรรมความพอควรในเหตุแห่งการดำเนินชีวิต

ประวัติพระสรยุทธ ชยปกฺโก

รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

ที่อยู่ วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม ต.แม่สาบ /ยั้งเมิน อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่
โทร. ๐๘๙-๙๒๖-๓๘๗๗

ประวัติการศึกษา

- วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต อุตสาหการ (เกียรตินิยม)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Master of Science in Engineering, Engineering Economic Systems and Operations Research, Stanford University, CA, USA

ประสบการณ์ทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน

- ประธานและผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม มีสาระครอบคลุม ๔ ด้าน คือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และป่าต้นน้ำ การพึ่งพาตนเองในการผลิตปัจจัย ๔ และสารชีวภาพ พลังงานทดแทน และการอนุรักษ์พลังงาน และการศึกษาพอเพียงเพื่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน
- หัวหน้าโครงการ โครงการการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี ได้รับความสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
- นำโครงการอนุรักษ์พลังงานในวัด ที่ได้รับความสนับสนุนจาก พ.พ. (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน) เข้าสู่บ้าน ชุมชน และโรงเรียน
- พระวิทยากร โครงการเผยแพร่ธรรมะสู่เยาวชน วัดป่าบ้านค้อ อุดรธานี

พระสังคม ธนปญฺโญ

พระสังคม ธนปญฺโญ ได้ละทิ้งวิถีการดำเนินชีวิตในเมืองใหญ่ จากประสบการณ์ช่างภาพผู้ประสบความสำเร็จและความก้าวหน้าในระดับองค์กรใหญ่ระหว่างประเทศ ได้พลิกกลับหันมาสนใจวิถีธรรมตามศิษย์พระอาจารย์ทูล และกลายมาเป็นพระคู่บุญของพระสรยุทธ ชยปญฺโญ ที่ได้ร่วมกันสร้างและพัฒนาจนได้ขึ้นมาบูรณะวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

ณ พื้นที่แห่งนี้ **พระสังคม ธนปญฺโญ** และ**พระสรยุทธ ชยปญฺโญ** ได้จุดดิ่งมาแล้วหลงทางจึงได้ตั้งใจจะกลับมาบูรณะองค์พระธาตุตลอดจนทำทางเดินให้เหมาะสม และด้วยเหตุปะทะเหมาะเคราะห์ดีอะไรบางอย่าง

แต่ในความเป็นจริงแล้วพระท่านได้พบงานพัฒนา ที่ท่านได้คิดปรับปรุงแก้ไขเพื่อพลิกฟื้นพื้นดิน ที่แห้งแล้งบนดอยผาส้ม เพื่อรอคอยการปรับเปลี่ยนไปสู่พื้นที่ทุกตารางนิ้วให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสนองต่อพระราชดำริขององค์พระเจ้าอยู่หัว ตามภูมิหลังทางด้านการศึกษาด้านการเกษตรและการบริหารการศึกษาของพระสังคม เพื่อการพลิกฟื้นดินให้มีสภาพพอเหมาะกับการเพาะปลูกกับการทดลองปลูกพืชที่ละอย่าง การปรับสภาพพื้นป่าให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อให้

ความชุ่มชื้นแก่ผิวดิน ด้วยการสร้างฝายกักเก็บน้ำ เพื่อชะลอการไหลของน้ำ และการปลูกป่าเพื่อรักษาป่าต้นน้ำ ให้ความหวังแก่เกษตรกรในการทำไร่ ทำนา การเกษตรให้สามารถช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านอมลองในอนาคต

“ถึงแม้ว่าจะยาก และอาจใช้เวลานานมากกว่า ๕ ปี แต่ก็จะเป็นการพลิกผืนดิน ฟื้นฟูให้กับสภาพทางอินทรีย์ในดิน ให้กลับมามีคุณค่าอีกครั้ง”

หรือด้วยความมุ่งมั่น จากนิมิตที่เห็นแหล่งน้ำเป็นสีแดง หลากไหล ทำร้ายผู้คนในชุมชน ทำให้เป็นกำลังและหาแนวทางเพื่อการแก้ไข และนำสภาพผืนน้ำ ให้เอื้อต่อผืนดิน เพื่อความอุดมสมบูรณ์คืนให้ธรรมชาติ และออกดอกผลให้กับคนชุมชนบ้านอมลองอย่างไม่รู้จักคำว่าเหน็ดเหนื่อย

ประวัติ พระอาจารย์สังคม ธนปญฺโญ (ขุนศรี)

- ปัจจุบันประธานโครงการพลิกฟื้นผืนป่าด้วยพระบารมี
รองเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม
ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ ๐๘๙-๕๗๔-๒๕๒๘
email: Thanapanyo1@hotmail.com

- หัวหน้าพระวิทยากร โครงการเผยแผ่ธรรมะสู่เยาวชน

TheLittlekpy

- ประธานครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อุดรธานี เขต ๑
- ประธานพระวิทยากรกองทัพธรรมกองทัพไทยต้านภัยยา
เสพติดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คติประจำใจ

ทำประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่
ประมาท

การศึกษา

- จบประถมและมัธยมศึกษาที่อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์
- จบประโยควิชาชีพชั้นสูงจากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี
บุรีรัมย์
- จบปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

- ฝึกงานที่ธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ในโครงการ **Sip**(ซิป) รุ่น ๑๑
- จบหลักสูตร **ESL** จาก **Richland College** (ริชแลนด์ คอลเลจ) **Dallas, Texas USA.**
- จบหลักสูตรช่างภาพจากวิทยาลัยเดียวกัน
- จบปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี

การอุปสมบท

บรรพชาอุปสมบท ณ วัดพุทธรัตนาราม มลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา

ภายหลังกลับมาจำพรรษาและบวชใหม่ ณ วัดป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ประวัติการทำงาน

- เป็นช่างภาพหนังสือพิมพ์* เป็นนักจัดรายการวิทยุ ทั้งในและต่างประเทศ
  - ชนะเลิศการพูดในที่ชุมชนระดับชาติของ อกท.หรือ องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในหัวข้อเรื่อง “ทำอย่างไรเกษตรกรไทยจึงจะร่ำรวย” ซึ่งเป็นเรื่องเกษตรผสมผสาน
  - ประสบการณ์ชีวิตทั้งเรียนและทำงานในต่างประเทศถึง ๑๐ ปี และล่าสุดเป็นหนึ่งในช่างภาพเฉพาะกิจของประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช และ บ็อบ บุล ล็อก แห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการรัฐเท็กซัส จนกระทั่งเป็นประธานาธิบดีในเวลาต่อมา

💖 ความรู้สึก และความประทับใจ 💖

เด็กๆ ครอบครัวยกกับการศึกษาที่โฮมสคูล

พ่อ “ภูมิใจ ที่ลูกสามารถเข้าใจในอาชีพของครอบครัว และสามารถช่วยเหลือ สืบทอดอาชีพของพ่อแม่ได้”

การ์ตูน “มีความสุข เราสามารถเลือกได้”

แม่ “ดีใจมาก มีความสุข ที่ครอบครัวเราสามารถอยู่ และร่วมทำกิจกรรมของครอบครัวได้”

พลู๊ด จากอดีตที่เคยเกเร ไม่รับผิดชอบ แต่อดีตในวันนี้ คือความภาคภูมิใจที่มีกับอนาคต และชุมชน “อดีตแก้ไขไม่ได้ แม่เพียงเสียวินาทีเราก็กลับไปแก้ไขไม่ได้ แต่เราจะทำปัจจุบันให้ดีขึ้นได้”

อี “เรียนสบาย ไม่เครียดอยากเรียนอะไรก็ได้เรียน”
“ไม่เหนียวครับ วันนี้คุณครูสอนสนุกมากได้ปฏิบัติจริง แล้วผมจะทำสำเร็จไหมครับ”

เปิ้ล “บางครั้งก็รู้สึกท้อแท้เพราะงานหนักมาก แต่พอนึกดูว่า พ่อแม่เราทำงานหนักผมเลยมีกำลังใจสู้ ทำความฝันให้เป็นจริงให้ได้เพื่อพ่อครับ”

ครูยุทธ “ไม่คิดว่าจะอยู่ที่นี้ได้ยาวนานขนาดนี้ แต่เห็นเด็กๆ แล้ว ก็ต้องช่วยให้เขาได้เรียนรู้ให้ได้ประโยชน์จากเรา ให้ได้มากที่สุด”

แม่ครู - วิทยากรชาวบ้านและชาวบ้าน

“วันนี้แม่ได้มาสอนวิชา
ความรู้ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
ให้กับลูกๆ ทุกคนที่นี่ เพื่อให้
ใช้ความรู้ นำกลับไปใช้ให้เป็น
ประโยชน์ต่อไปสำหรับบ้าน และ
ชุมชนของเราด้วย”

(แม่เหื่อนแก้ว แม่มร แม่อารีย์
แม่ศรี แม่ลอย)

“อนาคตไปในข้างหน้า
ถ้าเราช่วย ช่วยกัน ลูกหลานของ
ชุมชนนี้จะได้มีวิชาชีพที่ช่วย
เหลือเขาได้ ไม่อดอยาก”

(นางอามร คำซอน)

บนพื้นที่ ๔ ไร่ กับประ-
โยชน์ของการเรียนรู้ ทั้ง ๙ ฐาน
เศรษฐกิจพอเพียงให้คนบ้าน
อมลอง “ทำไม มีนา มีไร่ แล้วไม่
ทำและทำให้พอเพียง ทำไมเพิ่ง
มาเริ่มเมื่อสามปีที่แล้วจากการ
ได้เรียนรู้จากการนำพาเพื่อการ
พัฒนาของพระทั้งสองท่าน”

(นายอุดร สุโข)

“ดีใจ และเต็มใจที่จะช่วยกันหาสักหนทางหนึ่ง ที่จะช่วยเหลือ
แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ลดรายจ่าย ถึงแม้จะทำได้น้อยและช้า แต่ก็ยังดี
กว่าไม่ได้ทำเลย”

“การสนับสนุน จากส่วนของผู้ใหญ่บ้าน อำเภอ ยังมีน้อย แต่ก็
ยังดีที่มีพระท่านเป็นกำลังสำคัญ นำเราให้คิดเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน”

(ครูก้อนแก้ว)

ส่วนร่วมภาคีและองค์กร

● มหาวิทยาลัยต่างๆ

“บทบาทของการพัฒนาได้บูรณาการความรู้เพื่อชุมชน ความสำคัญของการศึกษาไม่ได้แค่สร้างในห้องเรียน บทเรียนจากชีวิตจริง ห้องเรียนที่มีชีวิต คือการศึกษาที่ยิ่งใหญ่”

(มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)

“การพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิงในวันนี้ ได้บูรณาการความรู้ และวิชาการมากมายเพื่อการพัฒนา กระแสของการพัฒนาที่แท้จริงต้องมาจากสภาพพื้นฐานของชุมชนเป็นหลักด้วย งานภาระหลักอยู่ที่ชุมชน กลไกการพัฒนาอยู่ที่บทบาททรงของปัจจัยแวดล้อมที่จะเข้ามาสนับสนุน ให้เหมาะสม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่แท้จริง”

(มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)

“วันนี้ อำเภอสะเมิง คือ พื้นที่ที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนา ทุกภาคส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และได้ร่วมมือกันเพื่อสร้างพลังสามัคคี นำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการความรู้เข้ามาเพื่อช่วยกันพัฒนาสังคม”

(มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่)

● โรงเรียน

“นโยบายภาครัฐได้เข้ามาผลักดันให้เกิดโครงการที่จะขับเคลื่อนให้ระบบการศึกษาพื้นฐาน ได้เรียนรู้และเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างฐานความคิดให้กับเยาวชนของชาติ การเรียนรู้ร่วมกันตามหลัก “บวร”

(โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม)

● องค์กรอิสระ

“การพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง รู้จักเศรษฐกิจพอเพียง ต้องเน้นที่การเข้าใจตนเอง รู้จักตนเองให้มากที่สุด การยอมรับความช่วยเหลือจากภายนอกต้องมีความเข้มแข็ง และรับให้เหมาะสมกับความจำเป็น”

โครงการทุนเสริมเครือข่าย

กิจกรรมและโครงการที่เกิดขึ้นต่อยอดจากกิจกรรมที่ทางวัดได้จัดขึ้น ได้สร้างแรงผลักดันพลังสามัคคีในชุมชนจากหลายภาคส่วนที่สร้างกิจกรรมขึ้นเป็นรูปธรรม ปรากฏดังนี้

๑. โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาปลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม จำนวน ๒ โครงการ ดังนี้ คือ

๑.๑ โครงการ : การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคนดี

ผู้รับผิดชอบโครงการ : พระสรยุทธ ชยปญโญ รักษาการเจ้าอาวาส

ที่อยู่ : ศูนย์ปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุคุดอยผาลัม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำหลักพุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคคล และชุมชน
  - การอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - การผลิตสารอินทรีย์ชีวภาพ
  - การปลูกสตรอเบอรี่อินทรีย์
  - การบริหารจัดการขยะ
๒. เพื่อเสริมสร้างเครือข่าย หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง
๓. เพื่อสร้างจิตอาสา โดยผู้เข้าอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาขยายองค์ความรู้ต่อไป
๔. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดจิตสำนึกในพระคุณของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กลุ่มเป้าหมาย

๑. เยาวชนระดับมัธยมศึกษา ๑๒๐ คน
๒. แกนนำชุมชน(อสม.) ๑๒๐ คน
๓. แกนนำชุมชน(อบต./ผู้นำ) ๑๒๐ คน

ตัวชี้วัด

๑. เกิดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนา นำไปปรับใช้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ ๓๖๐ คน
๒. มีสื่อที่ได้จากกิจกรรม โครงการอย่างน้อย ๓ ชนิด
๓. เกิดชมรมแปรรูปขยะคุณธรรมอย่างน้อย ๔ ชนิด
๔. มีผู้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรน้ำยาชีวภาพไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
๕. มีแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ชีวภาพอย่างน้อย ๑ แปลง
๖. เกิดอาสาสมัครชุมชน ๓๖๐ คน
๗. มีแปลงปลูกป่า หญ้าแฝก ไม่น้อยกว่า ๕ ไร่
๘. มีฝ่ายชะลอน้ำอย่างน้อย ๑ แห่ง และแนวกันไฟเปียก ๑ แห่ง

ระยะเวลาดำเนินการ : ๑๒ เดือน (ม.ค. - ธ.ค. ๕๑)

๑.๒ โครงการ : ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สู่การสร้างเสริมคุณธรรม นำวิถีชีวิตชุมชน

ผู้รับผิดชอบโครงการ : พระสรยุทธ ชยปณโณ รักษาการเจ้าอาวาส

ที่อยู่ : ศูนย์ปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาวัดเป็นฐานการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๒. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน ผ่านการเรียนรู้ ๙ ฐานสู่การพึ่งตนเอง
  - ๑.) ฐานคนรักถิ่นน้ำ (ฝายต้นน้ำลำธารและหญ้าแฝก)
  - ๒.) ฐานคนรักแม่ (งดใช้สารเคมีเกษตรต่อแม่พระธรณี)
  - ๓.) ฐานคนมีน้ำยา (น้ำยาทำความสะอาด/การเกษตร)
  - ๔.) ฐานคนเอาถ่าน (เผาถ่านและน้ำส้มควันไม้)
  - ๕.) ฐานคนมีไฟ (ไบโอดีเซล)
  - ๖.) ฐานคนเลี้ยงสัตว์ (หมูหลุม)
  - ๗.) ฐานนาข้าวอินทรีย์ (นาข้าวและแปรรูปข้าว)
  - ๘.) ฐานคนพอมีพอกิน (เพาะเห็ด)
  - ๙.) ฐานคนรักป่า (ปลูกป่า)
๓. เพื่อเสริมสร้างบุคลากร เป็นแกนนำในการพัฒนาฐานการเรียนรู้ บูรณาการสู่วิถีชีวิตบนพื้นฐานพอเพียง

กลุ่มเป้าหมาย

๑. เครือข่ายชุมชนของวัด ๒๕๐ คน
๒. เครือข่าย อสม. ๑๐๐ คน

๓. เครือข่ายนักเรียน ๒๕๐ คน
๔. องค์กรภาครัฐและเอกชน ๕๐ คน
๕. ผู้สนใจทั่วไป ๑๐๐ คน

ตัวชี้วัด

๑. มีฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียงบนพื้นฐานคุณธรรม ๙ ฐาน
๒. มีบุคลากรแกนนำดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒๕ คน
๓. มีเครือข่ายชุมชนของวัด ๕ ตำบล ได้รับความรู้และวิถีปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๘๐ คน
๔. ขยายเครือข่ายนักเรียนและชุมชนฐานการเรียนรู้วิถีพอเพียง ๑๕๐ คน
๕. มีองค์ความรู้และสื่อเผยแพร่ความรู้จากฐานเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียง (หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดี) ๑,๐๐๐ ชุด

ระยะเวลาดำเนินการ : ๗ เดือน (มิ.ย. - ธ.ค. ๕๑)

๒. เป็นโครงการหนุนเสริมเครือข่าย ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของโครงการหลักของวัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม โครงการ : ศูนย์การเรียนรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างเสริมคุณธรรมนำวิถีชีวิตชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนี้

โครงการที่ ๑ โครงการเยาวชนสะเมิงพิทยาศาพัฒนาแก้ไขปัญห ท้องถิ่นตามวิถีทางแห่งความพอเพียง

โครงการนี้จัดทำโดย โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม อำเภอสะเมิง
จังหวัดเชียงใหม่ เสนอโครงการโดย วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

โครงการสะเมิงพิทยาศาฯ เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มนักเรียน
ในโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม ที่มีจิตอาสาที่จะแก้ไขปัญหของท้องถิ่น
อำเภอสะเมิงด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายพุทธิกา ร่วมกับ สสส. และเสนอ
โครงการทั้งหมด โดยวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

วัตถุประสงค์

๑. เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นทุนทางทรัพยากร
ธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน
๒. เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตร ของชุมชนให้เน้น
มาทำการเกษตรอินทรีย์
๓. เพื่ออนุรักษ์พลังงานและใช้พลังงานทดแทนที่ผลิตเอง

ลักษณะโครงการ

โครงการแบ่งเป็น ๓ โครงการย่อย ได้แก่

- โครงการที่ ๑** การหยุดโลกร้อนด้วยมือเราจากฝายต้นน้ำลำธาร
Check Dam ตามแนวพระราชดำริ
กิจกรรมที่ปฏิบัติ

- ทำฟายต้นน้ำขนาดเล็กในลำห้วยที่อยู่ห่างไกล
โรงเรียนและลำห้วยอื่นๆ จำนวน ๑๙๙ ฟาย
- ปลุกหญ้าแฝกเพื่อรักษาหน้าดินในพื้นที่ที่เสี่ยง
การพังทลายหน้าดิน
- ให้ความรู้บุคลากรเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
จำนวน ๓๐๐ คน

โครงการที่ ๒ โครงการชีวิตพอเพียงอยู่อย่างพอเพียง
กิจกรรมที่ปฏิบัติ

- สร้างแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๓๑ คน
- ผลิตน้ำมันไบโอดีเซลจากน้ำมันเก่าที่รวบรวม
ได้จากเขตอำเภอสะเมิง
- ทำน้ำยาอเนกประสงค์สำหรับใช้ในโรงเรียน

โครงการที่ ๓ โครงการเกษตรอินทรีย์ ชีวีปลอดภัย
กิจกรรมที่ปฏิบัติ

- ปลุกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
คุณธรรมและจริยธรรมที่ดีให้กับนักเรียน
โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม
- ลดค่าใช้จ่ายในด้านอาหาร รวมถึงปริมาณ
ขยะเปียกในโรงเรียน
- ปลุกผักปลอดสารพิษและถ่ายทอดความรู้ให้
ผู้อื่น
- ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในโรงเรียนและเผยแพร่
สู่ชุมชน

โครงการที่ ๒ โครงการชีวิตพอเพียง อยู่อย่างพอเพียง “น้ำยาอเนกประสงค์”

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อปลูกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม จริยธรรมและปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยเสียสละบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียน
๒. เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีในหมู่ นักเรียนรวมทั้งกับชุมชน
๓. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ปฏิบัติจริง ขั้นพื้นฐาน ในด้านเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องของการทำน้ำยาอเนกประสงค์ เพื่อให้เกิดการต่อยอดในการพัฒนาและการสร้างรายได้
๔. นักเรียนรู้จักการนำเอาของที่เหลือใช้มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์

สูตรน้ำยาอเนกประสงค์

อุปกรณ์

๑. น้ำต่าง	๑๒	ลิตร
๒. น้ำหมัก	๔	ลิตร
๓. เกลือ	๑	กิโลกรัม
๔. ก ๗๐	๑	กิโลกรัม

วิธีทำ

1. ใส่ ๓ ๗๐ กับเกลือแล้วคนให้เข้ากัน
2. ใส่น้ำต่าง ๔ ลิตร พร้อมใส่เกลือลงไปด้วย แล้วคนให้เข้ากัน
3. ใส่น้ำต่าง ๔ ลิตร กับเกลือแล้วคนให้เข้ากัน (ซ้ำสอง)
4. ใส่น้ำต่าง ๓ ลิตร กับเกลือแล้วคนให้เข้ากัน (ซ้ำสาม)
5. ใส่น้ำหมัก ๔ ลิตร แล้วคนให้เข้ากันจนกว่าเกลือจะละลาย
6. หมายเหตุ คนไปทิศทางเดียวกัน

วิธีทำน้ำต่าง

อัตราส่วน

1. ชี้เท้า ๑ ลิตร
2. น้ำ ๑ ลิตร

วิธีหมัก

1. ใส่ชี้เท้ากับน้ำลงในถัง แล้วคนให้เข้ากัน เสร็จแล้วปิดฝาให้สนิท หมักไว้ ๕-๗ วัน (ยิ่งนานยิ่งดี)

วิธีทำน้ำหมัก

อัตราส่วน

1. ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวหั่นเป็นท่อนๆ ๓ กิโลกรัม
2. น้ำตาลทรายแดง ๑ กิโลกรัม

วิธีหมัก

๑. ใส่ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว คลุกกับน้ำตาลเสร็จแล้วปิดฝาให้สนิท หมักไว้ ๕-๗ วัน ยิงนานยิ่งดี

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. ได้น้ำยาอเนกประสงค์ ซึ่งทำจากขยะอินทรีย์เป็นการนำสิ่ง ที่เหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์
๒. เป็นการน้อมรับเอากระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๓. เป็นการสร้างรายได้
๔. โรงเรียนสร้างทักษะและแนวคิดให้กับนักเรียน
๕. ชุมชนสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก
๖. วัด สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็ก
๗. ทำให้เกิดการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตนเอง และเกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

โครงการที่ ๓ โครงการชีวิตพอเพียง อยู่อย่างพอเพียง “ไบโอดีเซล”

ไบโอดีเซล (biodiesel) เป็นเชื้อเพลิงดีเซลที่ผลิตจากแหล่งทรัพยากรหมุนเวียน เช่น น้ำมันพืช ไขมันสัตว์ หรือสาหร่าย ไบโอดีเซลเป็นเชื้อเพลิงดีเซลทางเลือก นอกเหนือจากดีเซลที่ผลิตจากปิโตรเลียม โดยมีคุณสมบัติการเผาไหม้เหมือนกับดีเซลจากปิโตรเลียมมาก และสามารถใช้แทนกันได้ คุณสมบัติสำคัญของไบโอดีเซล คือ สามารถย่อยสลายได้เองตามกระบวนการชีวภาพในธรรมชาติ (biodegradable) และไม่เป็นพิษ (non-toxic)

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อปลูกฝังแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม จริยธรรมและปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยเสียสละบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียน
๒. เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีในหมู่ นักเรียนรวมทั้งกับชุมชน
๓. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ปฏิบัติจริง ขั้นพื้นฐาน ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องของการทำน้ำยาอเนกประสงค์ เพื่อให้เกิดการต่อยอดในการพัฒนาและการสร้างรายได้
๔. นักเรียนรู้จักการนำเอาของที่เหลือใช้มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์

วัสดุอุปกรณ์

๑. กั้วยสุกจัด ยิ่งหวานยิ่งดี
๒. น้ำมันเก่า (น้ำมันพืชและสัตว์)
๓. หม้อ
๔. เต้าไฟ
๕. ไม้พาย
๖. ถ่าน
๗. น้ำเปล่า
๘. ผ้ากรอง
๙. ขวดพลาสติกใส
๑๐. กะละมัง

วิธีทำ

๑. ปอกกั้วยสุก เอาแต่เนื้อกั้วยใส่ลงในหม้อ
๒. บีบกั้วยให้ละเอียด
๓. เติมน้ำลงไปจนท่วมกั้วย
๔. นำหม้อกั้วยขึ้นเต้าใช้ไฟอ่อนๆ เอาไม้พายคนกั้วยต้มจนกั้วยเปลี่ยนเป็นสีชมพูเข้มหรือแดง
๕. รอให้เย็นนำน้ำกั้วยมากรองเอาแต่น้ำ
๖. หมักทิ้งไว้ในขวดพลาสติกประมาณ ๗ วัน (อย่าใช้ขวดแก้วเพราะจะระเบิด)

๗. เทน้ำมันเก่าใส่ขวดพลาสติก ตามด้วยน้ำกล้วยเคี้ยว อัตราส่วน ๕๐% จะดีที่สุด (กล้วยครึ่ง น้ำมันเก่าครึ่ง)
๘. เขย่าส่วนผสมให้เข้ากันมากที่สุด
๙. นำไปวางไว้กลางแดดรอตุผล ๑๕ วันขึ้นไป
ประมาณ ๑๐ วัน จะเห็นชั้นไขมันที่แยกออกมา
๑๐. เมื่อแยกชั้นเป็นสัดส่วนแล้วกรองเอาส่วนบนมาต้ม
ใส่อากาศจนหมดฟองอากาศ (อาจใส่น้ำมันโซล่าลงไป
ประมาณ ๒๐% กวนจนเป็นเนื้อเดียวกัน)

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. นำมาแปรรูปโดยการกรองแล้วนำไปใช้กับเครื่องยนต์ระบบ
ดีเซล ทำให้ประหยัดเงินในการซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงใช้กับ
เครื่องยนต์ ประหยัดเงินในการส่งน้ำมันเข้าจากต่างประเทศ
๒. เมื่อใช้น้ำมันที่ทอดแล้วกันมากๆ กับเครื่องยนต์ต่างๆ ทำให้
การเผาไหม้ของเครื่องยนต์ดีเหลือพ่นเป็นกาชพิษออกสู่
ธรรมชาติน้อยลง อากาศก็มีความบริสุทธิ์สูง โอกาสที่คนจะ
เป็นโรคทางเดินระบบหายใจก็น้อยลง ทำให้ประหยัดเงินใน
การดูแลสุขภาพโรคทางเดินระบบหายใจน้อยลง
๓. เมื่อเรานำมาใช้กับเครื่องยนต์มากๆ ก็ลดการทิ้งลงสู่
ธรรมชาติ ก็ลดการทำลายแหล่งน้ำแหล่งอาหาร ใช้บริโภค
ซ้ำซาก ก็ลดโอกาสการเป็นมะเร็งมากมาย

โครงการที่ ๔ โครงการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์แห้ง (โบกาฉี) เพื่อใช้ในการปลูกผัก

วัสดุอุปกรณ์

๑. ส่วนผสม
๒. มูลสัตว์แห้งต่างๆ เช่น ไก่ สุกร เป็ด ค้างคาว วัว ฯลฯ
นำมาผึ่งให้แห้ง ๑ ส่วน หรือ ๑ กระสอบ
๓. แกลบดิบ หรือฟางแห้ง หรือหญ้าแห้ง หรือใบไม้แห้ง หรือ
ผักตบชวาแห้ง หรือ ชี้เลื่อย ๑ ส่วน หรือ ๑ กระสอบ
๔. รำละเอียด หรือ มั่นสำปะหลังป่น

วิธีทำ

๑. คลุกรำละเอียดกับมูลสัตว์แห้งที่บิดหรือย่อยให้เล็กเข้าด้วยกัน
๒. นำแกลบดิบ หรือวัสดุที่ใช้แทนตัดสั้นๆ จุ่มลงในถังน้ำที่ผสม
EM และกากน้ำตาลไว้ช้อนเอามาคลุกกับรำ และมูลสัตว์ที่
ผสมไว้แล้ว คลุกส่วนผสมทั้งหมดให้เข้ากัน
๓. ความชื้นให้ได้ ๔๐-๕๐% ดูได้จากการทำส่วนผสม เมื่อบีบ
เป็นก้อนจะทำให้ไม่มีน้ำไหลออกจากก้อนนี้แล้วและแตกเมื่อ
คลายมือออกหรือเมื่อทิ้งลงพื้นแสดงว่าใช้ได้
๔. นำส่วนผสมไปใส่กระสอบ ถุงปุ๋ย หรือถุงอาหารสัตว์ที่อากาศ
ถ่ายเทได้

ประโยชน์

๑. เพื่อให้การหมักทั่วถึง
๒. ทำให้แห้งเร็ว
๓. ไม่จับเป็นก้อนแข็งง่ายต่อการนำไปใช้

วิธีใช้

๑. ปุ๋ยแห้งที่หมักด้วย EM จะร่วนมีกลิ่นหอมเหมือนเชื้อเห็ด
๒. ใช้ในการเตรียมดินปลูกพืช
๓. ใช้หลังการเพาะปลูกแล้ว
๔. ใช้ในการเลี้ยงสัตว์
๕. ใช้กับสิ่งแฉดล่อม
๖. ใช้บำบัดน้ำเสีย กำจัดกลิ่น

โครงการที่ ๕ โครงการทำน้ำยาพ่นไล่แมลง

มีรายละเอียดดังนี้

๑. ทำความรู้จักพืชสมุนไพร และฤทธิ์ต่างๆ ที่มีผลต่อแมลงศัตรูพืช
๒. ศึกษาวิธีสกัดสารเหล่านั้นออกจากสมุนไพร
๓. สาธิตวิธีการทำน้ำยาพ่นไล่แมลงใช้เอง
๔. ให้ผู้เข้าอบรมทุกคนลงมือปฏิบัติ
๕. ศึกษาวิธีใช้ให้เหมาะกับพืช
๖. เปรียบเทียบต้นทุน และสรุปผลที่ได้
๗. หาอุบายธรรมชาติจากกิจกรรมนี้ พร้อมข้อเสนอแนะ และประเมินตนเอง

สูตรการทำน้ำยาพ่นไล่แมลง

๑. น้ำหมักชีวภาพ	๒ ลิตร
๒. น้ำส้มควันไม้	๒ ลิตร
๓. ยาฉุน	๒ กิโลกรัม
๔. พืชสมุนไพรเช่นสะเดา	๒ กิโลกรัม
๕. เหล้าขาว ๓๐ ดีกรี	๑ ขวด

วิธีทำ

สับยาฉุนและพืชสมุนไพรให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย เทลงในถังที่มีน้ำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ และเหล้าขาวผสมอยู่ กวนให้เข้ากัน ทิ้งไว้ ๑๕ วัน กรองเฉพาะส่วนที่ใส่ไปพ่นไล่แมลงศัตรูพืชได้ทุกชนิด โดยต้องเจือจางก่อน ในสัดส่วน ๑ ต่อ ๕๐ หรือ ๑ ต่อ ๑๐๐ แล้วแต่ชนิดของพืช

โครงการที่ ๖ โครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

มีรายละเอียดดังนี้

๑. ความสำคัญและความจำเป็นของปุ๋ย ใส่ปุ๋ยเพื่ออะไร
๒. ศึกษา เปรียบเทียบ ระหว่างปุ๋ยเคมี และปุ๋ยหมักชีวภาพ
๓. ปุ๋ยหมักชีวภาพเกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีสิ่งจำเป็นอะไรในการหมักตามขบวนการธรรมชาติ
๔. สาธิต พร้อมให้ผู้เข้าอบรมทุกคน ลงมือปฏิบัติ
๕. ศึกษาวิธีใช้ให้เหมาะกับพืช
๖. เปรียบเทียบต้นทุน และสรุปผลที่ได้
๗. หาอุปายธรรมะจากกิจกรรมนี้ พร้อมข้อเสนอแนะ และประเมินตนเอง

สูตรการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

๑. มูลสัตว์	๑๐๐ กิโลกรัม
๒. แกลบแก่	๑๐๐ กิโลกรัม
๓. แกลบอ่อน	๑๐๐ กิโลกรัม
๔. น้ำหมักชีวภาพ	๒ ลิตร
๕. กากน้ำตาล	๒ ลิตร
๖. น้ำสะอาด	๑๐ ลิตร

วิธีทำ

ผสมมูลสัตว์ แกลบแก่ และแกลบอ่อนให้เข้ากัน จากนั้นผสมน้ำหมักชีวภาพ กากน้ำตาลและน้ำสะอาดเข้าด้วยกัน ทิ้งไว้ ๑๐ นาที แล้วนำมารดบนกองวัสดุมูลสัตว์ คลุกให้เข้ากันโดยให้มีความชื้นในกองปุ๋ยหมักประมาณ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ กลับกองปุ๋ยวันเว้นวัน จนครบ ๑๕ วัน หรือกองปุ๋ยเย็นตัวลง สามารถนำไปใช้ได้

โครงการที่ ๗ โครงการปลูกลังปลอดสารเคมีอินทรีย์

มีรายละเอียดดังนี้

๑. แจ้งให้ทราบ เรื่องพื้นที่ที่เป็นแปลงสาธิต ได้รับการยินยอมจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งได้ทำการปลูกลังปลอดสารเคมีอยู่ก่อนแล้ว แต่ได้แบ่งที่ดินบางส่วนให้แยกมาทดลองทำปลอดสารเคมีอินทรีย์โดยเฉพาะ โดยจะมีการกำหนดเขตแดนให้ทราบว่าบริเวณนี้ ปลอดสารเคมีทุกชนิด
๒. นำเสนอกระบวนการปลูกลังปลอดสารเคมี โดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพ จากการชมวีดิทัศน์ และการเดินไปชม พร้อมลงมือปฏิบัติการปลูกลังปลอดสารเคมีที่สวน ตามขั้นตอนดังนี้

- ๑) การเตรียมดินใช้ซากพืชซากสัตว์และมูลสัตว์ที่หมักดีแล้ว โดยน้ำสกัดจุลินทรีย์ชีวภาพ คลุกกับดินแล้วจึงขึ้นแปลง
- ๒) นำใบตองตึงคลุมแปลง เพื่อรักษาความชื้น และป้องกันวัชพืช
- ๓) การลงกล้าในแปลง ใช้ฮอร์โมนเร่งรากเป็นสารเร่งไหล โดยจุ่มไหลในสารละลายฮอร์โมนก่อนนำลงแปลง

- ๔) นำปุ๋ยหมักมูลสัตว์เชื้อราไตรโคเดอร์มา เพื่อป้องกันรา โรคพืชรอกันหลุมที่แปลง ก่อนนำไหลลงปลูกในแปลง
  - ๕) นำปุ๋ยหมักชีวภาพโบกาฉิโรยให้หนาบนหลังแปลง เพื่อเพิ่มกิจกรรมเชื้อจุลินทรีย์ รักษาความชื้นในดิน และป้องกันวัชพืชขึ้นบนหลังแปลง
  - ๖) ต่อดรายน้ำหยด แล้วรดปุ๋ยน้ำ ปล่อยตามสายน้ำหยด เพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้กับพืช
  - ๗) พ่นยาที่หมักจากเชื้อจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพฆ่าเชื้อโรค ศัตรูพืชที่บริเวณลำต้น ใบ ดอก และผล
๓. ช่วงเก็บเกี่ยว ตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคมเป็นต้นไป
๔. ศึกษา เปรียบเทียบ ระหว่างการปลูกสตรอเบอรี่แบบใช้สารเคมีที่ทำกันทุกๆ ไป กับการปลูกโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ผลผลิตที่ได้คือผลสตรอเบอรี่จะต้องประเมินในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ในส่วนของเชิงปริมาณ ก็คือปริมาณของผลสตรอเบอรี่ที่ได้ต่อไร่ คิดเป็นกิโลกรัม ในส่วนของเชิงคุณภาพก็คือสี สัน รสชาติ และรูปลักษณ์ ความน่ารับประทาน ที่จะใช้เปรียบเทียบกับผลผลิตที่ปลูกโดยใช้สารเคมีทั่วไป

๕. นำผลงานส่งสู่สายตาสารธารณะโดยจะนำสตอรี่ที่ปลูกโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพ เข้าประกวดในเทศกาลงานสตอรี่ประจำปีของอำเภอสะเมิง ช่วงวันที่ ๑๒-๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ เพื่อให้กรรมการผู้ชำนาญ ตรวจสอบและตัดสิน
๖. เปรียบเทียบต้นทุน และสรุปผลที่ได้
๗. หาอุบายธรรมะจากกิจกรรมนี้ พร้อมข้อเสนอแนะ และประเมินตนเอง

คณะอนุกรรมการ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาปลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

๑. พลอากาศเอกวีรวิท คงศักดิ์	ประธานอนุกรรมการ
๒. ศาสตราจารย์กิตติคุณสุนน อมรวิวัฒน์	อนุกรรมการ
๓. นายมังกร กุลวานิช	อนุกรรมการ
๔. นายศิริชัย สาครรัตนกุล	อนุกรรมการ
๕. ทันตแพทย์กฤษดา เรืองอารีย์รัชต์	อนุกรรมการ
๖. นายทวีศักดิ์ สุขรัตน์	อนุกรรมการ
๗. ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา ปลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์)	อนุกรรมการ และเลขานุการ
๘. นายประกอบ นวลขาว	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์   ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา
พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

คณะทำงานโครงการถอดองค์ความรู้และจัดทำต้นฉบับ “ศูนย์การเรียนรู้
เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุคุดอยพาสัม จ.เชียงใหม่”

นางวิไลวรรณ ถิกไทย   ผู้อำนวยการฝ่ายติดตามและประเมิน

นายครรชิต ปิตะกา   ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์ ๒

นางสาวสุขุมมาล มลิวัลย์   ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์ ๓

นายณัฐบุรณจ เดชวิริยะชาติ   เจ้าหน้าที่ระดับสูง

ฝ่ายติดตามและประเมิน

นางอนุสรณ์ ปัทมะสังข์   เจ้าหน้าที่ระดับกลาง

ฝ่ายติดตามและประเมิน

นักวิจัยและจัดการความรู้

ผศ.วีระศักดิ์ สมยานะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผศ.กมลทิพย์ คำใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

นางวัฒนา จตุรสิทธา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นางสาวพรวิไล ไทยโพธิ์ทอง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หนังสือถอดองค์ความรู้

ความพอเพียง
ป้องกันห้กคุณธรรม
ดี โดยพาสัม

ท่านผู้สนใจสามารถ **Download** หนังสือฉบับนี้ได้ที่
www.moralcenter.or.th หรือ
www.dl.moralcenter.or.th

สรุปบทเรียนหลักคิด และองค์ความรู้
กระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน
บนพื้นฐานความดี ความจริง ความงาม และความพอเพียง
ในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางสัมมาทิฐิ
สู่การบ่มเพาะ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
แก่ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นอย่างกลมกลืน เข้มแข็ง และยั่งยืน

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
(องค์การมหาชน)

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

เว็บไซต์ศูนย์คุณธรรม [www.moralcenter.or.th]

เว็บไซต์ห้องสมุดดิจิทัลออล [<http://dl.moralcenter.or.th>]